

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Изази двапут месечно	Београд, 15. септембра 1930.	Год. XLVIII — Бр. 18.
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . . 80.— дин. Претплату слати на чеков, рачун бр. 54.300 Пошт. Штед. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Уредништво и администрација „Општинских Новина“ Узун-Миркова улица број 1.

Сима Пандуровић, проф., шеф Културног одељака ОГБ

Поглед на културни напредак и културне задатке Београда

Ма да, на први поглед, може и тако изгледати, ипак држим да нећу почети одвећ из далека.

Али, има једно место у приповетци скромнога уметничкога ранга које је у извесном смислу врло карактеристично и које је, бар на мене, оставило трајан утисак. Мислим на приповетку „Ватерло“, од Еркмана и Шатриана, и на моменат када „главни јунак“ дела, после трагичне перипетије на Мон-Сен-Жану, после панике и растурања Наполеонове армије, прво у наглом па затим успоренијем повлачењу, први пут угледа Париз, куда га је гонио талас бекства и одступања. „Јунак приповетке“ је, наравно, фигуративан и баналан израз. Централна личност „Ватерлоа“ је мали, незнатни човек са села, један од најмлађих рекрута последње Наполеонове војске. Тај јадни Жозеф пошао је у рат без свакога одушевљења, без и мало воље, зато што је позван, јер су и други то чинили, јер је морао. У самој ствари он никако није могао разумети зашто га одвајају од његовога мирнога и поштенног живота на селу, од девојке коју је волео и верио, од старог оца, и зашто је потребно убијати друге људе, па ма то били Пруси, Енглези, Хановеранци, и зашто најзад и до врага ићи, тући се и бити убијен. Као прост војник он није имао никакву одређену слику битке. Он је знао само толико да је имао тешке, усиљене маршewe, да је са једнога места бацан на друго; да је у пушчаној и топовској палби и сам пуцао; да је видео трупе које су ишле час тамо час овамо, кирасиере који су отишли некуда и вратили се потом са крвавим сабљама; запамтио је да се у једном моменту њихов командант појавио и рекао: „Војници, настао је час кад ваља победити или погинути!“ Сетио се да су то речи из Цареве прокламације коју су им читали

пред полазак у рат, а чији прави смисао он ни онда ни сада није схватао. Био је најзад сведок фаталне вечери 18 јуна 1815, панике која се ширила са узвицима „Пруси! Пруси!“ и „Издаја!“ И најзад слома, хаоса, бекства којим је и он био повучен. Све му је то личило на велику и жалосну бесмислицу. Али, када је у повлачењу први пут видео Париз са његовим кубетима, црквама, споменицима, мали војник из провинције први пут је осетио да су се они имали борити за нешто, осетио је стид пораза, и жељу да се врати, да се понова туче с Прусима, али сад по својој вољи, енергичније и — свесније.

Управо сто година доцније, 1915, у почетку великога светског рата, други писац великога гласа, Анатол Франс, писао је „Онима на фронту“. У тим инспирисаним посланицама, стари, седамдесетогодишњи скептик покушао је да да синтезу свих мотива и смисао отпора француских трупа на фронтовима Фландрије и Шампање, у „паклу на Соми“.

Јер, на крају крајева, истина је да су људи хиљаду пута говорили да су ратови лудост, и хиљаду пута, упркос томе, ратовали. Вољно, што је најглавније; под сугестијом једне идеје, фикције или потребе, то је споредно. Није мање важно да је овде реч о свима нацијама, већим и мањим, старијим и млађим, примитивнијим и напреднијим, сиромашнијим и богатијим. Шта више, може се рећи мирне савести, да културни народи не показују мање упорности и отпора и храбрости и пожртвовања у великим сукобима човечанства. Напротив. И још нешто. Свеснији узрока, последица, потребних жртава и опасности, ти просвећени народи, природно, показују у критичким фазама свога живота и више храбрости. Ако је храброст врлина, етички се може примити само она храброст која је

свесна, као и она жртва која је слободна. Кад је, дакле, у животу потребно имати храбрости и кад је нужно чинити жртве, онда је циљ да жртве буду вољне и храброст свесна. То, међутим, претпоставља интимно и јасно уверење да знамо за што се жртвујемо и да смо готови да потребне жртве подносимо вољно, храбро, то ће рећи свесно.

Шта је то за шта се појединци и читави народи боре?

То је свакако један бољи, угоднији, лепши и достојнији, једном речју напреднији и културнији живот. Тако речено, то може изгледати, и јесте, прилично неодређено, ја признајем. Културни живот је широк и растегљив појам. Пре свега, између културе појединаца и културе једнога друштва, средине, постоје често врло велике разлике и неслагања; па онда, спољна, такозвана материјална и унутрашња, духовна или душевна култура, нису исто; разлика „раса“, темперамената, менталитета, васпитања, чини такође своје; код нас, у новије време нарочито, говори се чак и о западној и источној култури, као општим типовима; и, почевши од Кајзерлинга и Шпенгера, па преко многих публициста Средње Европе, до неких наших писаца, често је расправљано т. зв. питање кризе и пропасти „западне културе“.

Све су то проблеми који захтевају нарочиту студију и опширну документацију. За нас је, на овоме месту и овом приликом, најважније нагласити да је сваки културнији живот важан чинилац у укупноме друштвеном и историјском животу народа, — толико важан да и сваки покушај враћања у примитивнији живот, ма за један степен, изазива знатне поремећаје и опасне реперкусије. Простије речено, кад појединац или читаво друштво направе један корак у културноме напретку, они заузето место, или „позицију“, никад више драговољно и ни за чију љубав не напуштају, ради повратка у назад. Аналого истини да је теже бити богат па постати сиромаш, него бити и остати сиромаш, — теже је културном човеку вратити се на примитивније облике живота него примитивнијем остати у њима. Изгледа да је то правило које нема изузетка: да оно важи за сваку културу, „западну“ и „источну“, материјалну и душевну, и да показује колико културним проблемима треба поклонити озбиљне, концентрисане пажње.

Не наводимо, за доказ овоме, далеке, проблематичне примере. Констатујмо, просто, да постоје извесни резултати чисто материјалне културе: железнички саобраћај, место ранијега колског; електрично осветљавање градова и домова, место некадашњег петролеумског; затим везе телеграфом, телефоном, радиом, трамвајски и аутобуски саобраћај у варошима. Претпоставимо сад да данашњег модерног човека лишите ма и једне од тих тековина

материјалне културе, он би то теже поднео но једну изгубљену битку или велику личну штету. Замислимо да се, *per impossibile*, данашњем Београђанину одузме нова, модерна калдрма и да га вратите на стару, „турску“, којом је узгред речено ишао све до јуче — он би се, несумњиво, страшно револтирао. То би било и онда кад бисте му одузели водоводску воду, чесме у домовима, електрично осветљење, или трамваје. Међутим, док све то није имао, он се није бунео што нема, није чак све то одвећ ревностно ни тражио. Али, то значи да оно што у културном погледу дате једномпут човеку, не можете му доцније олако одузимати. И значи, очевидно, да културне тековине и културан живот постају врло брзо саставни, основни елементи, готово органски и неразделиви део општег живота индивидуалног и друштвеног.

Иста се ствар може констатовати и кад је реч о духовној култури, о душевним потребама човека и његове заједнице. Оне, ни у ком случају, нису споредијега значаја од оних чисто материјалних. Оне нам се чак приказују као карактеристичније, чисто „културне“ у том погледу; јер, ако их људи мање ревностно траже док их немају, они се тим теже растају од њих кад их једном добију. И зато, ако бисте модерном човеку одузели коју било од тих тековина духовне културе: књигу, новине, позориште, биоскопе, музику — он би се осетио још теже погођеним. Јер — „*rapem et circenses!*“ — основне потребе тела и душе стоје код света на равној нози и имају исти значај. Претпоставите ли корак даље у ретрингирању душевних потреба човекових, замислите ли да му одузмете цркву, школу и просвету, суд и правду, морате по нужности закључити да ће имати утисак да пада у очајно, неиздржљиво ропство, у мрак Средњег Века, у пакао. Римска формула „*fiat justitia, pereat mundus!*“ или наша максима „Правда држи земљу и градове“ извађене су из метафизичких дубина људске душе и имају за психологију маса и појединца најшири и непроцењени практични значај.

Међутим, ако је чување и умножавање културних резултата основна потреба свакога човека, оно је основнија и битнија потреба сваке заједнице, општинске, државне, или народне. Строго узевши, свака заједница има само толико стварних услова за живот и трајање колико је културно развијана и културно формирана, пошто ће само толико бити вољена, чувана и брањена против свих евентуалности, од својих чланова; јер ће само толико имати најпотребније, моралне снаге за свој опстанак и своју будућност. Историја нам даје о томе довољно потврде и велики број примера. Врло велике и моћне државне организације појединих освајача и народа Старог Века биле су краткотрајније од ма-

њих, али културно формираних и морално јачих држава, као што је била стара Грчка. Хиљадугодишња историја и моћ Римске Империје имала је своје темеље у раној културној формираности римске психе. Изгледа да је ту моћну организацију старог света могло поколебати и разорити само Хришћанство као супериорнија, и ако искључива, етичка култура духа, коју су проповедали фанатизовани апостоли и која је чинила фасцинирајући утисак на масе. Државна организација Француске, најстарија у Европи, са најдужим и данашњим престижом на Континенту, има своје чврсте основе у моралној снази француског народа, у материјалној и духовној култури његовој и њеној „експанзији“. Чак и успомена или традија о прошлом културном животу представља једну моралну снагу, као што је случај код српског народа. Ја се не бојим рећи да је знатан део националне снаге и упорности тога народа добијао подстрека у добро сачуваној традицији о „старој слави и величини“, традицији која је преко народне поезије унета у један систем школског образовања и васпитања, у уметност и књижевност, која је створила идеју — водиљу о „освети Косова“ и обнови старе, културне и државне моћи у новом облику и новој држави.

Са реализирањем те идеје и стварањем наше нове државе прави значај питања наше културе, развијања и формирања културног живота у нас одмах се осетио и почео расправљати с више страна. С почетка, све чешће је говорено о нашој културној оријентацији ка Западу или Истоку; доцније о изградњи опште словенске културе и, на основи тога, о предузимању вођства у Европи; напоследку о нашој, југословенској култури, њеним могућностима и њеним смеровима. Ова трећа форма питања о нашој култури још је најконкретнија. Али још увек то питање се расправља сувише апстрактно, без везе са земљом, у крупним дедукцијама које су подложне критички.

Јасно је, међутим, да се мора знати одакле треба почети, шта се у датом тренутку може, и, што је најглавније, а на што се никада не обраћа довољно пажње, поћи природним редом ствари, знати да се култура зида као и друга зграда, од темеља, и камен по камен.

Југославија као нова државна организација, и Београд као њен главни град и престоница, имају у том погледу многобројне и крупне задатке, то је истина. Налазећи се у центру великих политичких догађаја за време ратова од 1912 до 1918, Београд је, предодређен својим географским положајем и политичком улогом, поднео врло много. Непосредно иза светског рата, после победе, ослобођења и уједињења, он је, као град, чинио жалостан утисак. Прљав, порушен, напуштен од две трећине својих предратних становника, без најелементарнијих потреба, он је захтевао

хитну обнову. Не треба сметнути с ума, да су тада дошле и друге невоље. Растурено становништво престонице враћало се из свих крајева земље, из иностранства, али често није налазило крова. Поставши одмах политички и административни центар нове државе, Београд је имао одмах да прими и знатан прилив становништва, почевши од чиновника, трговаца, радника, који су били потребни за радове на обнови, до сиротиње која је била упућена да ту тражи хлеба или помоћи.

Технички и социјални задаци београдске Општине били су врло компликовани у то доба; али је Београд за десет година направио несумњиво огроман напредак. Ко зна предратни Београд и онај иза рата, тај мора признати да је он сада са свим друга, модернизирани и европска варош. Велики преображаји извршени су и у старој вароши и на периферији града и у околини.

За основне потребе културног живота у престоници учињено је много. Тај напредак Београда у правцу материјалне културе не могу оспоравати ни најокорелији браниоци уских традиција и „старог, доброг времена“. Треба се сетити да је у Београду, пре рата било свега два купатила; да су купатила у приватним становима била права реткост; да је Београд, изузимајући две-три улице у центру, био цео калдрисан старом „турском“ калдрмом, „овчјим главама“ како су говорили Французи; да су недовољно уређене и нечисте пијаци састављене од дашчара и пуне пацова биле на најважнијим тачкама у вароши; да је Београд био славан по страховитој прабини; да је хигијена и естетика града била сасвим запостављена. Данас је, да не ређамо даље, сасвим другачије. У хигијенском погледу и естетичком изгледу вароши напредак је несумњиво велики, скоро неочекиван. Све што треба није додуше учињено, јер се све, за релативно кратко време од неколико година и не може постићи. Остатак из прошлости, примитивног управљања извесних послова (утамањивање паса, износ фекалија из кућа без канализације) има још. Извесни крупнији радови, важни с обзиром на саобраћај, и естетику града чекају на ред. У томе смислу нека је напоменуто да су обале Дунава и Саве, двеју великих река које опасују престоницу и које би за сваку варош претстављале најлепше делове града, са кејовима, шеталиштима, са чистим свежим ваздухом, у Београду најзапуштеније, скоро неприступачне, претворене у сметлишта, у легло инсеката, и служе ширењу непријатног задаха. Благодарени иницијативи данашње општинске управе, можемо рећи да ће ово стање на обалама Саве и Дунава бити ускоро поправљено, и да ће ти најзапуштенији крајеви добити културан изглед, саобразан изгледу осталог Београда и његове околине.

У културно-социјалном погледу Београд је такође учинио знатан напредак. Неколико социјално-културних установа које је Београдска општина створила, или чије је остварење материјално помогла, изједначају наш град са културним центрима Европе. Оснивањем Дома Стараца и Старица за изнемогле и незбринуте, уступањем земљишта и помагањем од стране Општине, Београд данас има два модерна радничка склоништа и једну неопходну социјално-културну институцију. У погледу болница, амбуланата, потребне брзе помоћи у случајевима болести; у погледу саобраћаја, социјалног старања о деци, затим чистоте и хигијенске исхране, културни напредак Београда био је нормалан, потпуно задовољавајући, — с обзиром на кратак период времена за који је све то постигнуто, и веома брз.

Остаје онај ужи, али не и неважнији, културни напредак Београда који је незнатан, за који треба учинити много више и дати му импулс. Објективно говорећи, он, генеолошки, долази доиста доцније. Без основних потреба материјалне културе у животу, развијање тога ужег и вишег духовног живота, није могуће и није природно. Духовне потребе човекове почињу се задовољавати онда кад су материјалне, бар оне основне и најпотребније, у главном задовољене. То, наравно, не значи да су духовне потребе, зато што су доцније, истовремено и неважније, или да се чак могу занемарити. Ако је духовно сазревање човеково позније од телесног, оно је, можда баш зато, и важније, као завршно и дефинитивно.

Тај ужи културни рад, на просвећивању, васпитању, стварању карактера, формирању унутрашњем и духовном, ширењу интелектуалних видика, оплемењавању у лепоти, у духовној физиономији, оно што ће учинити од београдског грађанина најсвеснијег и најбољег члана државе и народне заједнице, — тај рад има отворено, широко и необрађено поље.

Појмимо, као што смо препоручили, од основе.

Према последњој статистици пописа становништва, у Београду има око 50.000 неписмених становника. Тај број је несумњиво велики, јер представља 20%, петину укупног броја душа, рачунајући београдско становништво на 250.000. Цифра је изненађујућа и делује непријатно. Међутим, она је још озбиљнија кад се узме на ум, да је то „тотална неписменост“ и да су ту урачунавана само лица која не умеју ни да се потпишу. Колико је оних који умеју само то? И колико је других, који не умеју написати ни најобичније писмо или реченицу? Нећемо, држим, ни мало претерати ако кажемо да је готово половина београдског становништва стварно неписмена. Поређење Београда, као центра Југославије, са културним земљама Европе, где се проце-

нат неписмених за целу државу креће између 1 и 10, испада по престоницу страховито. Истина је да тај велики проценат неписмености долази и од наглог пораста београдског становништва притицањем са стране, да је она „инпортирана“ и да није стара карактеристика Београда, у коме је, пре рата, неписменост бележена са 8—10%. Али тај број неписмених већ сада претставља ново грађанство Престонице, и не би се смело допустити да то грађанство и у будуће буде у погледу обичне писмености тако репрезентовано.

Из тога разлога, прва и основна дужност културне акције београдске општине била би сузбијање неписмености. Поред данашњих опште занатских школа, у које долази приличан број неписмених, и које само донекле задовољавају ову потребу, било би нужно стварање кварталних курсева за све неписмене, почевши од 10 па до 40 година живота, који би стајали под управом Школског Одбора и трајали шест месеца, бесплатно. Осим тога контролу уписивања деце од 7 и 8 година од стране родитеља треба тек створити, пошто она стварно не постоји, ма да је она законом предвиђена а основна настава бесплатна и обавезна. Кооперација општине и управе града била би у овом погледу сасвим умесна.

Разуме се да је сузбијање обичне неписмености само предуслов за просветну акцију општег значаја. Јер и они који су писмени немају у Београду никакве могућности да ту писменост искористе у своме личном интересу. Мислимо на онај велики, највећи број, београдског радничког света и породица, запосленог по цео дан у фабрикама, радионицама, трговинама, продавницама, код најразноврснијих послодаваца, — који нема домаћих библиотека, који не може купити данашњу књигу, који се не може служити Народном Библиотеком (јер се њом не могу служити ни чиновници, пошто је рад у београдској Народној Библиотеци чисто бирократски, а она отворена од 8—12 пре подне и од 3—6 по подне, кад је цео запослени свет на својој редовној дужности), и који је, у најбољем случају, упућен једино на читање дневних листова.

Апсолутна је потреба да београдска Општина, стварајући своју јавну библиотеку и читаоницу учини то на најкориснији начин с обзиром на своје социјалне и културне задатке и циљеве. Зато би било потребно, у интересу угледа Престонице, отворити Централну Библиотеку и Читаоницу Општине, начинити је приступачном и корисном за грађанство. Рад у Централној Библиотеци и Читаоници морао би бити друкчији него у општинској администрацији. Да би рад ових установа био користан, време рада у њима не би смело бити „канцеларијско“, јер би у том случају оне биле празне. Стога би правилником, после

евентуалног смештања и отварања општинске библиотеке, морало бити предвиђено да оне, у првом реду имају бити отворене у „ван-канцелариско“ време, рецима од 6—9 у вече сваког дана, недељом и празницима од 9—1 пре и од 4 до 9 по подне. Али би отварање Централне Библиотеке и Читаонице општинске било у ствари корисно за један мањи део београдског грађанства, онај који станује у центру града. Не треба, међутим, заборавити да је Београд, по квадратури коју заузима, један од највећих градова, да се он знатно распростра у ширину, и да би једна, Централна општинска библиотека и читаоница, ма како добро удешена и уређена, била за огроман део београдског грађанства, и то онај коме је најпотребнија, стварно од мале или никакве користи, из саобраћајних разлога и због удаљености.

То би се могло, такође, избећи. Реална потреба београдског становништва је да у слободним часовима може у своме кварту, нарочито онда кад је перифериски, имати своју грађанску библиотеку скромнога стила, у коју би могао лако доћи, и у којој би могао провести сат-два у читању какве корисне књиге из хигијене, историје, популарисаних природних наука, заната, лепе књижевности и томе слично. У тој читаоници он би дошао и до дневних листова и часописа. Стварањем тих малих перифериских библиотека и читаоница учинило би се много, кад се зна да прва просветна акција мора поћи у ширину, да би се доцније повела у правцу дубине и специјализирања. Може се, додуше, учинити на први поглед да би остварење једне овакве идеје захтевало много трошкова и да, вероватно, не би, у први мах, показало особитих резултата. Прва претпоставка не би била оправдана, друга би била могућа, али само у прво време, док се свет не би навикао да сврћа у своју читаоницу и док не би осетио користи и задовољства од тога. Што се тиче трошкова, они не би били велики. Цео инвентар једне такве перифериске библиотеке не би, под стручним и рационалним надзором, стао више од 10.000 динара. Библиотека са читаоницом би могла бити, у прво време, по споразуму са Министарством Просвете, смештена у основну школу дотичнога кварта. Наше основне школе и иначе немају својих библиотека, а у колико их имају оне су неискоришћаване. У сваку такву периферијску читаоницу требало би инсталирати по један радио-апарат, са извесним бројем слушалица, што такође не би стајало много, али што би одмах и брзо привукло пажњу сиромашних грађана на једну такву установу и корист коју они од ње могу имати.

— Има једна ствар на коју увек ваља мислити. То је стварање осећања љубави и поштовања чланова београдске општине према

Београду, према престоници Југославије, стварање једног допуштеног и племенитог поноса код његових грађана, који би учинио да сваки који каже: „Ја сам грађанин Београда“, чини нешто слично као кад Дубровчанин каже: „Ја сам Дубровчанин“, или обичан Француз: „Ја сам суграђанин Наполеона и Виктора Ига“. Другим речима, Београд као центар наше државе мора гајити то осећање националног поноса код својих грађана. Београд је и својом историјом и својим данашњим положајем и данашњом улогом заслужно да буде поштован и вољен. На жалост, он је не само често и неправедно нападан, него није ништа учинио да његова славна прошлост и његове жртве за данашњицу буду познате његовим рођеним грађанима, и буду потстрек за стварање поштовања и љубави према њему. Он се сам, можда у својој скромности, која је за осуду, није постарао за то. А тачна је реч, да ће нас други поштовати онолико колико будемо сами себе поштовали.

Историја Београда је, међутим, врло слабо обрађивана — старија као и новија. Мада једна од најбурнијих и најславнијих у Европи, она, под сталним занемаривањем, бледи код оних који је знају и остаје непозната новим и младим генерацијама. Њу, логично, треба оживети; с њом свакако треба упознати, по могућству, свакога београдског грађанина. Како су многи живи трагови и споменици историје Београда утрвени и уништени, историју Београда треба сачувати будућим покољењима бар у репродукцији. Ја држим да би се једно дело о прошлости Београда дало написати. Ако би то било могуће, општина града Београда била би у првом реду позвана да једном таквом делу, трајном и репрезентативном, омогући појаву и распрострањавање. Али пре тога било би и лакше и корисније издати један албум Београда. Недостатак једне опширне, документоване историје нашега града, могао би се донекле попуњити једним брижљиво и систематски израђеним историјским „албумом“, у коме би историја Београда, његових значајних места, момената и људи, могла бити представљена у сликама и са кратким најпотребнијим објашњењима у тексту. Такво дело, трајно, укусно и критички израђено, не само да би било врло корисно, него би се и исплатило, тојест не би ни у материјалном погледу претстављало неки издатак за Општину. Ако би и на један историјски албум Београда, природно и ипак, требало чекати неко време, нешто би се ипак и одмах у том правцу могло учинити.

Недавно је један одбор наших угледнијих грађана вршио наименовање београдских улица. Одбор је, како ми се чини, имао добру идеју да се изда један именик Београдских улица — књижица која је, с обзиром на мно-

га нова имена и многе нове улице данашњег Београда, била неопходна, ручна потреба свакога грађанина и свакога странца — и да се у самом именику даду кратка тумачења назива појединих улица. Да ли је та идеја напуштена, ја не знам; али би њу свакако требало реализирати. Данас већ, доиста, само најмањи број Београђана зна зашто се, на пример, једна улица зове Симића, друга Чубрина, Баба-Вишњина, Кондина, и тако даље. Цео остали Београд уопште нема никаква појма о смислу тих назива и о људима чијим су именима те и многе друге улице назване. Десило се чак да и познату Југовићеву улицу, сам одбор прекрсти у улици Браће Југовића, сматрајући да тиме ближе и јасније одређује оно „Југовића“. Међутим, име тој улици првобитно није дато по имену косовске и легендарне браће Југовића, него по имену Ивана Југовића, једнога од наших просвећених људи с почетка прошлог века, сарадника и љубимца Доситеја Обрадовића и првога управника београдског Лицеја.

Шта би, дакле, сметало да се један такав именик београдских улица, са потребним објашњењима, можда и малим, укусно израђеним сликама у тексту, изради и публикује одмах?

Као што сам једном приликом рекао, Београд је, упркос своје велике и славне историје, остао варош без споменика, као неки контраст Паризу, за који се каже да је „варош споменика“. То је, заиста, и неразумљиво, и у културноме, васпитном, моралном и естетичком погледу један крупан недостатак. Карактеристично је, на пример, да Београд још нема ни споменика Краљу Петру Осло-

бодиоцу, мада су споменике Краљу Петру подигле досад многе мање и сиромашније вароши у нашој земљи, мада постоји закон о подизању тога споменика, са предвиђеним материјалним средствима и са одредбом да се споменик Краљу Петру има „најпре“ подићи у Београду. Срећом, у последње време се овом питању почела поклањати озбиљнија пажња и један одбор за споменике ради у београдској општини. По практичној и доброј идеји професора г. Д-р Станоја Станојевића, предвиђено је класифицирање будућих споменика у Београду и усвојено да се прво приступи изради „спомен-плоча“, које би се утиснуле или подигле на историски значајним тачкама и местима Београда. То је исто тако једна добра и лако остварљива идеја.

Напоследку, Београд је једна од ретких престоница у Европи која нема ни свога градског Музеја, ни своје Галерије слика, ни Пантеона, или бар једне алеје на гробљу, за своје заслужне синове. Изгледало би дакле, судећи по овоме, да је Београд град без историје, традиције, дужнога култа према својој рођеној прошлости и потребне вере у будућност.

Колико је такав утисак незгодан, колико је тај чисто културни аспект наше престонице мучан, и штетан по ону љубав коју њени грађани треба да осећају за њу, и за респект странаца према „кући ратова“ и главноме граду Југославије, о томе је, на завршетку ове кратке скице непотребно говорити.

Културни задаци Београда несумњиво чекају своје решавање.

Проф. Д-р Стојан Павловић, публициста

Исхрана Београда у прошлој 1929. год.

-- Критички погледи на нашу стварну исхрану --

II.

У прошлости чланку смо изнели колика је била просечна годишња и дневна потрошња на становника у месу, масти, вибама, поврћу, јајима, млеку, кајмаку и бутеру, пиринчу, шећеру, зејтину, воћу, јужном воћу, грозђу, вину, пиву и ракији, а без хлеба, и то за године: 1924, 1925, 1926, 1927, 1928 и 1929.

Овога пута ћемо приказати размер те потрошње, али без алкохола, а са хлебом. Она је била оволика — рачунајући просечно по 300 грама хлеба на сваку главу и на сваки дан — у истим годинама како је напред речено: 1324.4, 1227.1, 1307.4, 1280.1, 1206.0, 1312.9. У последњој години урачуната је и потрошња сира и кашкаваља, што у оним ранијим није чињено.

Тако, кад се узме, и ако се то усвоји, да је просечна дневна потрошња *бољег пшеничног хлеба* по 300 грама на сваког становника довољна, без обзира на запосленост или незапосленост, узраст и старост, болест и изнемоглост, сиромаштину или изобиље, онда добијемо напред речене бројеве грама као мерило укупне просечне дневне потрошње хране без пића, које се и не може убрајати у храну.

По рачуну Д-р Батута, потребно је за одрасла и запослена мушкарца на осредњем раду 1850 грама дневне, али пробране и рационално комбиноване исхранљиве хране. Ако упоредимо ово са разликама које постоје код потреба исхране различитог узраста: деца, жене, људи, онда ћемо моћи добити о томе преставу сазнавањем размере за потребом беланчевине, као свагдашњег главног исхранљивог квалитета за људски организам. По Д-р Батуту стоји та потреба глобално овако: деца (просечног узраста) као 50, жене као 90, људи као 100. То значи да је вероватна сразмера у неопходним, али и пробраним количинама дневне хране оваква: мушки 1850; жене 1665; деца 925 грама, или просечно 1480 грама слободно рачунајући.

То доказује чињеницу о постојању нашег исхранбеног дефицита свакога дана и према наведеним годинама, по 156, 523, 173, 200, 274 и 168 грама.

Било би логично претпостављати: да се хлебаци троши више у колико се мање има меса и масти — ми немамо овде никаквих података — али би у том случају и слаба квалитативна вредност његових биљних беланчевина значила један очигледан доказ о неправилној и у науци никада не препоручљивој системи којом би се Београђани хранили.

По једноме израчунавању код нас требао би сортимент дневних животних намирница (хране) бити просечно 1874 грама.

Тако се наш *формални* исхранбени минимум креће и без тога у дефициту од 156 до 274 грама, и различито према годинама потрошње. У прошлој години тај је дефицит био: 168 грама.

Међутим, строго узевши све су ове количине само релативног значаја, јер оцена животних намирница, као исхранбених потреба, подлежи једној квалитативној критички, због чега саме количине имају подређен значај. Наука о исхрани човека — физиологија — истражује квалитете које у себи садржи храна, и открива, притом, оне супстанце и коефицијенте који исхрањују људски организам на целисходан и рационалан начин. Азот, беланчевина, масти, угљени хидрати, витамини и калорије су за науку термини којима се зову кромпири, хлебаци, месо, сир, млеко, спанаћ и т. д.

У разним артиклима, сортама, групама и врстама, и у њиховим, опет, различитим производним квалитетима, налазе се у неједнаким мерама све побројане и друге хранљиве количине и садржине. Тако, да кад два човека поједу подједнаку количину животних намирница; они ипак нису унели у своје организме и једнаке количине хранљивих материја. Може два килограма животних намирница бити мање корисно за исхрану организ-

ма него једна половина килограма неких других животних намирница, комбинованих од других хранљивијих врста.

Због свега тога морају се имати на уму ове научне методе када се хоће да проценује исхрана човека или његовога колектива. Ту несмеју бити меродавне само грубе количине апроксимативнога утроска, или само количине трошаринскога увоза.

По научној методи Д-р Кестнера и Д-р Книпинга, коју је код нас пре три године популарисао и обрадио г. Д-р С. Иванић, у својој одличној књизи: „Исхрана човека“, израчунавање исхранљивих количина у храни утрошеној код нас за прошлу календарску годину дало је следеће резултате. Нажалост, и поред употребе ове методе није нам било могуће постићи једно прецизно и стварно израчунавање онога што смо себи поставили овде за циљ, јер нам то није допуштао сами састав ове трошаринске статистике којом сада располажемо. Наиме, трошарински статистика бележи све количине по групама и по сродности врста, а нама би за ову циљ требале строго одвојене количине свакога артикла за себе. Ово због тога што је анализом доказано да сваки артикал има у себи различите садржине исхранљивих квалитета и квантитета. Тако је лубеница, која изобилује водом, и вишња, која је богата угљеним хидратима у једној истој групи са орасима, који су пребогати са масти, и, са бадемама у коме је велики проценат беланчевине. Такав је случај и код варива, које има знатних процената беланчевине, а које је сврстано у једну групу са поврћем које не само да нема беланчевине — само трагови од ње — него нема ни масти, а једва нешто више угљених хидрата. Тиквице, на пример, имају 70 грама угљених хидрата у једноме килограму, парадајз само 40, а краставци 10, па ипак смо их морали заједно обрачунавати са просечним процентом, ма да им незнамо размеру заступљену у општој количини од 34 милиона килограма. Да би смо се приближили фактичком стању ствари, поделили смо ову велику групу на двоје: на вариво и на поврће у равним половинама, мада, строго узевши, незнамо колико је то исправно чињеницама. Даље, непознати су размери фактичких количина појединих врста код риба, од којих су неке само врло масне а неке, опет, врло посне, док неке треће имају леп проценат беланчевине. Код кајмака и бутера је исти случај; код киселих и масних сирева такође, па код теста, резанаца, макарона, гриза, гершле и сличног; код осушеног воћа, где такође има знатних садржајних разлика; код грожђа за јело и непознатог му тала који је отишао на производњу вина, већ је све то и заједно са кљуком прошло кроз прорачунавање као воће за јело. Најгори је недостатак за правилно израчунавање био код меса и ње-

гових прерађевина, где су у већини случајева биле познате само бруто мере и у живоме стању, због чега се не може ни поуздано знати право стање меснатих количина и размер код разних врсти меса. Међутим, и овде су заступљене врло велике квалитативне разлике. На пример, говеђина може садржати масти као 1 : 12 разлике; овчетина као 1 : 7, а свињетина као 1 : 5 од сто, што све скупа мења њихов однос калоричних вредности. Још горе од тога: морали смо заједно израчунавати мршаву говеђину са најмаснијим кобасицама, између којих је разлика 40 : 320 масноће, а 210 : 140 беланчевине.

Код свињетине, овчетине, јаретине, прасетине и пернате живине — чије су квалитативне разлике огромне, — морало је се борити и са живим брутом, који, можда, није могао бити правилно ни обрачунат. Тако је међу ситном стоком, тешком до 15 кг. по комаду, остала неелиминисана и непозната количина мале ждребади, која би реално морала испати из сваке комбинације потрошње.

Одбитци од брута код живе стоке и одбитци код риба на чишћење, код воћа, поврћа и варива, обрачунавати су по методи Д-р С. Иванића. Код воћа је произвољно, разуме се, само са добром намером, зарачунато од свеукупне количине 10 од сто у орахе и лешнике, мада је то, вероватно, много. Код јаја, којих при употреби има доста и неупотребљивих, зарачунато је све без разлике, а код млека, које се често пута још и на шпархету прогруша, такође је све зарачунато. Ни велики и несумњиви проценти кварења и трулења воћа и поврћа нису се одбијали, изузимајући 10% код ораха и лешника за луску. Исто тако нису чињени никакви одбитци на количине оних појединих врста које апсорбује сама индустрија и занати.

III.

Са свима овим напоменама и уз једну слободну претпоставку; да ништа од свих отрошарињених годишњих количина није ни пропало ни одстрањено, већ да је све отишло у конзум Београђана, добили би се следећи калорични резултати: Беланчевине, као најважније супстанце за исхрану човека, чија је биолошка вредност високо изнад свих осталих, добивено је апроксимативно 6,910.395 килограма из 110,859.365 кг. свих животних намирница, у које је ушло и 24 милиона кг. бољег пшеничког хлеба, чија је количина калкулисана са по 300 грама дневно на свакога становника у Београду без обзира на узраст, старост, болест, немаштину или изобиље...

По Д-р Батуту потребно је просечно годишње на једног становника уопште по 34.597 килограма беланчевине, или, по 94.7 грама дневно.

В р с т е:	Килограми хране:	Беланчевина: у кгр.	
Пресно месо и прерађевине	1,767.717 × 141 гр. =	150.485.498	
Свињетина, бруто	3,462.345 × 173 " =	479.188.548	одбитак 20% од брута
Овчје, јареће, просет, бруто	2,231.115 × 184 " =	328.420.128	одбитак само 20% од брута
Живина, бруто мера	950.580 × 128 " =	94.905.984	" " 22% на чишћ.
Маст, свињска и гушчија	562.204		
Зејтин (уље)	1,102.986		
Риба речна и морска	692.000 × 77 гр. =	28.778.211	одбитак 38% на чишћење
" и месо у конзерви	96.243 × 172 " =	16.513.796	
Лој, топљен и пресан	108.597		
Риба сува и у саламури	96.243 × 223 " =	12.331.454	одбитак 38% на чишћење
Сиреви и качкавал	1,427.958 × 275 " =	392.688.450	
Фини сиреви	55.141 × 277 " =	15.274.057	
Кајмак и бутер	449.714 × 150 " =	67.457.100	
Млеко слатко и кисело	16,194.959 × 31 " =	502.043.729	
Хлебац од бољег пш. браш.	24,765.420 × 83 " =	2,055.529.860	
Вариво свих врста, пресно	17,051.436 × 162 " =	2,061.514.478	одбитак 25.6% на чишћење
Поврће пресно свих врста	17,051.436 × 14 " =	177.607.402	" 25.6% " "
Конзерва биљна	142.828 × 17.5 " =	1.749.650	" 30% на воду
Пиринач свих врсти	660.686 × 65 " =	42.944.590	
Тесто, гриз, гершла	492.238 × 130 " =	63.980.940	урачунат и гриз и гершла
Шећер	4,979.371		
Пресно воће и бостан	12,091.199 × 9/152 " =	208.936.016	одбитак 20% на чишћење
Грожђе (и кљук)	2,068.610 × 7 " =	14.480.270	
Јаја	1,601.745 × 110 " =	176.191.950	
Јужно воће	596.890 × 71 " =	38.141.271	одбитак 10% на чишћење
Осушено воће	126.263 × 7 " =	883.601	
Воћни сокови и мармеладе	48.686 × 4,2 " =	204.482	
Пекмез од шљива	24.680 × 4,2 " =	103.656	
Укупно кгр. 110,550.365		Укупно кгр. 6, 910 395.061	

В р с т е:	Килограми масти:	Килограми угљених хидрата:
Пресно месо и прерађевине	× 319 гр. =	563.901.723
Свињски бруто	× 206 " =	572.256.381
Овчији, јарећи и прасећи бруто	× 89 " =	158.857.388
Живински бруто	× 180 " =	133.461.540
Маст свињска и гушчија	× 995 " =	561.922.498
Зејтин (уље)	× 995 " =	1,102.534.507
Риба речна и морска	× 93 " =	34.758.099
" и месо у конзерви	× 77 " =	7.410.711
" сува и у саламури	× 54 " =	2.986.092
Лој топљен и пресан	× 995 " =	108.054.015
Сиреви и качкавал	× 167 " =	239.182.965
" фини	× 167.2 " =	9.219.575
Кајмак и бутер	× 840 " =	377.759.760
Млеко слатко и кисело	× 27 " =	437.263.893
Хлебац од бољег пшеничног брашна	× 10 " =	247.654.200
Вариво свих врста	× 20 " =	253.724.860
Поврће свих врста	× 2,7 " =	34.52.856
Конзерва биљна		× 45 " = 728.773.155
Пиринач свих врста		× 460 " = 11,392.093.200
Тесто, гриз и гершла		× 540 " = 6,850.571.220
Шећер		× 47.5 " = 602.596.542
Пресно воће и бостан		× 63.3 " = 6.328.734
Грожђе и кљук		× 785 " = 518.638.5 0
Јаја		× 716.9 " = 352.885.422
Јужно воће		× 999 " = 4,978.873.063
Осушено воће		× 135.6 " = 1,311.593.376
Воћни сок и мермеладе		× 180 " = 372.349.800
Пекмез од шљива		× 52 " = 8.329.074
		× 315 " = 169.218.315
		× 370 " = 46.717.310
		× 567 " = 27.604.962
		× 170 " = 4.195.600
Укупно кгр. 5,403.512.411		Укупно кгр. 27,405.769.418

По Д-р С. Иванићу је потребно годишње по 30.019 кгр., а дневно по 82.2 грама.

По процени Државне Инспекције рада потребно је за радника дневно само 75.1 грама.

По прорачунавању читаве групе научних ауторитета био је реализован утрошак беланчевине у дневној просечној исхрани код радника — дакле, код најсиромашнијих становника — у Минхену, Шведској, Америци, Паризу, Немачкој, Финској, Белгији, Јапану и у Базелу, и то у времену од 1881 до 1912 године, по 129.3 грама беланчевине. Крајс је констатовао чак и у тамничкој исхрани у Базелу 1908 год. употребу беланчевине у 137.3 грама дневно.*)

Према нађеним подацима код прошлогодишње потрошње хране у Београду, отпада на једнога становника по 30.568 кгр. годишње, односно по 83.7 кгр. дневно.

Ово је једна максимална количина коју смо онаквим нашим израчунавањем добили, а која би једним прецизним израчунавањем морала бити само умањена, али с обзиром да су за наше климатске и расне прилике ближи и позванији научни ауторитети Д-р Батут и Д-р Иванић, ми се морамо оканути од критичких разматрања ових великих диференција — које и нису у нашој компетенцији — па се окренути искључиво нађеним чињеницама.

Тако видимо да Београд има у својој прошлогодишњој исхрани дефицит код беланчевине од 910.664 кгр., односно суфицит од 124.101 кгр. У првом случају био би стварни дефицит 12 од сто, а у другом случају био би формални суфицит од 2 од сто. Формални суфицит зато, што и Д-р Иванић тврди да је 82.2 грама беланчевине само један минимум за физиолошку равнотежу, а стварни дефицит зато, што ни Д-р Батут није замишљао својих 94.7 гр. беланчевине као неку добру исхрану човека, и што је најважније: што и онако израчунават наш беланчевинисти квантум није распоређиван на потрошаче по неком правилу *равномерности*, већ је неко ко је имао појео и 200, а неко ни 50 грама беланчевине на дан. Дакле, није реч о Београду као таквом, већ је реч о Београђанима међу којима има и „убогих ђавола“, и оних што стоје пред канцеларијом „Насушни Хлеб“, и што трпе од незапослености, и, напоследку, и оних који се у најгорим часовима напајају и содом уместо млеком!

Још нешто: састав наше беланчевинасте количине не одликује се једном високом биолошком вредношћу, јер су више од $\frac{2}{3}$ биљнога порекла, а само 32.7 од сто су животињскога порекла!

По Д-р Циган-у смело би то бити само у томе случају, код лакшега рада, ако је укупна дневна потрошња беланчевине од 119 до 140 грама, иначе мора да буде пола и пола, а у најгорем случају 40%.

Ми дакле, и поред врло нискога минимума од 83.7 гр. имамо и тај минус, што је више од две трећине беланчевина биљнога порекла, чија је хранљивост и искористљивост за организам далеко мања од оне животињског порекла.

По Д-р Рубену, досадашња је *општа* потрошња беланчевине у свету, с главе на главу по 79—90, односно по 85 грама просечно. У том случају Београду је било потребно — али под условом да нико не једе више од другог! — 7,451.666 кгр. беланчевине, т. ј. 541.271 кгр. више него што је он у прошлој години онако имао. Тако би се свео његов формални дефицит на 2.3 од сто, док би онај стварни још увек био знатно већи.

IV.

Гурајући се са свим напред назначеним статистичким недостатцима и код истраживања количина масти, изнађено је њихово стање у количини од 5,403.512 килограма. То значи по 23.902 кгр. годишње по становнику, или по 65 грама дневно по становнику.

Према Д-р Батуту та је количина већа од оне која се сматра неопходном у физиолошком минимуму. По њему би била довољна количина — наравно тек ако је беланчевином све подмирено — 4,618.139 кгр., а овај вишак од 785.373 кгр. имао би се сматрати формалним суфицитом. Овај би био годишње по становнику 3.474, а дневно по 9 грама.

Међутим, како је Београд многобројно туберкулозан, због чега је његовој исхрани специјално потребна већа употреба масти, то је, и без обзира на онако наше непрецизно израчунавање, непотребно задржавати се на испитивању овакога „суфицита“, јер, уверени смо, ни сами педантни физиолози не би му придавали никакав нарочити значај: и они често пута толико се диференцирају у својим научним аналитичким назорима.

V.

Угљени хидрати су изнађени у укупној количини од 27,405.759 кгр. или, просечно годишње на становника по 121.405 кгр., а на дан по 332 грама.

По Д-р Батуту потребно је угљених хидрата просечно на дан по 360 грама, те би се према томе прошлогодишњи дефицит изразио у 6,329.820 кгр.

Број топлотних јединица: калорија, у којима се концентришу и изражавају све различне биолошке вредности и снаге беланчевине, масти и угљених хидрата, у директној је зависности од свих ових хранљивих супстанција.

*) Види књигу Д-р Иванића „Исхрана човека“.
Страна 220.

Служећи се методом Д-р Иванића, изнађено је да је прошлогодишњем београдском становништву — које је у априлскоме попису набројано до 226.065 — било потребно 250 милијарди и 498 милиона калоричних јединица. Ова циновска топлота енергија живог Београда требала је да се произведе комбинацијом најразноврснијих хемијских квалитета свеукупне годишње исхране.

Код овога прорачунавања укупне калоричне потребе ми смо урачунавали, да је одраслом мушкарцу потребно 4156, одраслој жени 2828, одраслом детету 2383 и детету до десет година старости по 1070 калорија на дан. Код тога смо оперисали са прошлогодишњом пописном статистиком о старости становништва, по којој је било деце до 11 година старости 33.115, а до 17 година 20.798; одраслих мушки 86.188 и жена 85.964.

Међутим, нађено је по Д-р Рубеновој методи израчунавања и множења, по коме 1 грам беланчевине даје 4,1 калорија; 1 гр. масти 9,3 калорија, а 1 грам угљених хидрата 4,1 калорија, да је сто десет милиона килограма у Београд унете хране у прошлој години дало: беланчевине 6,910.395 кгр., масти 5,403.512 кгр., угљених хидрата 27,405.769 кгр., а ови скупа 191 милијарду и 48 милиона

калорија. Тако је свакоме београдском становнику требало преко године по 1,108.083 калоричних јединица, или просечно дневно по 3.035, а имао је — онако рачунски говорећи — по 845.106, односно по 2315 калорија дневно. То је, према гледишту науке о исхрани човека и његовом физиолошком минимуму, мање годишње по 262.977 односно по 720 калорија дневно. Дакле, добијало се калорија само за 172.414 становника, а недостајало је — опет само рачунски говорећи — за 53.651 становника! То је стварни дефицит наше нормалне исхране, јер калорије су производи и одржитељи живе физичке енергије, која се безусловно и неумдржано мора да троши, па било да људски организам дела или да мирује. Сва је разлика код тога да ли се увећава или стационира количина те потрошње. Тако, код одраслог мушкарца сама тежина тела потроши мирујући до 2.000 калорија за 24 часа времена, а да би се тело могло без штете кретати та се потреба подиже до 2357, а код рада и до 5143 максимално. Количина калорија је, дакле, основно мерило исхране организма, а ми смо код тога у дефициту за 23.8 од сто или за 59.450,004.674 топлотних јединица.

Владислав Миленковић, новинар

За привредно подизање Београда

Последњих година са стране привредних кругова у Београду све се чешће чују жалбе на високе општинске терете. Напомиње се, да увећање општинских терета кочи привредни развитак Београда и не допушта да се Београд привредно снажи. Тражи се смањење општинских дажбина и стварање повољнијих услова за привредно и социјално унапређење престонице. Ови гласови нарочито су се чули од када је Општина почела систематски да ради на уређењу града. Све су били чешћи уколико је, пак, Општина била принуђена да у повећању разних дажбина потражи увећање својих прихода за покриће знатно увећаних расхода. У циљу повећања прихода донета је и најновија општинска трошарина за коју је претседник изјавио, да у погледу привредног напредовања Београда није дала повољне резултате. Шта више, утицала је негативно. Са увођењем нове трошарине и глас привредника противу високих дажбина постао је енергичнији. Данашња општинска управа, увиђајући и сама претераност оптерећења и схватајући потребу да привредном развитуку Београда створи што повољније и издашније услове, приступила је проучавању питања смањења најважнијих трошаринских ставова. Овај акт општинске управе свакако је за похвалу, али објективност налаже признање, да се питању финансијских извора наше Општине мора посветити пуна пажња, јер оно постепено све више избија у први ред. У вези с тим ми ћемо учинити неколико напомена.

После светског рата као да је свима великим градовима овладала амбиција да се што брже испну до највеће моћи, да своје уређење подигну на највиши степен. И, нема сумње,

велики број европских градова напредовао је као никада до тада. Општине тих градова проширавале су своју делатност, путем зајмова и позајмица изналазиле финансијска сретства за предузимање сваковрсних радова на најширим основама итд. Овај нагли напредак изазивао је зебњу извесних, а нарочито политичких кругова, који су почели да указују на тешкоће, које ће неминовно морати да наступе. Противу овакве комуналне политике, која је хтела за неколико година да створи оно зашто су потребне деценије, најодлучније су се речи чуле у енглеском парламенту. Последице њене, пак, осетио је велики број градова и у Европи и у другим континентима. Финансијска криза комуналних јединица у највише случајева дошла је са те стране. Због непромишљеног задуживања у циљу предузимања већих радова, једна Општина у Немачкој пала је под стечај. У свима овим случајевима имамо непромишљену политику задуживања. Комуналне финансије нису вођене тако, да се првенствено води рачуна о јачању властитих извора прихода што је за здраве финансије основни услов. Веровало се у највише случајева да ће се ти приходи јачати сами од себе и на тај начин омогућити редовно отплаћивање дугова и камата. Међутим, било је обротно. У највише случајева извори прихода не само што се нису увећавали, већ су, услед све већег оптерећења, почели да слабе.

Београд не спада у ред тих градова. Његова амбиција да се изгради како то доликује престолом граду, морала је чекати дуже времена па да се тек почне постепено да задовољава. Али је, ипак, Београд много напредовао. За непуне три године интензивним оп-

штинским радовима — скоро у свима областима комуналног старања — потпуно је измењена физиономија Београда. Ако би смотрели да са овим техничко-културним напретком сравнимо и привредни напредак Београда сигурно би утврдили постојање несразмере. Први је био знатно већи од другог. Напротив, са извесних страна се напомиње да је привредни развитак Београда последњих година у опадању. И доиста, има извесних симптома који говоре у прилог овог тврђења. То се може констатовати, пре свега по опадању увозне трговине Београда. Такође у погледу извоза, Београд, и ако зато има врло погодних услова, није успео да постане јачи извозни центар. У индустрији последњих година не бележи се ни једно знатније предузеће. Напротив, неколико већих индустријских предузећа отишло је из Београда. Грађевинска делатност је последњих година, такође у опадању. А и занати слабије ради. Па када тако стоји са привредним гранама од чије активности зависи и степен народног благостања Београда, онда се опадање морало тим више приметити код привредне гране, која је функција народног благостања т. ј. трговине. Обим послова у трговини, обзиром на застој у оним првим привредним гранама, мора се сузити и прилагодити новим околностима. Али овом привредном назадавању не треба тражити разлог искључиво у великим општинским и другим теретима. Има ту и других разлога. Привредна класа Београда, пре свега, требала би да покаже већу умешност и активност. Банкарски капитал раштркан у шездесет и неколико новчаних завода малих и најмањих димензија, требао би да се концентрише и да уђе у привредну радиност непосредно, а не да своју функцију своди на кредитирање малих новчаних завода у унутрашњости и тиме ствара један од услова за зеленашки кредит. Не може се спорити да Београд нема услова да постане важан извознички центар. Али то треба да створи приватна иницијатива привредника. Кад се та иницијатива појави, Општина је ту да просуди њену општу корисност и олакша јој постизање циља и т. д.

Ово привредно ненапредовање Београда значи, да се извори прихода, који леже у привредној основици града, нису увећавали сразмерно потребама за извршење комуналних радова. Отуда се морало задуживати и трошкове

данашње изградње Београда, која се врши убрзаним темпом, преваљивати делом на доцније генерације, којима се у наслеђе предаје уређен и изграђен град са једином бригом одржавања и умереног подизања.

Па и поред такв великих радова, који се предузимају скоро у свакоме крају — како у центру тако и на најдаљој периферији — потребе Београда, као великог градског насеља, тек су делом задовољене. Скоро на свима пољима комуналне делатности Општина стоји пред великим и крупним задацима, чије извршење захтева још већа финансијска средства. Ове потребе се никако не могу смањивати. Напротив, оне ће бивати све веће и многобројније. И не претерујемо сигурно када кажемо, да ће још читави низ година постојати разлика између стварних потреба престонице — у грађевинском, хигијенском, социјалном, културном и привредном погледу — и могућности њиховог задовољења. Та разлика биваће у толико мања у колико се брже и систематскије буде вршило финансијско јачање т. ј. јачање извора општинских прихода. То је питање, које заслужује да му се посвети пуна и озбиљна пажња.

Финансијски проблем наше Општине у тесној је вези са привредним подизањем и унапређењем града. Са јачањем привредне основе следоваће и увећавање прихода. Ако се жели привредни напредак увећавање прихода ни у ком случају не сме се вршити без обзира на привредну моћ града. Та моћ треба да буде сталним мерилем могућности да се приход у извесној грани повећа или да се извесна привредна грана јаче оптерети. Исто тако треба водити рачуна још о једној чињеници. На име, да би се дало замаха некој привредној грани у прво време треба је минимално, или ни мало оптеретити. Доцнији приходи, који буду пристизали када се ова грана развије, премашиће осетно приходе, који су се евентуално раније могли остварити. Моментално мањи приход доцније се надокнађује знатно увећаним. Уопште, финансијско оптерећење привредне радиности захтева велику обазривост. Ради своје моћи — привредне и финансијске — Општина је дужна да у својој финансијској политици полази вазда не са гледишта моменталних потреба, већ са гледишта могућности највишег приноса, ако не у садашњости, а оно у будућности. Зато

је услов проширење и развијање привредне базе. Привредна политика у општој комуналној политици добија све већи значај. Она све више постаје центар. Отуда се намеће и потреба за Београд да одреди и спроводи своју привредну политику. Од њеног ефекта зависиће и могућност рада на свима осталим пољима. Београд осећа хитну и неодложну потребу утврђивања и вођења комуналне привредне политике. Та је потреба нарочито дошла до изражаја последњих година, када се почело са увећавањем општинских терета. И у колико се на тој страни истичу све већи захтеви, утолико се осећа све хитнија потреба привредне политике.

Задатак привредне комуналне политике био би да ради у два правца: 1) да данашњој привреди престоничкој створи што повољније могућности за рад и напредак и 2) да ту базу прошири у свима оним гранама за које постоје услови. Да би се у овом погледу могао изградити што стварнији програм сматрамо да би неопходно било, да се од стране општинске управе и представника свих привредних корпорација у Београду изврши детаљна анкета. Тиме би се прибавио потребан материјал за утврђивање основних линија привредне ко-

муналне политике. Анкета би имала за задатак да испита све могућности привредног развијања, јачања и унапређења Београда, да изнесе сметње на које тај развитак данас наилази, као и услове под којима би се могао да врши несметано. Верујемо да би овако широка сарадња привредних кругова са Општином допринела унапређењу и олакшању њених послова који, нарочито у области привредне политике, нису тако лаки и једноставни, као што на први поглед изгледају. Ово треба учинити што пре, јер финансијско јачање зависи, као што смо видели, од величине и снаге привредне основе. Далеко смо од тога да верујемо да је привредна основа Београда у наглом опадању. Истина, она је после рата знатно измењена, а сем тога није напредовала у оној мери у којој би то било могуће и потребно. Стога данас треба све учинити за њен напредак. Јер привредни напредак Београда учиниће да ће се почети да мења и његова унутрашњост: културни и духовни живот; он ће углавном претстављати главну базу за извршење многих заосталих радова и могућност финансирања широких програма унапређења престонице.

Камен београдске калдрме

Шира публика, извесно, једва и да наслућује тешкоће, с којима се често боре градови, који заводе модерно патосање својих улица. Људи пролазе свакога дана варошким улицама, махом и не обраћајући пажњу на материјал, којим су оне патосане, као ни на начин, како је тај материјал на своје место постављен. Међутим и једно и друго, као и много штошта друго, што се односи на патосање градских улица и грађење саобраћајних линија уопште, махом су врло значајни, често и врло компликовани проблеми техничке науке и чине предмет врло мучних студија за оне, који се, у даном тренутку, о томе старају. Колико се и колико обзира, претходних проучавања, рачуна и т. д. има извршити пре него се донесе дефинитивна одлука о конструкцији патоса једне великоградске улице! Велика је при том тешкоћа, што често о многим питањима, која тада искрсавају, постоје и у самој техничкој науци, код стручњака, разлике у мишљењу. Нарочито се то односи на практичност појединих начина, на питање о природи материјала, на облик и димензије оних елемената, који за ту сврху служе, па и на многе друге појединости овога предмета, тако да све то не мало компликује овај проблем....

Београд већ има данас знатне површине своје територије патосане модерном калдрмом. Поред дрвета, асфалта и асфалтних продуката, који чине знатан део материјала, употребљеног за модерно патосање улица у нашој вароши, претежни део материјала за ту сврху чини ипак и још непрестано — **камен**. Камен је Београд употребљавао за овај циљ од вајкада. Без сумње с обзиром на теренске прилике Београда, на његову конфигурацију и на саобраћајне прилике наше вароши уопште, камен и мора, данас па и у будућности, стално имати претежан значај за цело ово питање. То су, уосталом, канда већ увидели и сви фактори, који ову ствар пресуђују, и тај факат добија своју важност данас у све већој мери....

Дабогме да је Београд још и сувише далеко од тога да су му све улице патосане не-

ком калдрмом. Још мање је он патосан модерном калдрмом и материјалом, који се за то одомаћео у последње 2—3 године. По подацима, до којих смо могли доћи у београдској општинској Техничкој Дирекцији, за београдску модерну калдрму употребљено је од 1927. године до данас више или мање обрађеног, фасонираног камена на 4700 вагона;* асфалтирано је око 90.000 квадратних метара уличне површине, а од ранијих општинских управа наслеђено, изграђено и делимично обновљено око 30.000 квадратних метара дрвене калдрме. Обичним, ломљеним каменом у тротоарима и коловозу покривена је површина од 900.000 квадратних метара, а целокупна површина београдских улица износи на 4.000.000 квадратних метара....

Међутим, ни само ово питање о камену није тако просто. У комплексу питања о патосању варошких улица, питања о врсти, природи и обради каменог материјала, који се има за овај циљ употребити, без сумње стоје на првом месту. Какав ће се камен употребити? Какав ће му бити облик и обрада? Какве димензије елемената у калдрми? Како ће се постављати и на каквој подлози? И како ће се уопште учинити погодним и издржљивим за модеран улични саобраћај? А сврх свега како ће се с обзиром на све ове, па и друге, погодбе доћи до економски и финансијски најповољнијих прилика за овај рад? Ето, та се питања намећу већ и сама собом, чим се приступи изграђивању патоса у једној варошкој улици. А она нису нимало ни проста ни лака.

За само питање о ближој природи и вредности камена без сумње су поред питања о врсти камена особито драгоцени, чак и неизоставни подаци о његовом понашању према притиску, о величини лизања или абања при дејству саобраћајних средстава, о понашању према атмосферичким, о специфичкој тежини и т. д. За оцену ових, а и других података камен се данас подвргава читавом низу стручних, техничких експеримената, који у последњој линији допуњују његов ка-

*) У овоме на 1644 вагона из Чешке.

рактер и одређују му техничку вредност. И ти се подаци не смеју превиђати. Они за питање, понављамо, имају особити значај.

Београд се некад калдрмисао поглавито ломљеним или тек унеколико дотераним каменом. За ту сврху употребљаван је нарочито кречњак из топчидерских каменолома, затим кречњак из Раковице, па и неких других места. Местимично било је и другог материјала у незнатној мери, па и материјала са стране. Међутим сав тај кречњачки материјал нити има ону издржљивост према притиску, коју захтева модеран саобраћај, нити осталим својим особинама одговара захтевима савремене технике и приликама модерних градова. Као творевина кретацејске формације, топчидерски је кречњак пун капротинских и других фосилних љуштура, нехомоген, неједнак и као такав врло неотпоран према притиску, — дакле врло мало погодан за модерну камену калдру.

Нарочито је у њега велико абање и претварање у прашину, која се у свакој великој вароши мора сводити на најмању могућну меру.

И Београд је стога морао и приступити употреби чвршћег материјала. Тај се пак добија на првом месту од — еруптивних стена.

Еруптивне су стене добиле данас за ове циљеве велики и заслужени значај.

Не треба међутим мислити да су ни све еруптивне стене у подједнакој мери погодне за ове сврхе. Они основни подаци, на које се при њиховом избору најпре помишља: издржљивост према притиску, величина абања, понашање према ваздушним утицајима, тврдина, специфична тежина и т. д., и код њих су врло различни. Сви они зависе од минералне природе састојака једне еруптивне стене, од начина агреговања, па и од прилика, под којима се стена у природи, на своме лежишту, појављује. Као год што чврстина и отпорност једне стене зависи од облика, у коме се појављују њени минерални састојци и начина, на који су они агреговани, тако

исто и отпор стене према трењу с површине, према лизању или абању, стоји у тесној вези с природом и тврдином састојака, који у њен састав улазе. Стене с доста кварца или минерала велике тврдине абају се врло мало или врло sporo. А тако је и с осталим особинама.

У једном чланку у овом листу²⁾ ми смо још у прошлој години приказали природу и врсте еруптивног материјала, који за последње две године искључно служи за патосање београдских улица. Том приликом извршена је и општа градица његове техничке вредности, нарочито још и с обзиром на његове положајне прилике у местима, с којих он долази. Сав тај еруптивни материјал припада двама, структурно различним групама: групи гранитоликих и групи трахитоликих стена. Из прве групе Београд је за своје улице узео у обзир и почео употребљавати извесне граните и један габро (евентуално дијабаз), а из друге: један базалт, један риолит, један амфиболски андезит, два трахита и један дацит. Дабогме, да ни све ове стене не одговарају подједнако свима захтевима модерног саобраћаја уопште, нити су једнаког значаја за намењени им циљ. Констатација, учињена прошле године при прегледу каменолома, из којих београдска општина добија овај материјал, показала је већ да се ни из једног од ових рудника не може очекивати материјал потпуно једнак у целој маси и на свима његовим тачкама. Издржљивост према притиску, која код ових стена треба да је просечно око 2000 килограма по квадратном сантиметру,³⁾ спушта се према аналитичким подацима често и на ниво обичних седиментарних стена, једва достижући цифру од 1500, а величина лизања површине, абање, одређивано по Баушингеровој методи или на обичној Бемовој машини, ретко кад да је мања од 10%.

Према извесним подацима, узетим из Техничке Дирекције у београдској општини, за неколике врсте овог камена добивени су ови елементи:

	П р и т и с а к	А б а њ е	Запрем. тежина
Гранит из Цезлака (Словенија)	1602; 1597	8,28; 8,86	2,62; 2,61
Габро из Јабланице (Херцеговина)	1843; 1781; 1684; 1416	7,95; 7,84; 8,30; 9,55	3,04; 2,92; 2,89; 2,85
Риолит из Кадине Луке (Југ)	1841; 1570; 1614; 1634	7,27; 8,93; 9,34; 9,23	2,60; 2,53; 2,50; 2,50
Андезит из Љулака	1956; 1879; 2288	7,45; 8,56; 8,11	2,57; 2,59; 2,56

Са ових разлога морала је и београдска општина у овој години установити за своје набавке камена чак и нарочите минималне границе¹⁾ ових аналитичких података и под-

вргавати испоруке камена систематској контроли. Уосталом, не треба превиђати да су ови подаци, без обзира на друге чињенице, ипак само тек један, иако важан чинилац.

¹⁾ По подацима у K. Weiss, Technik d. Steingewinnung u. Steinbearbeitung S. 517 издржљивост гранита према притиску у сувом стању износи просечно 2206, амфиболских гранитоликих стена (диорита, дијабаза и т. д.) 2757, порфира 2631, а базалта и до 3616. Под водом ови су бројеви нешто мањи.

²⁾ „Општинске Новине“ за 1929. св. од 15. септембра.

³⁾ По њима минималне вредности иду:
а) за притисак 1800 (1 врста) и 1500 (врста) кг/см²
б) „ абање 8 10
в) „ запрем. теж. 2,6 2,5
г) „ хигроскоп. 1% 1%

Стручан геолошки преглед каменолома и са знавање петроградске, унутрашње природе стене исто су тако потребан податак и дају исто тако, на каткад и боље, правилну слику о ономе, што се при оцени оваког материјала мора узети у обзир. Београдска је општина дакле с разлогом и завела такве повремени прегледе, нарочито за оне каменоломе и онај материјал, који јој се сада као нов, потрошачу непознат, нуди за употребу....

*

За камени материјал, којим се Београд калдрмише, добили су ове године изванредно значај и два нова каменолома, чије две петрографске врсте, допуњују већ цитирану серију стеновитих чланова, узиданих у београдско улично земљиште. Једна од њих је из Барошевца у срезу аранђеловачком, а друга из села Љуљака у срезу гужанском. Прва је врста један ређи гранит и испоручује га инж. В. Бикар, а друга један класични, али ипак врло интересантни андезит, који испоручује предузимач М. Зорић из Крагујевца. Две, три цртице о самим овим каменоломима и њиховом материјалу заслужују, мислимо, овде и место и пажњу као нов прилог за приказ опште физиографије и историје каменог материјала, којим данашњи Београд олакшава саобраћај свога становништва, а и као допуна онога, што смо већ раније о том дали на овом месту. Оне уз то долазе као последица систематских проматрања на терену, које је београдска општина завела у поменутом циљу....

Барошевачки камен, о коме је овде реч, потиче из једног каменолома с јужне стране реке Пештана, одприлике на 2—3 километра удаљеног од садашње железничке станице у том месту. Овде су за сада отворена два каменолома, који се налазе у непосредној близини речног корита, у подножју ниских коса Чокалице и Малог Црљенца. Од станице се к њима прилази обичним, рђавим сеоским путем, који махом и иде поред реке. Један од ових каменолома, и то онај, што је ближи станици, својина је барошевачке општине, а онај горњи, уз реку, експлоатише у овом тренутку предузимач Бикар, који одатле и даје свој материјал београдској општини. Гранит, који се у овим каменоломима налази, изграђује поменуте косе и ивичи терцијарни басен, који се пружа на десну страну реке Пештана к угљеном руднику у селу Пркосави; тај басен садржи знатне насlage лигнита већ и у непосредној близини желез. станице. По својим геолошким приликама и петрографској природи овај је гранит, колико се то могло на терену, а и иначе опазити, члан млађе серије гранитских громада овога краја и везује се за старије еруптивне громаде Даросаве и Буковика. По структури он је крупнозрнаст с прилично неуједначеним саставом, с доста квар-

ца, са збивеним фелдспатом (плагнокласом) и врло ситним кристалима биотита, а вероватно и амфибола. Има и споредних састојака као и други гранити, али му они не изграђују структуру. У појединим блоковима у каменолому поменути главни састојци су у свежем стању, дајући уз то стени нормалну зрнасту текстуру; на другим пак местима неки од њих, и то фелдспат, развијени су у стени готово порфирички, у крупнијим издуженим кристалима, и структуром, привидном основном масом и врло обилно развијеним бипирамидалним кварцем, који се ту налази, симулирају изглед дацитне стене. На овим је местима и у овим партијама и свежина стене уопште мања, фелдспат је алтерираан, без сјајности и на путу трансформације у каолин и хлорит. Кварц је свуда у овој стени врло значајан састојак. Зрна су му уопште обилна, прилично крупна, махом округласта (бипирамидални кварц), стакласта и чврсто урасла у осталу масу. Иначе он својим пљоснатим деловима цементује остале састојке, као што је то већ нормалан случај код оваквих стена. Његова присутност, знатно утиче на повољан коефицијент абације ове стене. Биотит је уопште ситан, тесно срастао с фелдспатом и на појединим местима у каменолому тако слабо у стени развијен, да она ту добија изглед агрегата плагнокласа и кварца. Овакви односи састојака дају појединим партијама каменолома врло неједнаку техничку вредност. Местимичне стена постаје врло погодна за намењену јој употребу, док се опет у другим партијама, и то оним с алтерираним фелдспатом, њен квалитет, технички врло смањује. Површински делови, нарочито у горњим регионима каменолома, сви су већ знатно распадути, лимонитични и с ласовима, обложеним глинастим материјалом. Тај је случај нарочито чест у општинском каменолому на Чокалици, чија је стена и иначе мање свежине. Свежа и једра стена у окнима, које експлоатише г. Бикар, налази се у већој мери нарочито у дубљим партијама. За количину, коју је овај предузимач испоручио београдској општини, добивени су ови просечни аналитички подаци: издржљивост према притиску 2213 и 1750 кг. по квадр. сантиметру, абација 6,12 и 6,92, спец. теж. 2,53 и 2,54. Иначе су гранитски блокови на оба места и доста једри, испресецани прелинама у комаде, који се често доста удесно могу издвајати....

Тако дакле гранит из Барошевца даје према своме саставу и структури утисак стене, која у главном има погодбе да задовољи основне техничке захтеве, који се постављају при његовој употреби за калдрму. И доиста према добивеним аналитичким подацима његова издржљивост према притиску просечно износи око 1981 кг/см², а његова абација 6,52. Специфична му је тежина просечно

2,58. Експлоатација у окнима г. Бикара пошла је већ у дубину и очекивати је да ће материјал бити и бољи. Његово отворено окно налази се уз само речно корито, мада је још малих димензија. Не малу незгуду у обради стене чини њена велика тврдина, са које би се тешко и савршенијим начинима цепања добијали правилни полиедарски комади с равним површинама. Због ове знатне тврдине блокови се доста тешко и цепају; на каменолому се одвајају минама на уобичајени начин, а обрађују у ситније и крупније паралелопипедне комаде („коцке“) простим алатима: длетом, чекићем и т. д. Радници су домаћи.

Сасвим је друге природе камен из Љуљака, који се вади из једног каменолома на 3 километра далеко од пута, који води из Крагујевца у Гор. Милановац. Каменолом је овде у привршним деловима Љуљачке Главице, саграђене у целој маси од андезитске стене. Експлоатација се врши на 2—3 места с површине у отвореним окнима, која се налазе непосредно једно до другог под врхом главице. Прилазак каменолому врши се рђавим, доста стрмим сеоским путем, који се одваја с леве стране друма, прелази преко Груже и пење се у село до самог каменолома. Зими и по рђавом времену пут је врло мучан за свлачење камена до друма; није боље ни кад се то врши у правцу југоистока до најближе железничке станице, удаљене неколико километара од мајдана.

Андезитска стена, која се у овом каменолому експлоатише, петрографски представља један од нормалних типова андезита. По једној основној маси сиве боје светлуцају врло ситни и прилично ретки кристали биотита, црни и свежи и тек местимице у нешто већем мноштву. Кристалићи плагиокласа готово стакласте сјајности расути су свуда по стени и на појединим местима већ и знатно распаднути, па и каолинизирани. Ово је случај нарочито у горњим, површинским регионима каменолома, у којима је стена и иначе већ јако распаднута и алтерирана; у дубљим деловима каменолома стена је много свежија. Стена из овог каменолома уопште је хомогена, чврста, под ударом чекића звечи и знатне је тврдине. Особито важна особина ове стене јест њена лака и повољна цепљи-

вост: нарезани длетом с једне стране, призматични комади се врло лепо цепају, кад се с друге стране ударају с чекићем, и дају мање комаде, коцке, и т. д. с готово равним површинама у правцу нарезивања. То је последица разлике у кохезији односних праваца и има велики значај за индустријску обраду овога камена. Испитивањем појединих комада налази се да отпорност према притиску достиже у ове стене и вредност од 2288 килограма по квадратном сантиметру (просечно 2041), а абање на Бемеовој машини стално стоји испод 10 (просечно 8,04). Изгледа само да њен отпор према атмосферилијама уопште није велики, јер дужим стајањем на ваздуху нешто мења боју површине и од сиве прелази у пепељасту.

Овакав састав и структура стене чине да је и техничка вредност овог каменолома неједнака: површински делови, нарочито они при врху главице, уопште су већ јако промењени, јаче лимонитични, глиновити и као такви неупотребљиви за калдрму; тек дубљи, свежи делови могу у овом погледу долазити у обзир и једно отворено окно и даје овде изврстан материјал за овај циљ.

Обрађивање стене врши се и овде доста примитивно и простим алатима. Издвајање блокова врши се минама с црним барутом, а цепање у коцке длетом и чекићем. Раде обични радници. Особито повољна особина цепљивости ове стене знатно олакшава рад и даје овом каменолому преимућство над многим другим. Тврдина пак стене и њена чврстина чине је вредном пажње свих оних, који за патосање улица траже материјал с овим особинама. Она се стога и сама препоручује београдској општини, нарочито још ако јој се обрађивање подеси према прописима општинских техничких услова. У том погледу експеримент, који већ чини београдска општина, уводећи једнолику, претежно ситнију камену коцку средњих димензија ($8 \times 8 \times 10$ и $10 \times 10 \times 12$) из овог каменолома, даје озбиљне наде да ће ова и сличне стене остати трајно на репертоару материјала, којим Београд оспособљава своје улице за модеран саобраћај. Њоме је ове године калдрмисана Кондина улица; барошевачки пак гранит употребљен је за улицу Царице Милице...

Професар универ. Петар Рудченко,
виши Саветник Мин. финансија

Локалне финансије

-- Самоуправне финансије у Француској --

II.

На супрот Енглеској, код које су се самоуправна тела развила историјски одликујући се великом самосталношћу, — у Француској административна подела Државе на департмане, кантоне и комуне појавила се 1791 године; по слову закона и сва ова локална тела била су одмах постављена у пуну зависност Државе. Од ове поделе окрузи и кантони носе искључиво административни карактер, а финансијска средства имају само департмани и комуне. Али и средства ових самоуправа носе врло ограничени карактер још и сада.

Порески систем самоуправних тела у Француској (департмана и општина) од почетка базира се на *прирезима* (centimes additionnels) на државним непосредним порезима, на име: порез на земљишта и зграде, порез на лица и покретну имовину, порез на врата и прозоре и порез на предузећа и занимања.

Док су сви ови порези били репартициони или контингентирани самоуправна тела одређивала су на општу суму ових пореза своје прирезе у процентима, које је установио нарочити закон или одређивао за сваку годину општи финансијско-буџетски државни закон.

Али *порез на зграде* био је реформиран по закону од 8. августа 1890 године, а *порез на земљишта* по закону од 29. марта 1914 године у квотативне порезе, који се узимају према пореској основици у извесној стопи; при томе приходи од пореза на земљишта знатно су се смањили. Тада, да би се сачувала у колико је могуће стара локална средства, закон је наредио, да се суме департманских и општинских приреза, као и пре морају израчунавати на пређашњој бази контингентираних сума државних пореза, али тако израчуната сума приреза за све општине у сваком департману дели се на суму чистог катастарског прихода свих пореских обвезника у целој департману, и добијени проценат служи

за одређивање приреза у свима општинама на сваку суму пореза на зграде и земљишта.

Услед овог начина приходи департмана од свих приреза остали су без промене, али између општина и у границама — сваке општине — између сопственика приходи од приреза су се знатно изменили: пореска тежина изравњавала се између пореских обвезника, и при томе смањено је оптерећење земљишта, а повећана је сума приреза на зграде. У исто време, да би се избегло смањење прихода посебних општина, закон је одредио, да би се мањак попуњавао из државних прихода у виду субвенција.

Кад су, најзад, законом од 31. јула 1917 год. са уводом у живот државног пореза на општи доходак и поједине његове гране, били уништени државни порези: лично-покретни (у виду пореза на вредност станова), на врата и прозоре и патентни (на предузећа и занимања), закон је наредио, да се до опште реформе пореског система самоуправних тела — прирезе на ове поништене порезе имају узимати на пређашњој основи. И сада сваке године пореске власти раде на одређивању државних намета од ових пореза, изузимајући порез на врата и прозоре, само у сврху, да би била добијена база за узимање приреза за самоуправе.

Сада, на основу таквог фиктивног израчунавања већ укинутих државних пореза, узимају се и *департмански и општински прирезе* (centimes). Први се деле: 1) на обичне прирезе и то у размеру 25% или сантима од пореског франка од доходака од пореза на земљишта и зграде и лично-покретног и 8% или сантима — од пореза на предузећа и занимања; 2) *специјалне прирезе* — у размеру 25% — на потребе одржавања путева департманских и т.зв. општинских, са великим и средњим прометом (rantes départementales et chemins vicinaux); 3) *пакнадне прирезе* — до 100% —

у случају недостатка департаманских средстава за извршење свих редовних расхода; 4) ванредне прирезе до 45% — за ванредне случајне расходе и 5) нарочите прирезе, одређене засебним законима, као што су прирезе на извршење и исправке катастра.

У случају потребе повећавања департаманских приреза за границе ових намета или норма, одређених у финансијском буџетском закону, — овлашћење за то може бити дато само на основу специјалног декрета Президента Републике по саслушању Министарског Савета.

Такође и за општине (communes) одређени су прирезе: 1) обични — у размеру 5% од пореза на земљишта и зграде и 5% од пореза на станове, као и 8% од пореза на предузећа и занимања;

2) ванредни и накнадни, које одређује за општине Департаманска Генерална Скупштина (Conseil General), али само у границама одређеним финансијским буџетским законом;

3) специјални прирезе, као што су: за понављање катастарских радова, за општинске путеве (Chemins vicinaux ordinaires) и за признате сеоске путеве (Chemins ruraux reconnus); за одржавање сеоских чувара, за бесплатну медицинску помоћ, за призрење старца.

II. Други, сада такође знатни извор прихода самоуправних тела чине суме специјалних пореза, чији извесни део Држава предаје за комунике у нарочите фондове (fonds communs).

Ови фондови били су уведени у главном још за време рата, али и сада имају важан значај за буџете самоуправних тела.

На име, Држава даје у Француској за самоуправна тела делове следећих својих прихода:

1) Од прихода од 2% (пореза на пословни промет или на обрт (impôt sur le chiffre d'affaires) издаје се у заједнички самоуправни фонд (fonds communs) 15%, у томе једна трећина (т. ј. 5%) припада департаманским буџетима, а $\frac{2}{3}$ или 10% — општинским. Ове суме расподељују се међу департаманима и општинама према броју становништва.

2) Од таксе на аутомобиле 20% припада заједничком фонду, али само за департамане. Ове суме расподељују се међу њима према дужини постојећих путева, али при услову њиховог доброг одржавања.

3) од таксе на коње и кола — 20% припада општинама, код којих је такса наплаћена.

4) Од пропорционалних намета на рударска предузећа 25% или $\frac{1}{4}$ припада заинтересованим општинама, где се налази само предузеће.

5) Према закону од 22. фебруара 1918.

год. и 25. јуна 1920. год. од посредног пореза или трошарине (акциза) на алкохол, вина и хигијенске напите образује се нарочити самоуправни заједнички фонд, који је заменио раније постојеће приватне трошарине (octrois). Из овог фонда делови прихода од опорезивања алкохола расподељују се међу општинама према броју становништва али тако, да тиме ниједна општина ништа не изгуби од онога што је раније добијала од октроа; делови прихода од опорезивања вина и хигијенских напитака — према потрошњи ових артикала у 1913. год. Тарифа на вино је од 15 франака од хектолитра; од тога 11 франка припада Држави и 4 франка општинама; тарифа на хигијенске напите (сидр, пиће од крушака, мед) — је од 7 фр. и 50 сант.; од тога за Државу 5,50 фр. и за комунални фонд 2 фр. Порез се узима само од проданих напитака у земљи, а вино и сидр извезени на страну слободни су од опорезивања. У случају извоза грожђа и воћа 3 хектолитра грожђа сматрају се, као 2 хектолитра вина, а 10 хектолитара воћа, као 3 хектолитра сидра или пића од крушака. Тарифа пак на алкохол износи 1.320 франака од хектолитра, од чега 1.070 франака добије Држава, а 250 франака Самоуправни фонд. Треба имати у виду, да осим овог пореза, који се узима такође и са разних ликера, коњака и т. д., по рачуну од 13 фр. 20 сантима од 1 градуса у хектолитру. — сва спиритуозна пића подлеже још засебном порезу на луксуз, који износе 30% од продајне цене на велико (укупно са трошарином). Што се тиче пива, садањи порез износи 2 франка од градуса, од чега 1 фр. 50 сантима припада Држави, а 0,50 заједничком комуналном фонду. Осим тога пивари плаћају још специјалне таксе за дозволу (licences) у суми од 360 до 3.600 фран. годишње, у зависности од размере пиваре.

III. Осим приреза на државне непосредне порезе и учешћа самоуправних тела у добити од државних посредних пореза, француске самоуправе добиле су и нарочите сопствене порезе и таксе, особито према новоме закону од 13. августа 1926. године. Један од ових пореза је обавезан за све општине: то је порез на псе, који варира у границама, одређеним законом 31. јула 1920. год. Остали порези и таксе могу бити уведени факултативно, са пристанком префекта и Министарства финансија. То су порези на земљишта, на зграде, на станове, на меблиране собе; таксе на употребу гаса за грејање и осветлење и на електрику и таксе на коње, кола, билијарде, клавире, тенис, домаћу послугу, трке, позоришта и кино, на објаве, лов и т. д. Од ових такса и пореза, они, који се већ узимају, као државни, не могу премашити 25% од државне тарифе. Ако би исту таксу увели и департаман и комуне оне морају бити уведене у истом износу.

Са друге стране остале су у снази код многих општина, нарочито градских, и *при-вратне трошарине* (*octrois*), осим само трошарина на пића, укинутих и замењених учешћем самоуправа у државним порезима. Тако у 1925. години још у 1.000 случајева узимале су се ове трошарине и то у главном: на гориво, намирнице (осим брашна, сувих воћа и кафе), на фураж за стоку и материјале производње. Декрет од 13. августа 1919. год. увео је и нарочиту уредбу о таквим трошаринама са тарифама, променљивим према броју становништва, и са обавезом узимања ових и са сличних производа у општини. Али, са укидањем трошарина на пића и увођењем нових локалних такса и пореза по закону од 1926. год., — у многим местима почело се већ укидање и осталих трошарина, због њихове мале рентабилности.

Од осталих општинских такса треба још поменути таксе за мерење и вагу, за пијачна места, за коришћење кланицом, водоводом, осветлењем; гидровничком снагом, а такође и за издавање разних аката.

IV. Засебну групу самоуправних прихода чине доходи од општинских имања и предузећа, у томе и од локалних железница и трамваја.

V. Такође знатну улогу код самоуправних намета имају још и сада у Француској тако звана *»prestations en nature«*, т. ј. доставка општини природног рада за одржавање и оправку општинских и признатих сеоских путева по упуству нарочитих инжењера и техничара. Обавеза за такве радове пада на сваког домаћина — газду општине и састоји се у пружању општини свих кола, коња, волова и радника, — према броју мушких чланова породице и њених радника и слуга у узрасту од 18 до 60 година, — а у току од 3 дана годишње — за општинске путеве и једног дана — за признате сеоске путеве. Према законима од 21. маја 1836. год. и 20. августа 1881. год., овакви радови у природи могу бити замењени наплатом нарочите таксе према тарифи утврђеној напред за такве замене од стране Генералне Скупштине Департамана и то за сваку општину засебно. Ко од домаћина не би се пријавио унапред за извођење ових радова у природи, сматра се, да је дао пристанак за замену природног рада новчаном пропорционалном таксом.

Нови закон од 31. марта 1903. год. дозволио је општинама укидање ових природних радова и замену таквих нарочитим општинским прирезима на државне порезе, али тек после одобравања ове замене од стране Департаманске Генералне Скупштине, у случају ако би таква замена тражила увођењем нових приреза у размеру вишем од 20 сантима од франка државних пореза (20%).

Пошто су многе општине искористиле ову дозволу, стара натурална такса је била замењена код њих пореским прирезима, који су наметнути не само лицима, стварно заинтересованим у одржавању путева у добром стању, но и свим поседницима и становницима општине, ма да такви и не станују у њој или се не користе путевима. Ипак, још и сада натурални систем извршења оправке путева задржава се у многим општинама Француске.

VI. На крају постоје још и државне субвенције, т. ј. помоћ од државе за извршење нарочитих задатака самоуправа, као што су: извршење или реновирање катастарских радова, издржавање сеоских лекара, — а за време рата — и за издржавање опште локалне администрације; после рата — помоћ бившим окупираним и девастираним департаментима, нарочито и за отплату анuitета по дуговима код Повлашћене Хипотекарне Банке (*Credit Foncier*).

Такви су извори нормалних средстава француских департамана и општина.

Ево како су порасли приходи и расходи француских департамана и општина за време рата.

Департамана
(У милионима франка)

Године	Приходи	Расходи
1913	612,8	614,0
1920	1.724	1.607
1923	?	2.335

Општина

Године	Приходи	Расходи
1913	1.128,0	1.094,0
У томе Париз	411,0	411,0
1920	8.800,0	8.985,0
У томе Париз	5.718,0	6.055,0
1923	?	8.500,0
У томе Париз		4.500,0

Што се тиче покрића ових расхода из појединих принудних извора, то — према подацима од 1926. год. — ево какви су били приходи ове врсте, за департамане и општине, укупно:

1. Приходи од пореских приреза и самосталних пореза и такса 3.796,5.

2. Приходи од самоуправних фондова, створених државом:

од пореза на пића	520,9
од такса на аутомобиле	50,0
од пореза на пословни промет	350,0
	920,9

3. Приходи од општинских трошарина (*octrois*) 650,0

4. Разне споредне таксе 82,6

Свега 5.450,0

5. Од осталих — не пореских извора и предузећа око 5.500,0

Интересантно је упоредити пореске приходе француских департмана и комуна са истим код Државе. Док су државни порези и таксе донели 40.294,5 мил. фр., — целокупно самоуправно пореско оптерећење изнело је само 5.450,0 мил. фр. или 11,91% од укупног оптерећења, а државно је чинило 88,09%.

Дакле, укупни расходи департмана и општина износили су пред рат 1.708 мил. злат. франака, у 1920. год. — 10.592 мил., у 1923. год. — 10.835 мил. и у 1926. год. — 10.950 милиона папирних или 2.190 мил. злат. франака.

Такво повећање локалних расхода са скоро 500 мил. злат. франака или са 30% објашњава се порастом издатака за осиротелу децу и друге врсте помоћи становништву, као и повећањем у опште социјалне делатности вароши, департмана и општина, а такође знатним порастом анунтета о самоуправним дуговима.

Што се тиче комуналних зајмова, то се у главноме ови зајмови закључују у Француској код нарочите повлашћене банке »Credit Foncier de France«, и само највеће вароши и неки департмани остварају своје зајмове путем непосредне емисије код публике. До 1928. год. за 68 година свога постојања, Credit Foncier издало је комуналних зајмова на разне рокове у суми од 10.206,7 мил. фр., од чега је већ амортизовано 3.816,2 мил. Само у току 1927. год. ова кредитна институција издала је 2.152 комуниона зајма за 287,9 мил. фр., при каматној стопи од 9,65%. Извором за издавање ових зајмова служи емисија нарочитих облигација овог кредитног завода. Пошто такав начин закључења комуналних зајмова није задовољио Француску, 12. маја 1927. год. је био изгласан у палати закон о отварању нарочите касе за зајмове комунама и департманима. У основи овог закона лежи идеја, да су свима комунама и департманима потребни сада знатни кредитни извори, док су постојећа средства за извођење таквих зајмова врло ограничена и при томе овакви зајмови су врло скупоцени. Са друге стране, фонд самоуправних средстава налазе се општи фондови (Fonds Communs), из удела самоуправа код државног опорезивања, пића, пословног промета, аутомобила, рударских предузећа и др. Сума ових фондова сваке године расте и у 1926. год. износила је 920,9 мил. франака. Према новом закону 15% од ових фондова (дакле око 140 мил. фр.) морају чинити свакогодишњу дотацију поменуте касе, тако да њени ресурси морају увек да расту. Према овоме закону, позајмице из ове касе морају се издавати по врло повољним условима: са каматом од 1% — ако се позајмица тражи на рок до 10 година, са 1,50% — на рок од 10 до 20 година и са 2% — са вишим роком отплате. У Управном Одбору касе имају

учешће чланови од заинтересованих министарстава и представници самоуправних тела.

Како су расли локални зајмови, показују следећи подаци: у 1913. год. зајмови департмана износили су 1.142 мил. фр., али без обавеза на гаранцију дохода локалних железница; а зајмови општина 4.854 мил. фр. (у томе дуг Париза износио је 2.948 мил. фр.). На крају 1923. године департмански дугови достигли су 2.500 мил. фр., а дугови општина — 9.200 мил. фр., у томе Париз је дуговао око 6.500 мил. франака.

*

Како се види из овог нацрта, француске самоуправне финансије налазе се још у несавршеном стању и чекају своју реформу. Доста је напоменути, да скоро главни извор ових прихода — прирези на државне порезе, — узимају се на фиктивном основу старих више непостојећих државних непосредних реалних пореза — на земљишта, зграде, предузећа и занимања, пошто су ови порези већ укинута и замењени порезом на глобални доходак и поједине његове гране. Са друге стране нови систем државног опорезивања укупног дохода и његових саставних делова носи персонални карактер и допушта високи *existenz* — *minimum*, који се не опорезива, — тако да не може служити добром базом за локалне прирезе. Такође не може служити за локалне прирезе и порез на принос од новчаних капитала. На такав начин предвиђена реформа мора се састојати у проналажењу за самоуправна тела самосталних пореских извора, у допуну закона 1926. год. По мишљењу француских стручњака, на пример професора Аликса, такве изворе могу пружити: локалне таксе, посредни порези или трошарине и непосредни порези на земљу, зграде и станове, предузећа и професионална занимања. Могу бити уступљена самоуправним телима и неке врсте садашњих државних пореза, као што су: на аутомобиле, на коње и кола, на позориште и кино и др.

Други аутори, на пример писац нове студије по реформи локалних финансија у Француској г. Брасо (Brassaud) мисли, да се локалне финансије морају користити и самосталним локалним таксама, и прирезима на државне порезе, али не фиктивне, него стварне, на име на цедуларне државне порезе, са изузетком пореза на доходак од новчаних капитала, али разуме се да за комуне (општине) мора бити знатно смањен садашњи сувише високи *existenz-minimum* ових пореза, пошто општине морају узети свој порез и са малих сума доходака. Треба имати у виду, да код малих, сеоских општина има често пута врло ограничени број имућних становника.

Дакле, према овоме предлогу, комуна и департмани морају добити прирезе на порез

на доходак од земљишта, зграда, од пољопривреде, али такође и на зарадну плату и на плате службеника, као и на индустријске и трговинске приходке и зараде од професионалних занимања. Осим тога писац истиче могућност увода још и допунског локалног пореза на општи доходак, који се може одредити како на основу декларације, тако и према спољним знацима порезника: његовом начину живота, приватне плате за стан, обиму полова и т. д.

На крају могућно би било увести такође засебни порез на станове у корист локалних тела, као и порез на прираштај вредности земљишта и зграда.

Како се види из ове студије, и Француска се налази на путу реформе својих локалних финансија и тражи нове начине за подмирење самоуправних расхода.

На крају зауставимо се још на организацији саме Управе код локалних установа у Француској. На супрот изабраним органима самоуправних тела у Енглеској, — а који врше и многе државне послове, — у Француској егzekутивну управу у Департману чине префект Департмана и његови референти за поједине гране самоуправне делатности: за путеве, школе, болнице и лекарску помоћ и т. д. Пошто се скупштине департманских савета (Conseils Generaux) састају тек два пута годишње, — у пролеће и јесен, — ове скупштине бирају између својих чланова један стални Одбор (commission permanente), који врши контролу над егzekутивном делатношћу префекта и његових агената и разрешава неизбежна одступања од решења, усвојених на скупштинским седницама. Са друге пак стра-

не префект Департмана је око и уво Централне Министарске власти и, у овом својству, може се успротивити решењу Генералног Савета, ако нађе, да су таквим решењем погођени постојећи закони или важни државни интереси. На крају, делатност Генералног Савета је строго ограничена законом и, у многим случајевима, тражи још одобравање декретом од стране Президента Републике; на пример тако решење је потребно за сваки зајам са роком дужим од 30 година.

Што се тиче Управе у општинама, то на челу стоји мер општине, кога бира на 4 године т.зв. муниципални, т. ј. општински савет; њему у помоћ бирају се такође нарочити помоћници — у броју од 1, 2 и више, до 12. Али овај мер није само шеф локалне управе: он испуњава знатан део опште-државних послова; обнародује законе, брине о безбедности и руководи полицијом, води цивилне акте, спискове војних обвезника, подготвљава спискове бирача и т. д. Таква његова служба подлеже контроли префекта Департмана или тачније, помоћника префекта, (sous-orefet), који стоји на челу округа (Arrondissement). Префект може одстранити мера од службе на месец дана, Министар Унутрашњих Дела на три месеца, а Президент Републике може га сасвим разрешити.

Дакле, у Француској не постоје засебне егzekутивне власти код самоуправних тела, а сва решења Департманског и муниципалног Савета извршују државни агенти — Префект и његови шефови служба, а у општини мер, који је у суштини такође више орган државне власти, него саме управне општине.

(Наставиће се)

Ниж. Андра Матић,
шеф Возног парка О. Г. Б.

Чистота градова

-- Са изложбе у Штутгарту и Дрезди, Немачка --

(Наставак)

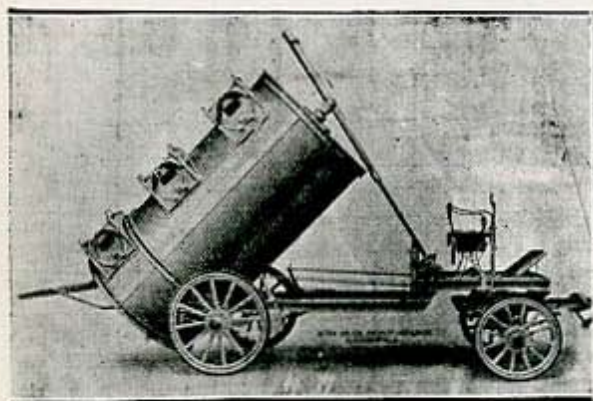
ОБИЧНА КОЛА СА ЗАПРЕГОМ

За 1. систем употребљавају се обична кола са сандуком (горњи колски построј) од дрвета или лима, отвореним или са поклопцима.



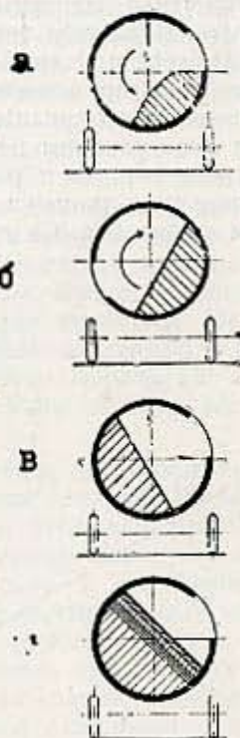
Сл. 12. — Кола са поклопцима

За 2. систем долазе кола са сандуком, чији поклопци тачно затварају отворе, кроз које се убацује сметлиште. Отвора са поклопцима има више са једне и са друге стране сандука за утовар. Више отвора овде мора



Сл. 13. — Кола са затварачима

бити због тога, да се сандук што боље напуни сметлиштем (сл. 12). Да се не би дангубило око изручивања сметлишта из кола, она су снабдевана механизмом за извртање сандука. Извртање се обично врши у назад, при чему се преко подешених полуга отвара задњи поклопац сандука и садржина се изручује.



Сл. 14. — Шема пуњења сандука са затварачима

За 3. систем долазе кола са сандуком од лима и то: са затварачима с једне и с друге стране за прописане судове, и са заклопцем за разноврсне судове (сл. 9). Сандук се, извртањем у назад и отварањем задњег поклопца, празни.

За 4. систем долазе обична кола са платформом, уоквирена околу гредицама, да судоу при транспортовању не поиспадају.

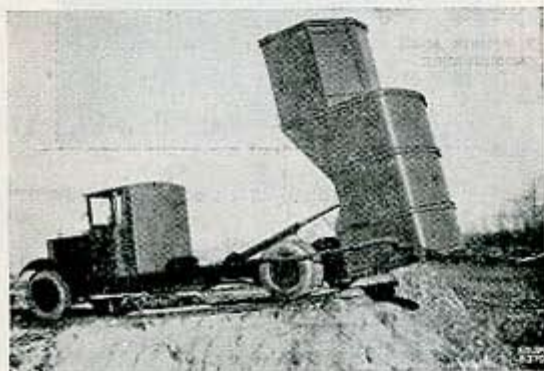
За 5. систем употребљавају се кола са сандуком, који је снабдевен само с једне стране затварачима и који при изручивању судова не дозвољавају дизање прашине и смрада. Сандук је од лима, цилиндричног облика, који се изврће у назад ради изручивања сметлишта (сл. 13), а у исто време он се може окретати око своје уздужне осе, да би се омогућило потпуно пуњење сандука за утовар. Пуњење се врши преко затварача, и када се један део сандука напуни, (сл. 14 а) онда се он окрене тако, да сметлиште падне у положај како (сл. 14 б) показује. После овога сандук се врати у свој првобитни положај ради даљег пуњења (сл. 14 в) и слажу се нове количине сметлишта (сл. 14 г).

О затварачима види доцније.

АУТОМОБИЛИ И ЕЛЕКТРОМОБИЛИ

За 1. систем употребљавају се обични теретни аутомобили и електромобили са дрвеним сандуком (горњи колески построј) или са сандуком од лима. Сандуци могу имати и обичне поклопце, а могу бити удешени и за извртање ради бржег изручивања.

За 2. систем употребљавају се аутомобили и електромобили са лимним сандуком са поклопцима, који тачно затварају. Поклопци се налазе с обе стране аутомобила, како би се сметлиште распоредило равномерно. Извртањем сандука у назад и отварањем задњег поклопца самог сандука садржина се изручује.



Сл. 15. — Аутомобил фирме Круп

Фирма Круп поставила је само два поклопца на предњем делу аутомобила, испод којих се налази мала комора за сметлиште, која може да прими само 2—3 м³ сметлишта. Кад се ова мала комора напуни механизмом за извртање, на који дејствује мотор, издиже се сандук у назад и све сметлиште из предње коморе сручује у задњи део сандука (сл. 15). Затим се сандук врати у нормални положај, комора се поново пуни сметлиштем и поступак се тако све докле, док се цео сандук не напуни.

На ђубришту се, извртањем сандука у назад, отвара задњи поклопац и садржина се изручује. Овде долазе и кола са цилиндричним сандуком од лима. Сметлиште се убацује на најнижу тачку задњег дела сандука, преко отвора са завесом (сл. 16). Сметли-



Сл. 16. — Аутомобил за сметлиште са завесом

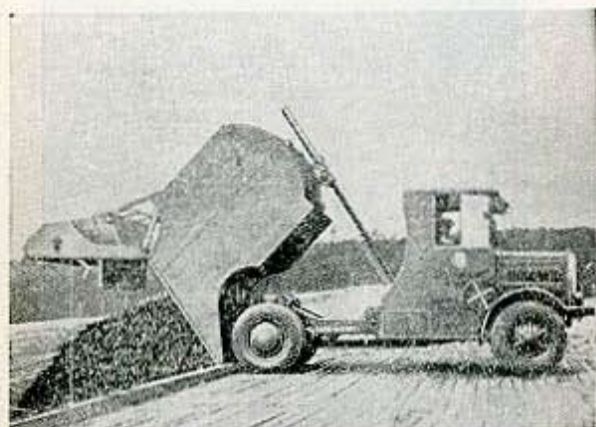
ште сада захвата једна спирала, коју покреће мотор и носи га у предњи део сандука. Изручивање сметлишта бива на тај начин, што се спирала пусти да се окрене у супротном смислу и на тај начин истерује сметлиште напоље, преко отвореног задњег поклопца (систем „кука“).

Фирма Faun, Nürnberg, израђује аутомобиле са сандуком за утовар од лима карактеристичног облика, како сл. 17 показује. Отвори за изручивање сметлишта налазе се позади сандука (један или два отвора), који су прикривени завесама или имају обичне поклопце. Сама унутрашњост сандука за утовар подељена је у велику и малу комору. У малу комору изручује се сметлиште из



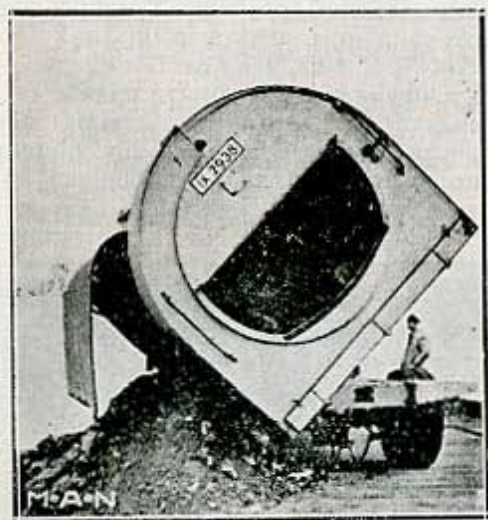
Сл. 17. — Аутомобил за сметлиште фирме „Faun“

судова, а кад се она напуни, цео сандук се изврће унапред, да се смешлиште из мале коморе пребаци у велику. Затим се сандук враћа у првобитан положај, да се понова напуни мала комора и да се изврће смешлиште у велику, све док се цео сандук не напуни. Изручивање садржине из сандука врши се извртањем његовим уназад, уз истовремено отварање задњег поклопца (сл. 17 а).



Сл. 17 а. — Изручивање смешлишта аутомоб. Faun

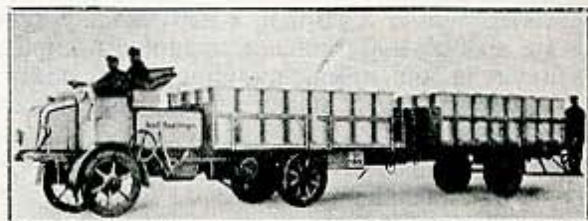
Фирма М. А. Н. Ausburg-Nürnberg израђује аутомобиле са сандуком за утовар према сл. 18. Изручивање судова бива позади преко завесе и смешлиште долази у малу преткомору, одакле га точак у виду елеватора, покретан од мотора, издиже и оно се сасуђава преко једне косе равни у сандук. Када се задњи део сандука до саме предкоморе напуни, пусти се спирала у рад, која горњи слој смешлишта носи у предњи крај



Сл. 18. — Аутомобил за смешлиште фирме М.А.Н.

сандука. Честим понављањем рада спирале и точка, сандук се напуни. Изручивање бива извртањем сандука на страну и то било једну или другу.

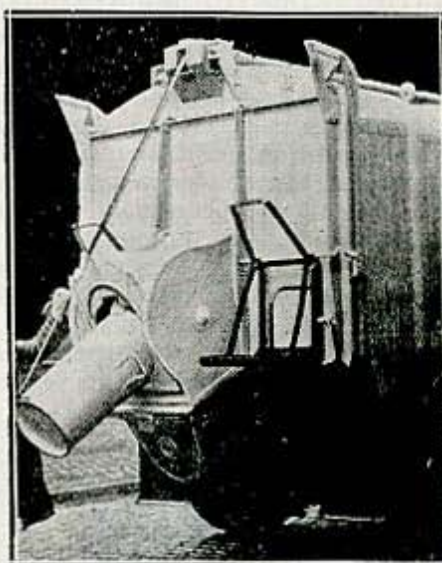
За 3. систем, долазе аутомобили и електромобили са завесама и обичним поклопцима као и код 2. система, где се могу изручивати прописани и разковрсни судови.



Сл. 19. — Аутомобил за систем мењања судова

За 4. систем долазе аутомобили и електромобили са платформама, а могу имати још и приколице (сл. 19).

За 5. систем употребљавају се сви аутомобили и електромобили са сандуцима, по-



Сл. 20. — Аутомобил са затварачима

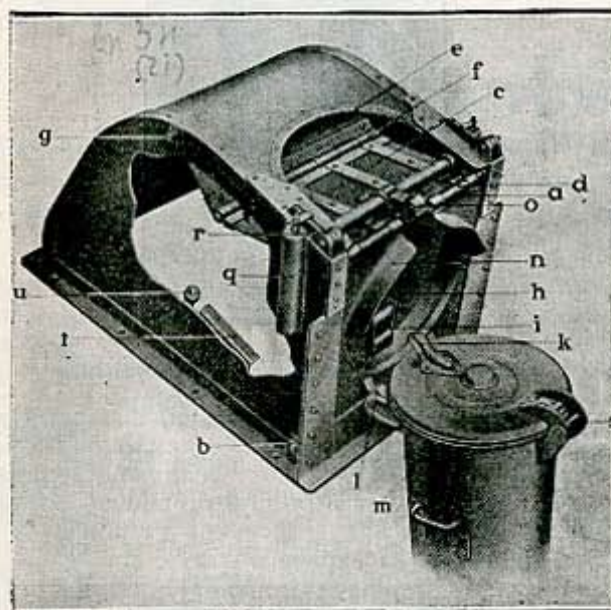


Сл. 20 а. — Аутомобил са затварачима

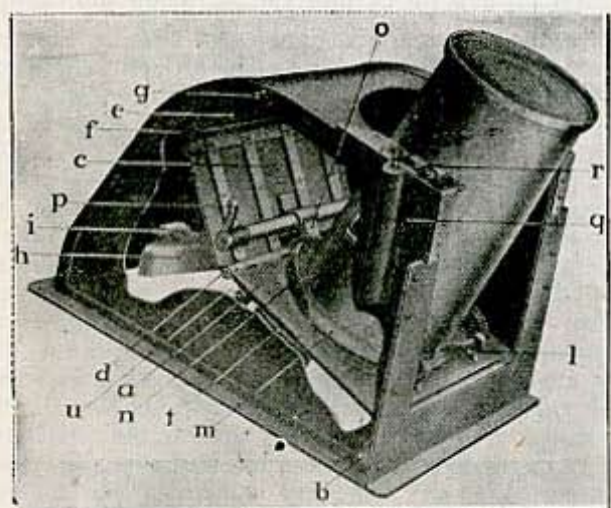
менути код 2. система, само што се на месту завеса и поклопаца намештају специјални затварачи (сл. 20 и 20 а), који не дозвољавају дизање прашине и развијање смрада. Затварача има неколико врста, које су ниже описани.

ЗАТВАРАЧИ

»Es-Em« затварач D. R. P. Schmidt u. Melmer Weidenau-Sieg (сл. 21 и 22). Отвор кроз који се изручује сметлиште састоји се у главном из 3 плоче, које се крећу укљештене између два зида.



Сл. 21. — Затварач „Es—Em“ у тренутку кад се суд закљони



Сл. 22. — Затварач „Es—Em“ у тренутку кад се суд изручује

Челична плоча „а“ окреће се око шарнира „б“. С њом су везане и плоче „с“ и „е“ преко шарнира „д“ и „ф“. Трећа плоча „с“ окреће се око осовинице „г“, која пролази

кроз оба зида, између којих се крећу плоче. За средњу плочу „с“ чврсто је везан поклопац „h“, на коме се налази женска копча „i“ у коју улази мушка копча „k“ самог поклопаца од канте, кад се она нагне да се изручи.

Изручивање сметлишта бива овако: Пошто се суд обеси на затварач, он се окрене око осовине „l“. При овој приљуби се профилисани прстен „m“ на суду, вођен вођицама „n“ уз плочу „а“. Даљим дизањем суда, окреће се плоча „а“, око осовине „b“ унутра заједно са плочама „с“ и „е“. Овим окретањем, нарочито плоче „с“, аутоматски се отвара поклопац „h“, који је чврсто везан са средњом плочом „с“. Пошто је копчама „i“ и „k“ везан и поклопац суда са поклопцем „h“, то у исто време, када се отвара отвор за изручивање, отвара се и поклопац на суду и сметлиште се изручује из суда. Кад се испразни суд, он се враћа натраг уз истовремено затварање поклопаца „h“ на затварачу и поклопаца на суду, а све остале плоче долазе у првобитан положај.

Да би се суд што боље држао уз плочу „а“, служи под јаким притиском опруге закачка „o“, на коју дејствује и опрега „g“ преко ручице „r“. У моменту када плоча „а“ почне да се окреће, ухвати закачка „o“ осовиницу „s“ на суду и он остане приљубљен уз плочу „а“.

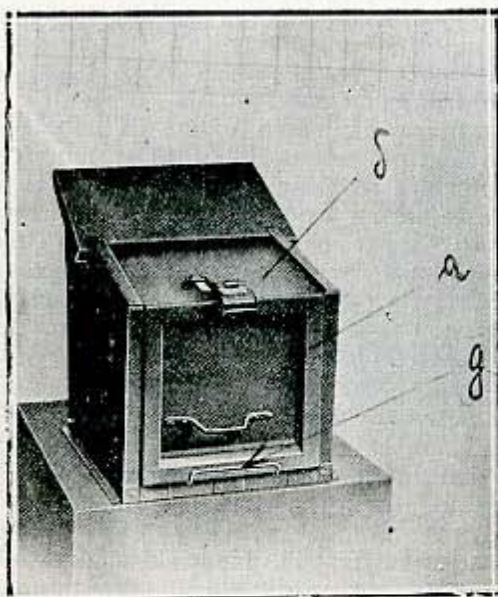
Када плоча „а“ при изручивању, дође у свој крајњи положај, она се одупре о наслон „t“, а да не би при том изазвала несносну лупу, смештен је и амортизатор „u“.

Овакви се затварачи монтирају позади сандука за утовар (један или два), ако се сметлиште механичким путем, било спиралом или извртањем у напред или нарочитим елеватором, приморава да пуни сандук. Иначе, монтирају се више њих с обе стране сандука на приближно највишој тачки његовој, ако се сандук пуни природним падом сметлишта. Или се затварачи монтирају само с једне стране сандука, ако се пуни сметлиштем, окретањем цилиндричног сандука око своје уздужне осе.

Schwesig затварач. Састоји се из једног обичног шубера, на коме се налази и поклопац, преко кога се сметлиште изручује у сандук, не дижући прашину и не развијајући смрада (сл. 20). Суд се закачи о сам шубер и о челично уже, на које дејствује мотор. Затим покретом једне ручице поред самог шубера пусти се у дејство челично уже, тако, да оно прво издигне суд у положај како сл. 20 показује, а даљим дејством његовим покрене се и сам шубер у вишији положај. У овом положају отварају се оба поклопаца: и поклопац на суду и поклопац на шуберу, те се сметлиште изручује у најнижу тачку сандука, одакле се спиралом или извртањем оно гони даље у сандук. Покретом ручице у обрнутом смислу, челично уже спушта суд и шубер у првобитни свој положај, затварајући у

исто време поклопце и на суду и на шуберу. Изручивање судова преко овог затварача не мора увек бити механичким путем (челично уже), него то врше и сами раденици.

И ови затварачи монтирају се на сандуку за утовар исто онако као и »Es-Em« затварачи.



Сл. 23. — Затварач „Staubdicht“

»Staubdicht« затварач, фирме Muchow и. Co, Berlin (сл. 23) састоји се из две плоче „a“ и „b“, које се, приликом изручивања, крећу између два зида и затварају потпуно унутрашњост сандука. На плочи „a“ налази се покретни поклопац са женском копчом „g“ за коју се закачиње мушка копча од поклопца суда. На горњој страни плоче „a“

сместена је закачка под јаком опругом, о коју се закачи суд, када се приљуби уз плочу „a“. Само изручивање бива овако: суд се закачи о копчу „g“, онда се он изврће, да се веже поклопац плоче „a“ са поклопцем суда, преко мушке и женске копче, и да се суд преко горње закачке приљуби уз плочу „a“. Даљим извртањем суда, плоче „a“ и „b“



Сл. 24. — Суд за затварач „Staubdicht“

улазе у унутрашњост затварача, а сопствена тежина сметлишта отвара оба поклопца и оно се изручује у унутрашњост сандука. Спуштањем празног суда у обрнутом смислу затварач се затвара, и суд се скида са копче „g“. Судове за ове затвараче показује сл. 24.

И ови затварачи монтирају се на иста места на сандуку, као и напред описани.

Има још неких затварача, који су, основани на истом принципу, па би овде далеко одвело, ако би се они сви детаљно описали.

Драг. О. Новаковић, шеф
таксено-привредног отсека О.Г.Б.

Општинске таксе

Поступак приликом употребе правног сретства по таксеним предметима, којим се користи заинтересована странка, ако сматра, да јој је право или интерес повређен путем решења или пресуда денешених од стране Суда О. Г. Б.

Странка, која није задовољна разрезом таксе, има право особеном претставком, коју подноси таксено-привредном отсеку по предходној уплати у 3.— динара таксе у готову, у корист општинске касе према Тар. Бр. 333. таксене тарифе, тражити исправку извршеног разреза.

Ако се исправка не уважи ма из којих разлога, онда се, по примљеном саопштењу особеном претставком са уплатом 13.— динара таксе у готовом новцу по Тар. Бр. 333. и 334. таксене тарифе, тражи формално решење на које се изјављује жалба у смислу члана 67. и у вези 66. Закона о таксама, по којим законским прописима доноси одлуку Министар финансија и то, ако се утврди благовременост, т. ј. да је иста жалба предана у року од петнаест дана од дана саопштења жалбеног решења или пресуде, противу којих заинтересована страна војује. По члану 23. закона о државној трошарини таксама и пристојбама од 27-VI-1921. године, жалба се мора увек предати непосредно Суду општине града Београда, односно таксено-привредном отсеку, пошто је овде реч о административно-таксеном спору, који се заснива између општинског суда с једне и заинтересоване странке с друге стране. Као управне власти по чл. 15. и 16. Закона о Државном Савету и управним судовима, уз жалбу прилаже се такса у 20.— динара (у таксеним маркама) по ТБр. 5. таксене тарифе за решење, које има да донесе надлежна виша власт т. ј. Министарство финансија. Дешавало се раније, да се државна папирна такса наплаћује за оваке жалбе у 50.— динара, што је неумесно, јер се такса у 50.— динара наплаћује само за таксене кривице сходно ТБр. 228. и 229. таксене тарифе, т. ј. ако је изјављена жалба на таксену кривичну пресуду засновану на члану 52. закона о таксама и одговарајућим прописима таксене

тарифе. Када се жалба прими, онда се мора констатовати словима дан пријема са потписом шефа или његовог заступника као и то: да ли је лично из руку примљено или преко поште на прост или повратан реценсис. Ово констатовање словима неопходно је потребно ради утврђивања благовремености жалбе т. ј. да ли је исту, као правно средство, заинтересована страна предала благовремено т. ј. у року од 15 дана од дана пријема жалбеног решења или пресуде, како то иначе предвиђа члан 67. напред поменутог закона о таксама. Дан саопштења не рачуна се у жалбени рок сходно § 137. грађ. суд. поступка, а, ако последњи дан жалбеног рока пада у празник, први наредни дан по том празнику, сходно § 118. грађ. суд. пост. Дешава се пак, да се жалба не преда непосредно суду, односно одељењу-отсеку, које је донело одлуку, већ се преда непосредно надлежној вишој власти; онда се у рок рачуна не дан предаје вишој власти, већ дан пријема у одељењу-отсеку, које је решење донело и са тим се даном цени благовременост односно не благовременост жалбе, сходно члану 67. таксеног правилника.

Предаја жалбе пошти на повратни реценсис, сматра се као да је лично предана према § 119. грађ. суд. поступка. Само се у овом случају мора водити рачуна о томе, кад је жалба пошти предана, што се може видети са жига на самом коверту и то се констатује словима на самој жалби уз ознаку броја препорученог писма. Коверат се прикључи жалби. Ако датум није јасан, не види се добро, онда се у вези означеног броја препорученог писма тражи извештај од главне поште београдске, и, кад се добије извештај, упореди се са даном саопштења жалбеног решења, не рачунајући дан саопштења, па, ако је жалба предана у року од 15 дана, онда се констатује, да је благовремена, ако је прошло 15

дана онда се констатује, да је не благовремена. Ова констатација неопходно је потребна са разлога тога, што се на основи тога одлучује, да ли заинтересована страна има права на вођење административно-таксеног спора или не. Ако је жалба благовремена, здружује се са односним актима, и, будући снабдевена државном папирном таксом у 20.— односно 50.— динара, спроводи се надлежној вишој власти т. ј. за административне спорове — таксене природе, Министарству финансија, отсек за самоуправне финансије. У спроводном акту излажу се правни основи, којима се нападају основи изнесени у жалби, који војују противу жалбеног решења самога суда као првостепене управне власти.

Виша власт која решава таксене спорове, при Министарству финансија, по пријему односних аката разматра жалбу, цени благовременост жалбе, коју је констатовала нижа власт, т. ј. таксено-привредни отсек, па се, ако је жалба благовремена, упушта и у главну ствар т. ј. у разматрање и оцену жалбеног решења и основа изнесених у жалби, којима се жалбено решење напада, и ако је исто на закону засновано, оснажава га, ако није, ништи га такође својим формалним решењем достављајући га са свима односним актима. Ако је оснажено решење о одбијању, т. ј. оснажен разрез таксе или казна, заинтересованој страни предаје се особено решење, и затим цео предмет као свршен оставља се у акта. Ако је поништено решење, на штету општине, онда се изјављује тужба Државном Савету у року од месец — тридесет дана од дана предаје решења управне власти, сходно члану 21. у вези члана 17. Закона о Државном Савету и управним судовима. Тај исти поступак предузима и приватна странка, на случај да виша власт оснажи решење о разрезу таксе и др., а на штету њену и у тужби поступа се по члану 23. напред поменутог закона. Пресуде Државног Савета, који решава у последњем степену извршне су сходно члану 42. напред поменутог закона и у свему обавезне за управне власти.

Овакав је исти поступак ако је жалба неблаговремена, коју суд својим решењем одбацује, с допуном, што општински — таксено-привредни отсек, суд констатујући неблаговременост, доноси решење о одбацивању жалбе, као неблаговремене, а незадовољна странка искоришћује правно средство противу решења о одбацивању жалбе, код Министарства финансија у смислу члана 67. Закона о таксама. Ако Министарство финансија својим решењем

оснажи решење односно казнену пресуду општинског суда, онда заинтересована странка изјављује тужбу Државном Савету, а ако је решењем Министарства финансија поништено решење општинског суда онда тужбу изјављује сама општина.

Одлуке Државног Савета извршне су и обавезне за спorne странке сходно члану 42. Закона о Државном Савету и управним судовима.

Ако је спор решен на штету општине, онда се на основи пресуде Државног Савета доноси решење за потпис и исто се спроводи кроз односни партијалник са примедбом, која је означена у диспозитиву пресуде Државног Савета од вођеног административног спора.

Целокупан поступак напред изложени, за решења по административним таксеним споровима, односећи се на разрез такса у корист општинске касе, важи и за пресуде засноване на члану 52. Закона о таксама и осталим тарифним бројевима таксене тарифе.

Овде је важно напоменути још и то да жалбе односно тужбе изјављене на решења о извршеном разрезу такса, не задржава наплату од извршења, сходно чл. 32. закона о таксама и начелне одлуке Министарства финансија, отсек за самоуправне финансије бр. 38.434 од 29. јула 1930. год. која гласи:

1. — По чл. 36. Закона о државном Савету и Управним судовима, жалба, коју појединац подигне противу једног управног акта, по правилу не спречава његово извршење. Закон предвиђа од овога само два изузетка: кад јавни интерес налаже обуставу извршења, или кад би извршењем овог акта појединцу била нанета ненакнадива штета. Да ли је по среди који од ова два случаја, има да цени виша власт и према томе да реши о обустави егзекуције. У свима другим случајевима, горе истакнуто правило остаје на снази.

2. — Општини припада право, по члану 32. Закона о таксама, да егзекутивним путем врши наплату такса, на убирање којих је овлашћена законом или законитим одобрењем надлежне власти. Ово право принудне наплате признаје општинама у осталом и закон о општинама, који у чл. 98. прописује: „Општински суд за извршење својих наредба, издатих у границама закона, има право и принудна сретства, законом допуштена, употребити према ономе, који би му се противио и не би хтео наредбе извршити или испунити; и то ће свагда бити на рачун онога, који није извршио или испунио наредбу општинског суда“.

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА

Милован Ристић, проф.

О оснивању Велике школе у Београду 1808. год.

Школске знаменитости Београда -- Југовић оснива прву Велику Школу -- Стање ондашње просвете и државне потребе за стручним чиновницима -- Остварење плана -- Развитак Велике Школе: њен програм, наставници и ученици -- Југовић као наставник и директор -- Духовни Васкрс Србије -- Значај овога рада

Општина београдска пре извесног времена одредила је једну ширу комисију и ставила јој у задатак да проучи питање основних школа у Београду и да о томе поднесе извештај Суду и у исто време и свој предлог шта би требало урадити, да Београд добије довољно основних школа, које би задовољиле потребе Београда. Да би један овако компликован проблем био што правилније решен, комисија се није задржала само на садашњем стању основних школа у Београду, него је проучила то питање сасвим темељно и изнела развитак основних школа и школства у опште у Београду још од 18 века па до данас.

Један од чланова комисије био је и г. Јован Дравић, општински одборник и професор Више Педагошке Школе. Благодаречи г. Дравићу, ми смо дошли до интересантних историских података, из којих ће се видети како се развијало школство у Београду за последња два столећа.

Г. проф. Дравић написао је после својих успешних научних истраживања и један чланак у „Општинским новинама“ бр. 3 за 1 фебруар тек. год., у коме се говори: о првим школама у Београду, о „руско-словенској школи“, о школским приликама за време Карађорђа, о издржавању школа, о броју ђака и о школским зградама.

Између осталог новог и лепо сређеног историографског материјала, у чланку се вели изриком ово, говорећи о приликама за време Карађорђа: „Карађорђе је основао у Београду две мале (основне) школе. Једна је била за варошку децу а друга за турску децу „која су се била искрстила“. — **После оснивања основних школа Доситеј Обрадовић 1808. године оснива Велику Школу (у згради коју је сам узео под закуп).** „Ова је школа имала три разреда и у њој су у почетку радила три наставника...”

Поводом овог тврђења, скоро одомаћеног а морам рећи нетачног, хоћу да исправим да је прва Велика Школа у Београду првобитно замисао и дело не Доситеја Обрадовића него једног другог ученог Србина, земљака Доситејевог, Ивана Југовића. Признајући Доситеју сав значај и високо ценећи његов рад у Србији, ми нећемо нимало умањити његову бесмртним делима овековечену славу ако устврдимо, да је први иницијатор те школе био главом Иван Југовић, учени Србин-Пречанин, професор и политичар Карађорђева Доба.

То је она Велика Школа која је била смештена у оној старој турској кући у Јевремовој улици испод Велике Пијаци, чију слику доносимо.

О томе изрично говори очевидац и савременик Вук С. Караџић.

Кад се 1908. године прослављала стогодишњица оснивања Велике Школе, онда је Министарство Просвете означило као оснивача баш Ивана Југовића и расписало стечај за израду најбоље биографије његове,

Учествујући у том стечају ја сам написао расправу која се зове „Биографија Ивана Југовића“. У њој се поред осталог износи историја постанка Велике Школе у Београду.

Да бисмо знаменитости Београда тачно и ближе описали и отргли од заборава, сматрао сам за потребно да горње тврђење исправим на тај начин, што ћу овде објавити једну главу из моје горе поменуте расправе, да би се видела права историјска истина.

„Општинске Новине“ су ми се учиниле најпогодније место за то објављивање, јер оне иначе под новом редакцијом са успехом приказују историју Београда и његових знаменитости.

Њином уреднику припада и моја захвалност што је нашао места овом прилогу.

Кад су Турци под притиском Руса крајем 1807. год. обуставили ратна непријатељства, онда је и у Србији наступило затишје које је трајало годину дана, и људи су се почели предавати својим редовним пословима. У таквим приликама поникла је и знаменита установа онога доба прва Велика Школа. Она је истина према намери и плану њених оснивача имала карактер једне практичне стручне школе, у којој би се спремали младићи за будуће државне чиновнике ослобођене земље, јер се показало да није довољно умети само читати и писати па постати судија, учитељ, свештеник итд. Карађорђева Србија била је истина патријархалног карактера, те су њене и државне и друштвене потребе биле мале, али их је тек било. За отправљање разних државних послова, којима су дотле руководили и отправљали их једва писмени самоуци или добоглице са стране, било је потребно, да се у самој земљи васпита један такав кадар људи од синова ондашњих српских виђених кнезова.

У Србији је у оно време било само основних школа, и оне нису могле да задовоље потребе земље за најнужнијим чиновницима административног и судског реда. Једно савремено писмо из 1807. год. баца много светлости на те прилике: „Још је свих и свакога жива жеља, да се за оправленије послова каквог више заведеније учебно подигне, где би се млади синови српских ратника могли примити полезно отечеству послужити какогод писари и учитељи и сваког рода чиновници, у чему је сада од истине велика оскуда.“¹⁾

Што се мисао о оснивању „вишег учебног заведенија“ родила баш у глави Ивана Југовића, имамо да захвалимо његовом отпуштању из државне службе, јер га је тај догађај приморао на друге мисли: како и на који начин да себи стекне хлеба а да у исто време буде користан и својој околини.

Вук прича: „Школа ова постала је овако. Совјетници су сједили у својим кућама и живјели су доста господски, а секретари су били сви сиромаси људи, који нијесу имали ништа до оно мало плате... Зато Аврам Лукић, совјетник нахије пожешке и рудничке, узме к себи Јеремију Гагића, с којим је ишао у Трст и у Букреш, те је код њега и сједио и све потребе имао без икакве плате; Јефто Савић, совјетник нахије зворничке, мој рођак и први учитељ, по мојој жељи да бих што научно узме к себи исто тако Југовића, за којег сам ја у Карловцима слушао да је врло учен, а и у Совјету као писар познао сам се мало с њиме. Наскоро иза тога мој и Југовићев домаћин, Јефто Савић, отиде

са још једним совјетником у Смедерево, као некаква совјетна команда, да пречишћавају и расправљају некакве рачуне с иностранским трговцима, а ја и Југовић с двоје троје чељади, која су нас послуживала, остасмо у кући сами. Како сам ја куповао и набављао што је за кућу требало, тако дошавши једном на дућан некога Јова Лутора... да купим нешто, нађем на ћепенку повелику гомилу старијих књига и с радошћу похитам да их прегледам, кад тамо али српске нема ни једне, него све немачке и латинске. Потом



Иван Југовић (рођ. 1773. — умро 1813.). Оснивач прве Велике Школе

ја замолим дућанцију те ми их да да носим кући. Пошто их Југовић прегледа, он за једну рекне: „Ову ти узми за себе, те ћеш је преда миом читати да учиш њемачки“... Она пак његова била је историја свију народа од постања свијета до Христа, коју он одмах стане преводити на српски... Југовић мени нигда није казао зашто књигу ову преводи, али кад је сву преведе, онда каже да ће да отвори велику школу, и по препоруци Младеновој Карађорђеј и Совјет одреде му 1.500.— гроша на годину. У одређени дан дође Младен са свијем совјетницима и с митрополитом и Доситијем и, пошто митрополит у највећој соби гдје ће бити школа освети воду, Доситије сједећи прочита из једног великог тештера о достојном почитању к наукама; и сад

¹⁾ Писмо Михајла Пајића митрополиту Стратимировићу у књизи Андре Гавриловића, Београдска Велика Школа, 14.

се опомињем како се Младен грохотом на-
смијао кад је у читању Доситеје рекао: „У
попа би ваљало да су и прасад мудра, а у
њего су и дјеца луда“. Потом се сјутра дан
почела школа. — Осим мене први су ђаци
били: Карађорђевићев син Алекса, Младенов
сестрић Јовица, Миленкови синови Милан и
Иван и пасторак Николче, син совјетника на-
хије ћупријске Милосав Стефан Новаковић
из Смедерева, Милоје Божић из Чумића,
Максим Ранковић и Радован Дољанац из
Остружнице¹⁾.

Живећи дотле у кући ондашњег савет-
ника Јефте Савића, поучавајући по мало
његовог синовца Вука, проводио је Југовић
дане после отпуштања из службе доста
оскудно и, како вели Вук, „да би имао ода-
шта живети договорио се са Младеном (Ми-
ловановићем) да отвори Велику Школу“²⁾.

Али оживотворити ту мисао и привести
је у дело било је у рукама других моћнијих
и богатијих људи онога времена. Југовић је
нашао правилан пут којим треба поћи. „Ову
своју намеру саопшти Југовић Младену...
Младен не само што ову намеру Југовићеву
пригрли, него ју он, од своје стране и Совјета
и Карађорђу представи, а овај не само што
једну тако узвишену и патриотску намеру
Југовићеву одобри, него одмах нареди да се
и једна од турских кућа, за ту цел сходна, у
којој ће и сам моћи обитавати, уступи; и ако
би у тој кући требало што и оправити, да
Совјет нареди да се оправни; а уједно одреди
му 160.— дуката и достаточни количество
дрва за огрев“³⁾.

„Кад се све ово овако урадило, и кад је
кућа за школу трошком из касе народне
оправљена била сасвим што је потребно било,
онда Југовић учини Совјету представку да се
из свију крајева Србије синови српски, без
сваког призрења на звање и стање матери-
јално њихових родитеља, у ову школу по-
зову, но само такви који већ прилично знају
читати, писати и рачунати, како ће се првим
септембром ове 1808. г. предавања наука от-
почети моћи“⁴⁾.

¹⁾ Вук С. Караџић, Скупљени историјски и етно-
графски списи, I, Београд 1898. стр. 270.—272.

²⁾ Вук С. Караџић, Правителствујући Совјет
стр. 78.—79.

³⁾ Л. Арсенијевић-Баталака, Историја Српског
Устанка, стр. 386.

⁴⁾ Најопширније је писао до сада о овој школи
професор Андрија Гавриловић у засебној књижици:
„Београдска Велика Школа“. — Београд, 1902. г.
У овој се књижици говори доста опширно, на основу
казивања Вуковог и Баталакиног и према неким ру-
кописима који се чувају у Народној Библиотеци у
Београду. Ту се опширно говори о уређењу, раз-
витку, трајању, наставном плану и програму, настав-
ницима и ученицима те школе. Мишљење лок. Јована

Југовићу је, као првоме творцу и осни-
вачу ове школе, припало и прво место у њој,
јер он постаде њен први директор. Админи-
страција и уређење школе развијали су се по-
степенно и Југовић је сам о томе свему морао
водити бригу.

Школа је била отворена на свечан начин
у недељу 30. августа а предавања су почела
1. септембра 1808. г. Приликом овог свечаног
отварања школе присуствовали су: Кара-
ђорђе, старешине, совјетници, ђачки роди-
тељи, наставници и ученици, а свечан приго-
дан говор одржао је Доситеј Обрадовић. Ево
неколико реченица из тога говора: „Возљуб-
љени ученици! — Бог преблаг и многомило-
стиви избавља земљу нашу и отечество од
сужањства турскога, а ми ваља да се старамо
да избавимо душу нашу од сужањства ду-
шевнога, т. ј. од незнања и слепоте умне... Од
вас ће се сва нација наша просветити и на
свако добро наставити... Учите се и просве-
тавајте се у наукама и добродетели и би-
ћемо сви срећни и честити...“¹⁾

Прва школска зграда показала се мала и
недовољна за велики број ђака, те се у про-
леће 1809. г. морала тражити већа зграда са
8 соба. Управни Савет је одобрио да се нађе
већа кућа и решио је, да она прва кућа са две
собе остане Југовићу.

Југовић је као управитељ ове школе вр-
шио набавку најнижих наставних сред-
става, као карата за историјску и географску
наставу.

Месеца марта 1809. г. отворен је и други
разред за ученике свршеног првог разреда
који су први разред учили само 6 месеци. Ка-
меничка погибија била је прекинула за неко
време рад у школи, али се он наставио чим се
прилике поправиле. Крајем пролећа 1809. г.
отворен је и трећи разред. Прво коло сврше-
них ђака изашло је из школе месеца августа
1812. г. и сви ти младићи добили су одмах
државне службе.

Наставни програм био је овај. У првом
разреду: општа историја, општи земљопис,

Скерлића, изнето у биографији Доситеја Обрадо-
вића, да је Доситеј први иницијатор и оснивалац ове
школе, не може се усвојити, јер оновремени извори
казују супротно, да је баш Иван Југовић био први
покретач. (Српска Књижевност XVIII века, стр.
353.) — Ради потпуности помињем на овом месту и
расправе г. Д-ра Богдана Гавриловића: „Еволу-
ција више наставе у Србији“. — (Споменница о отва-
рању Универзитета, Београд 1906. г., стр. 1.—14.); и
чланак Миленка Вукићевића: „Последњих пет година
живота и рада Доситеја Обрадовића“ у књизи:
„Споменница Доситеја Обрадовића“ (Српска Књи-
жевна Задруга 134, стр. 110.—122.).

¹⁾ Вероватно да су ово присуство Доситејево и
његов говор учинили, те се стекло уверење о томе
да је Доситеј основао В. Школу.

рачуница, немачки језик и цртање; у другом разреду: општа историја, општи земљопис, географично - статистична историја разних држава, статистика савремене Србије, немачки језик, рачуница и стилистика; у трећем разреду: географично - статистична историја, немачки језик, стилистика, право народно, право државно, начин суђења криминалног; у свима разредима: морална наука, црквено пјеније и егзерцир с пушкама.

томе што су добијали стан у школској згради, храну и новчану помоћ.

Сем горе поменутих наука школа је неговала и ове вештине: певање и гуслање народних песама и арија. Што се тиче начина и метода рада, о њима се може закључити из ових речи некадањег ученика те школе: „Никаквог написаног устројства Велика Школа није имала. Љубав к отечеству и потреба земаљска написале су штатут за ову школу у



Некадашња Велика Школа

Наставничко особље ове прве Велике Школе било је састављено овако. У првом разреду предавали су: Иван Југовић од 1. септембра 1808. до 14. децембра 1808. г., када је отишао у Влашку као посланик, Миљко Радоњић од почетка 1809. г. до почетка 1810. г., Лазар Војиновић од почетка 1810. врло кратко време, Глиша Живановић од пролећа 1810. до почетка 1813. г., Сима Милутиновић од почетка 1813. па до лета исте године. — У другом разреду предавали су: Миљко Радоњић од марта 1809. до почетка 1810. г., Лазар Војиновић од пролећа 1810. до почетка 1811. г. (но за њега није баш сасвим сигурно), Михајло Поповић од пролећа 1811. до краја 1812. г., Глиша Живановић од почетка 1813. до лета исте године. — У трећем разреду предавали су: Миљко Радоњић од пролећа 1811. до марта 1812. г. — Плата професорима је одређена по старешинству и то: наставницима првог разреда по 100.—, другог разреда по 150.— и трећег разреда по 200.— дуката годишње.

Бројно стање ученика није нам ближе познато. Зна се да су сиромашни ученици добијала благодетење, које се састојало у

глави правитељства и у души и срцу професора". — Школа је узимала учешћа и у опште народним прославама. Таква је једна прослава била о Св. Андреји 30. новембра, као дану ослобођења Београда.

Школа је завршила свој рад и престала око Св. Илије 1813. године на велику жалост њених и ученика и професора, у данима велике ратне опасности, која се свршила несрећно по Србију.

Иван Југовић није био само управитељ те школе, него је он у њој и предавао. У почетку он је сам радио и предавао историју и рачун. Како у то време није било штампаних уџбеника, то је он предавао историју по једном свом рукопису, преводу некакве данас нама непознате историје, па ју је онда диктирао и тумачио. Уз историју додиривао је по мало и географију. Врло је занимљива прича о постанку тога првог нашег уџбеника за историску наставу. Њу је забележио очевидац Вук Караџић.¹⁾

Изгледа да је Југовић умео лепо преда-

¹⁾ Вук. С. Караџић, Правитељствујушчи Совјет Српски.

вати, те су његова предавања из историје усхићивала његове младе слушаоце. О томе се сачувала ова белешка, коју нам је забележио некадашњи ученик те школе Лазар Арсенијевић, Баталака, који вели: „Примери из Свемирне Историје врло су здраво дејствовали на млађани дух, срце и душу Јака Велике Школе. Они никад нису без усхићења могли говорити о Атињанину Аристиду, Темистоклу и о тако рећи освећеном Сократу, о тивском Епаминонди, као и о Римљанима: Регулу, Катону, Муцији Сцеволи и о другима, који су више свега живели само зато да се жртвују за отечество и род свој, већ су били један другоме и ова имена понадевали”.¹⁾

Стојан Новаковић, одличан познавалац Првог Српског Устанка, проучавајући путеве и начине којима се кретао и развијао знаменити покрет на земљишту Шумадије пре 125 година, назвао је то обнављање државног живота „Васкрс Државе Српске”, т. ј. њене политичке, војничке и економске слободе и независности. Та груба физичка борба, то проливање људске крви у буну српског сељака противу бездушних турских спахија и газда, крунисана је на послетку политичком творевином, која се развила у потоњу Србију XIX века и данашњу Краљевину Југославију XX века. Израз Васкрс значи обнову целокупног живота а посебно државно-правног. Упоредо са тим обнављањем старог српског слободног политичког живота ишао је духовни Васкрс. Истина он је мало доцније и спорије долазио од првог али се није гасио.

Једна од првих творевина обновљеног српског духовног живота била је и установа прве Велике Школе. Црква и манастира било је и пре тога, али са школама није било тако, јер се у погледу просвете пред Устанак стајало врло рђаво. Један савременик о томе пише овако: „Јер у оно време у Србији нигде ни гласа ни трага од школа није било, но сваки ђак, који је желео што учити, морао је попу или у манастир ићи”. А Вук Караџић

вели на једном месту да је тек на 100 села била једна школа.²⁾

Школован човек родом из Шумадије, који би по нашим данашњим захтевима требало да сврши основну, па средњу и вишу школу, био је у Србији за оно доба нешто непознато и невиђено. Но у колико је то било теже постићи, у толико се више за тим жудело, јер прости сељаци, занатлије, трговци, виђени људи, кнезови и поглавари српски, сви усташи из времена 1804—1813, сами нису могли сарађивати и на томе пољу, јер је њихово учешће било друге природе.

Просветно буђење дошло је с друге стране. Њега су потстакли Срби али не из београдског пашалука него из Војводине (Баната, Бачке и Срема). Ти су људи били: Доситеј Обрадовић, Божа Грујовић, Иван Димитрије Давидовић и многи други. Па и Југовић, Петар Новаковић-Чардаклија, највећи човек наше нове књижевности, Вук, и ако је био родом из Јадра у Србији, школовао се у Карловцима у Срему и у Бечу код аустријских Словена, па је собом донео и нове идеје ондашњих Словена и Срба. Наш Духовни Васкрс, дакле, јавио се и дошао је са севера Саве и Дунава а нашао врло повољно земљиште у ослобођеној и здравој Шумадији. Срби из јужне Угарске учествују у томе делу знатним уделом, и правда захтева да се тај њихов рад истакне. То је позитивна корист од исељења оних Срба са Балкана, који су се под патријарсима иселили у земље јужне Угарске.

У реду тих просветних радника на почетку XIX века у Србији видно место заузима и Иван Југовић са својом Великом Школом, од чијег се остварења навршило више од 120 година, и чија је прослава стогодишњице извршена на свечан начин 1. септембра 1908. год. у присуству Двора, Министарства Просвете и Црквених Послова, Владе, Академије Наука, Универзитета, професора свих средњих школа у Београду, многобројних ђака и грађанства.

²⁾ Мемоари проте Матије Ненадовића (издање С. К. Задруге, стр. ...) Сравни и казивање Вука С. Караџића, Живот и обичаји Народа Српског, Беч 1867., стр. 298.

¹⁾ Историја Српског Устанка, стр. 397.

ХРОНИКА БЕОГРАДСКОГ ЖИВОТА:

Дани величанствених прослава Рођендана Њ. В. Престоноследника Петра и освећења нових југословенских застави

У часу када су четири истарска хероја, уздигнута чела пала под кишом непријатељских зрна, зато, јер су љубили Југославију и њеног Краља, Београд престоница, Београд Пијемонт једнокрвног народа од Јадранског до Црног Мора, прославио је двоструко славље: седми рођендан свога Наследника Престола и освећење нових застави, новог знамења интегралног Југословенства!...

Очију идолопоклонички уперених у Београд, мислима са њим, 20 милиона Јужних Словена осећало је тога дана заједно са својим Великим Монархом и Његовим Љубљеним Сином...

Велики Владаоц, са узвишеним разумевањем духа времена, схвативши да они који долазе траже нова знамења, нову, јединствену, крвљу и вековном борбом духа остварену идеологију, — једним достојанственим чином указа новим генерацијама на пут будућности, пут који је прав, без раскрсница и по коме гигантским кораком крочи једна узвишена идеологија, синтезирајући сва досадашња настојања једнокрвних племена и носећи у себи Велику Наду једне нације, којој је природним законом крви одређено да живи у границама једне државе...

И Својом Великом Појавом на хоризонту до тада негираног, болног, мрцвареног југословенства, Он, Мудри Краљ, са узвишеним прегоревањем Првог, идеолошки изграђеног Југословена, уздигну се и прегази ситне и егистичне, одлучно указујући на нову оријентацију и предајући њене симболе на чување, у аманет војсци и омладини Својој!...

6 септембра, на рођендан Његовог Сина, предајући Својој јуначкој армеди заставе будућности, он указа на нову етапу наше државне заједнице и зажеље да нове заставе буду достојне наследнице својих великих предходница, које своју моћ доказаше на Куманову и Брегалници, Гучеву и Церу, Кајмакчалану и

Доброме Пољу! И још на толиким местима часних пораза и величанствених победа!

Дајући грандиозан пример како се на традицијама славом увенчаног племена ствара слобода и право целог једног народа, дајући најсјајнији прилог конструктивном добу наше најновије историје, Он указа на потпуни преображај старог у ново, уморног у младо, и даде за Симбола Свога Сина, који се тога дана, на свој седми рођендан, у ОДЕЛУ МОРНАРА СА ЈУГОСЛОВЕНСКОГА МОРА опрости са непобедивим заставима Својих Великих Предака, и одаде поздрав новим заставима Своје Југословенске Армаде...

*

6 септембра, већ у освит дана, велике масе света почеле су пристизати на Бањицу. Поред Вајфертове пиваре, булеваром Кнеза Александра Карађорђевића, покрај логора 18 пешадијског пука на Бањици, огроман број аутомобила и других превозних средстава, у густим колонама одмицао је пут места великих свечаности. За то време, непрегледне масе пешача појединачно и у групама, одмицале су ка Бањици Авалским друмом.

У 8 часова сви пролази који воде ка Бањици били су затворени. До тога времена на месту свечаности било се искупило око 120.000 људи, од којих се преко 50.000 било сместило на простору преко пута Краљеве трибине. Лево и десно од дворске ложе, били су чланови дипломатског кора, чланови румунске и чехословачке војне мисије, министри, банови и остали достојанственици. Београд су на овој свечаности заступали: председник Београдске општине г. инж. Милан Нешић, потпредседници г.г. др. Милослав Стојадиновић и Никола Крстић, кмет-правник г. Иса Протић и многи одборници.

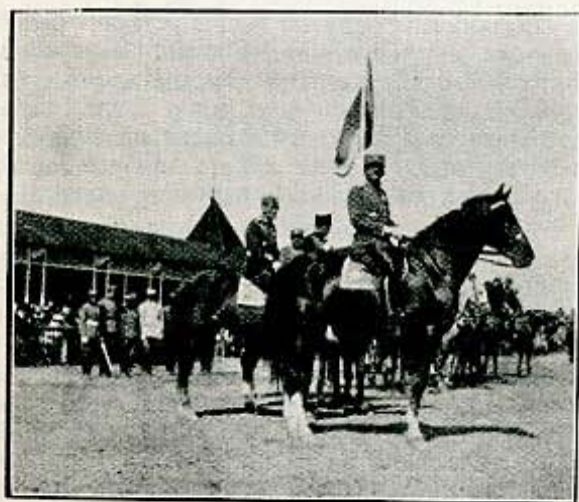
„ЕВО НАШЕГ КРАЉА“...

Командант параде, армијски генерал г. Ђура Докић, примио је у 8 часова рапорт, а

пола часа доцније затрубиле су трубе и за-
свирале музике поздрав Владару и застави:

— Ево нашег Краља...

Краљ југословенског народа, ведар, уз-
дигнуте главе, са лентом југословенске круне,
јахао је од Крагујевачког друма ка Бањици,
праћен френетичним клицањем које је прела-
зило у шум мора, гледан очима пуним суза
од одушевљења и љубави...



Њ. В. Краљ Александар долази...

— Живео Краљ! Узвик са којим су на
уснама падале читаве плејаде неустрашивих
бораца, јер тај узвик у часовима борба, иску-
шења и нада, инкарнираше идеале целог јед-
ног народа који је у слободи гледао себе...
Тај узвик, величанствен у својој искренности,

прихватило је из дубине груди преко 100.000
Југословена, који су тада гледали највећег из-
међу себе!... Тај узвик затрептао је у души
целог једног народа, који је мислима био уз
Свога Краља.

Непрекидно, за све време Краљевог про-
лажења, као константни удари мора о камене
хридине, 30.000 војника поздрављало је свога
Врховног Заповедника:

— Бог Ти помогао!...

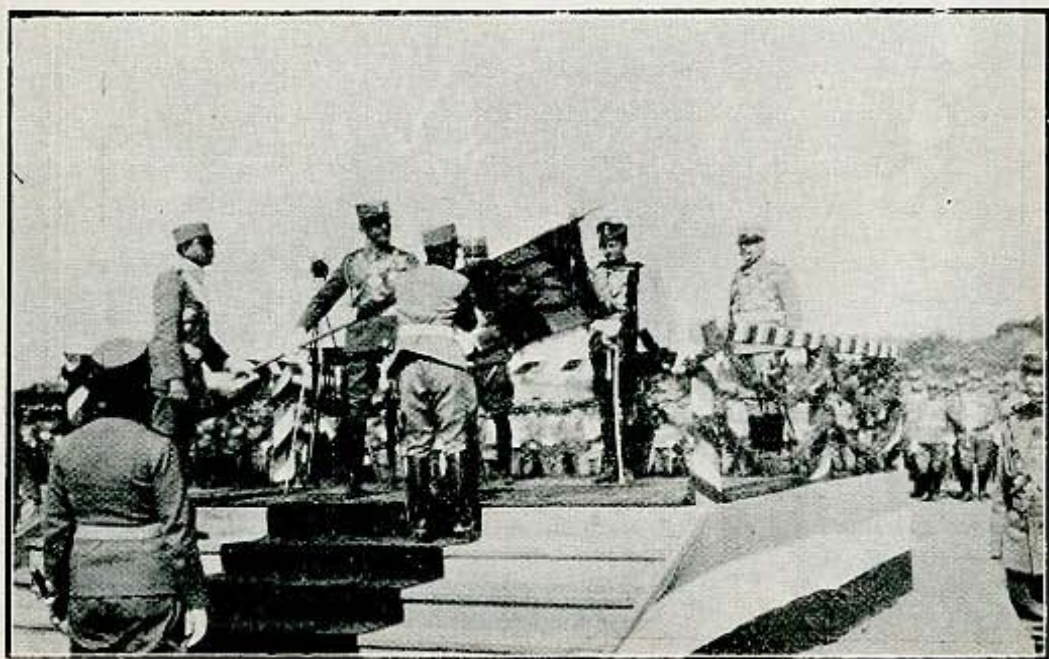
Одмах иза Краља, јахали су Кнез Арсен,
Кнез Павле, и Министар војске и морнарице г.
Хаџић. У другоме реду јахао је војвода Петар
Бојовић са командантима армија и првим ађу-
тantom Њ. В. Краља, дивизијским генералом
г. Драг. Стојановићем.

Одмах иза ове групе, у Викторији „а ла
Домон“, возили су се: Њ. В. Краљица, Њ. Кр.
Височанство Престолонаследник Петар и Њ.
В. Кнегиња Олга.

Док су се Њ. В. Краљица, Престолона-
следник и Кнегиња Олга упутили у дворску
ложу, Њ. В. Краљ, са Кнезовима Арсеном и
Павлом и Министром војним г. Хаџићем по-
пео се на трибину, одакле је, мало затим, имао
предати нове заставе Својој војсци...

У томе је министар г. Хаџић почео читати
Краљев указ, којим Краљ подарује нове за-
ставе југословенским пуковима. За све време
читања указа, звучници су, као и доцније го-
воре Њ. В. Краља и Министра г. Хаџића, пре-
носили глас целом Бањицом.

После читања Краљевог указа, свештени-
ци су извршили освешћење заставе и многолет-
ствије Њ. В. Краљу, Краљици, Престолона-
следнику и војсци.



Њ. В. Краљ предаје југословенске заставе командантима пукова

ПРЕДАЈА НОВИХ ЗАСТАВА

Иза свештеног освећења почео је највећи и најлепши чин тога дана: предаја застави војсци, из Краљевих руку. Први ађутант, генерал г. Драг. Стојановић прихватио је прву заставу, заставу пешадијског пука Краљеве



Њ. В. Краљ прима Југословенске заставе

гарде из руку заставника и предао је Њ. В. Краљу, који ју је пружио команданту Своје гарде, пуковнику г. Љубиши Живковићу. Овај ју, целивајући прима и поздрављајући одлази у свој строј, предајући заставу заставнику. На исти начин, редом, примали су команданти коњичких и пешадијских пукова, као и командант жандармерије, своје заставе из руку Њ. В. Краља.

ГОВОР Њ. В. КРАЉА

Пошто је предао и последњу заставу, уздижући главу, Краљ обгрли погледом целу Своју јуначку војску, непрегледну масу свога народа, и изговори јасним и громким гласом речи, које ће бити златним словима забележене у аналима југословенске историје, из доба, када је она бележила свој најбољи прогрес:

Јунаци,

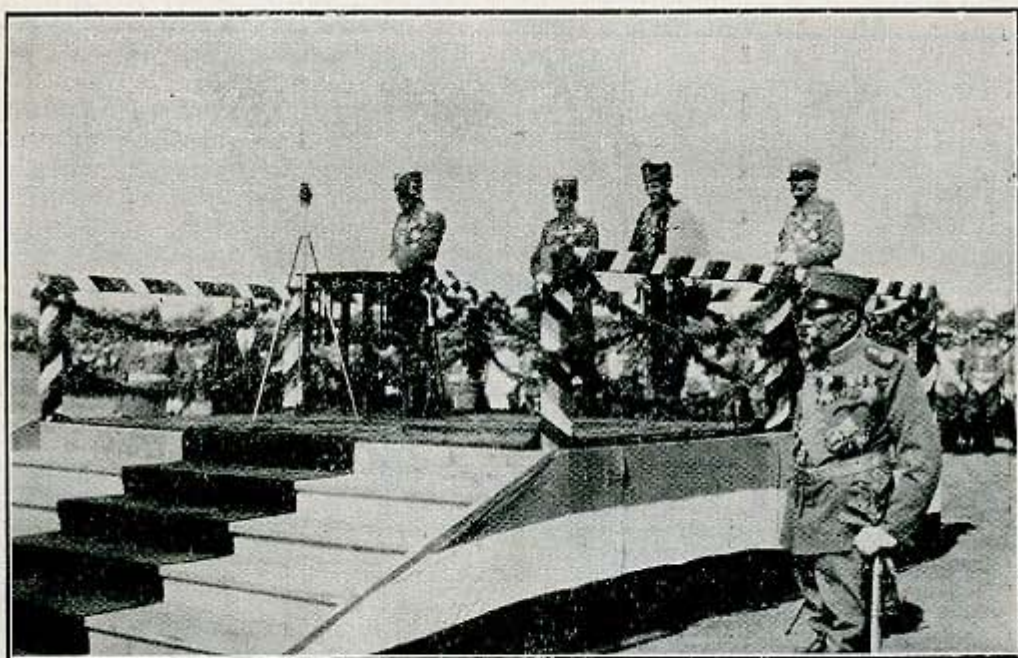
Од овога тренутка наше старе, слабом увенчане заставе припадају нашој светлој националној историји. Под тим заставама су наши прослављени пукови, кроз дуге ратове летели из боја у бој, са фронта на фронт, из победе у победу, кроз најжешће буре из најтеже патње ка највећој војничкој слави.

Њиховим копљима обележене су границе Краљевине Југославије, из њихових бојних набора завејао је снажно и за увек завладао дух националног ослобођења и уједињења.

Мушким срцем и са дубоком поштом и љубављу свијмо, јунаци наше старе заставе славе, оне су најсјајније испуниле свој завет.

Нека нове заставе које вам предајем, буду од сада света знамења ваших пукова, знак јуначког зборишта и залога ваше војничке части.

Са вером у Бога, за Краља и Отаџбину, уприте у најтежим часовима своје погледе у њих; њима дугујете последњи дах и последњу кап крви своје. Уздигните их високо и браните их јуначки као светињу, као част своју, у њима је Краљ и Отаџбина, над њима су сени палих витезова и победника.



Њ. В. Краљ говори...

Са том заповешћу и вером Мојом у ваше јуначко срце, нека ваше пукове под новим заставама, са Божјом помоћу, вазда прати јуначка срећа и слава.

Живели јунаци!

ГОВОР МИНИСТРА ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ

Иза говора Њ. В. Краља, који је поздрављен неописивим одушевљењем и заглушном буром часовног клицања, Министар војни генерал г. Хаџић изговорио је ове речи:

Ваше Величанство,

Јединице, којима је Ваше Величанство благоизволело на данашњи дан подарити нове заставе, а у њима и сви ми војници Вашег Величанства од најстаријег команданта до најмлађег редова подастиremo најдубљу захвалност Вашем Величанству за подарена нам пуковска знамења.

Прихватајући их из руку Вашег Величанства лицем на дан рођења узвишеног Вам Сина, нашег љубљеног Престолонаследника Краљевића Петра сви смо ми дубоко прожети свешћу у својим дужностима, које од овог тренутка па за увек имамо према подареним заставама.

Пред узвишеним лицем Вашег Величанства а са погледом упртим у ове пуковске светиње, сви ми као један полажемо овог часа јуначки завет: да ћемо све своје силе заложити да будемо и увек останемо достојни високог поверења, које нам је овим указано и да ћемо пред очима имати вазда светли пример оних незаборављених јунака, који су, остајући и у најтежим тренутцима до краја верни својим славним заставама под мудрим вођством Блаженопочившег Краља Петра Великог Ослободиоца и Вашег Величанства, само тако и могли остварити велико дело народног ослобођења и уједињења.

Чврсто и непоколебљиво решени да се на њихов пример угледамо, југословенски пукови залажу своју војничку реч да ће славу старих застава примљену у аманет уз подарене им нове заставе, верно чувати и увек светлу преносити на нова поколења, као и да ће, са вером у Бога, а на славу свога Узвишенога Краља и Његовог Дома и за срећу Отаџбине, своје војничке дужности у свима приликама верно вршити до краја и до последње капи крви.

Са таквим заветом, ми верни официри, подофицири, каплари и редови Вашег Величанства из дубине својих срца кличемо:

Да живи наш узвишени Врховни Командант Њ. В. Краљ Александар Први и Његов светли Дом!

— Живео!..., огромни талас овог узвика пренео се бескрајно Бањомом. То је на-

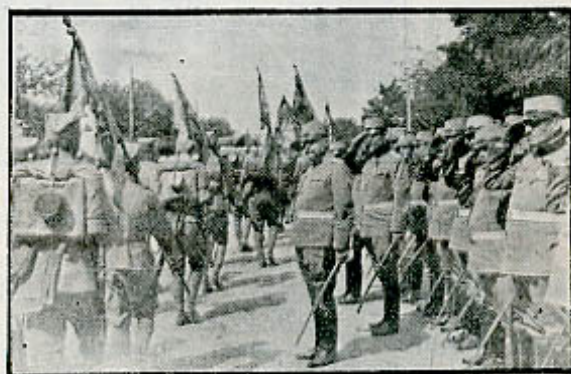
род, заједно са својим Министром, прихватајући његове речи, поздрављао Свога Краља...

Музике су засвирале поздрав: „Ево нашег Краља!“, а батерија са Бањичког виса почела је са палбом, коју су прихватили топови монитора са Саве.

Пошто се задржао неко време у разговору са командантима армија, Њ. В. Краљ је појахао Свога коња једним лаким скоком, и, у пратњи Кнеза Арсена, Кнеза Павла и остале свите одјахао према трибинама, заустављајући се лево од застава, испред дворске ложе, и чекајући почетак дефилае.

ВЕЛИЧАНСТВЕНИ ДЕФИЛЕ

У 9.35 часова, уз свирку парадног марша, кренуле су парадним кораком трупе на челу команданта параде генерала г. Докића. Одмах иза музике марширали су заставни водови у пуној ратној опреми, у развијеном фронту, на челу са командантом и официрима. Један за другим, долазили су пукови, њих око 60 на броју. Док су се заставе, у пролазу поред Њ. В. Краља обарале на поздрав, Њ. В. Краљица их је поздрављала дубоким наклоном. А Велики Слављеник, Њ. Височанство Престолонаследник Петар салутирао је, држећи руку на ободу своје матроске капе.



Испраћај за Оплепац старих српских застава од стране Министра војске и морнарице г. Хаџића и команданата пукова

Иза пукова, долазила је Војна Академија, подофицирска школа, два морнарска батаљона, Гарда у парадној униформи, — пешадија и инжињерија — и најзад коњица Краљеве гарде, коњичка артилерија, топови, тенкови, извиђачки пук и штаб ваздухопловне команде.

За то време, гласници-голубови кружили су ваздухом, а на хоризонту се појавио бомбардерски ваздухопловни пук, предвођен нашом победничком екипом са утакмица Мале Антанте.

По свршеном дефилеу, Њ. В. Краљ попео се у Краљевску ложу, и одатле, са Њ. В. Краљицом и Престолонаследником напустио место слава аутомобилом, праћен незапамћеним френетичним аплаузом.

Свечаности у Тополи и на Опленцу

7. ов. м. био је заказан прелаз војничких трупа у Тополу и бденије у цркви на Опленцу.

Одмах после подне почеле су да пристижу у Тополу војне јединице под новим заставима, да би сутрадан присуствовале свечаностима.

Божју. Богослужењу су присуствовали и г.г.: Претседник владе генерал Петар Живковић, Министар Двора Јевтић и кратко време војвода Бојовић, са командантима армија. За то време, старе пуковске заставе чиниле су шпалир лево и десно од излаза из цркве. На челу



Њ. В. Краљ, Нег. Вис. Кнез Арсен и Кнез Павле са сељацима износе ковчег Војвода на лафет

У 4 и по часа довезао се Њ. Св. Патријарх г. Варнава, у пратњи епископа г.г. Д-р Георгија Летића и Д-р Јована. За њима су стигле, праћене почасним одредом, старе српске заставе. Оне су постављене на колонијаде у Краљевом маузолеју.

Око 6 часова забрујала су звона са цркве на Опленцу и бденије је отпочело под чинодејством Њ. Св. Патријарха и епископа Георгија и Јована. Бденију је присуствовао Њ. В. Краљ, са члановима Краљевског Дома.

* * *

8. септембра у 8 часова отпочео је обред освећења цркве на Опленцу, који је извршио Њ. Св. Патријарх са епископима, уз асистенцију више свештеника. После 9 часова дошао је у цркву Њ. В. Краљ, са Кнезовима Арсеном и Павлом, примивши на улазу у цркву благослов Њ. Св. Патријарха. После тога је извршено обилажење око цркве, а пола часа доцније отпочела је прва служба у храму. Њ. В. Краљ, који се био повукао у своју вилу, дошао је око 10 часова са Кнезовима Арсеном и Павлом, и Кнегињом Олгом на службу

су биле поређане три старе изрешетане Карађорђевог заставе.

Док се на Опленцу вршило освећивање храма, у Тополи су се почеле окупљати велике масе сељака из разних околних места. У црквеној порти правили су шпалир 400 нарочито позваних сељака. Ту су већ били и: Војвода Бојовић, команданти армија, претседник Владе са министрима и остали достојанственици. Крај главне улице која води ка Опленцу, били су заузели места сељаци и сељанке и велики број београђана. Војска се сместила на путу који води од основне школе до улаза у Задужбинско имање на Опленцу.

У 10 и по часова стигао је Маршал Двора г. Димитријевић, а четврт часа иза њега Патријарх г. Варнава са епископима и свештеником.

У том, када је већ почео обред, песму свештеника заглушила је грмљавина спонтаних узвика, који су као ехо пролазили кроз сељачке масе.

— Живео Краљ!

То је Краљ низ Опленца све ближе долазио у своме аутомобилу. Са Краљем су ушли у цркву Кнезови Арсен и Павле.

По свршеном обреду, тачно у 11 часова, уз звоњење звона, на вратима цркве појављује се ковчег са остатцима Великога Војда. Ковчег износи Њ. В. Краљ, Кнезови Арсен и Павле, г. Претседник владе, ађутант генерал г. Пекић и четири сељака. Сељаци полажу ковчег а одмах затим са Великим Војдом се опростио једним топлим говором свештеник г. Чедо Ђорђевић.

Нешто после 11 часова звона су понова забрујала и величанствена поворка је кренула за Оплецац.

ПРЕНОШЕЊЕ КОВЧЕГА СА ПОСМРТНИМ ОСТАТЦИМА ВОЈДА КАРАЂОРЂА У ЦРКВУ НА ОПЛЕНАЦ

На челу поворке ишле су Карађорђеви заставе а иза њих лафет са ковчегом. Одмах за лафетом Њ. В. Краљ и Кнежеви Арсен и Павле. Иза Краљевске породице Влада, генералитет и најзад грађанство и сељаци. Целим путем Краљева гарда, пешадија и коњица чиниле су шпалир. Четири сељака у суром шумадијском оделу корачали су поред ковчега. Пред црквом на Опленцу 58 пуковских застава и три старе Карађорђевице, опале, куршумима прорешетане, напола уништене, лежале су се на копљима последњи пут, одајући почаст сени Великога Војда...

Ковчег су од главне стазе у цркву унели генерали на челу са Војводом Бојовићем, и положили га у мермерни саркофаг у јужној певници. Пред црквом су се Њ. В. Краљу придружили Њ. В. Краљица, Престолонаследник Петар и Кнегиња Олга. Краљевска породица стала је пред сам улаз у цркву, док се на њему

појавио Њ. Св. Патријарх, праћен епископима, са жезлом у руци. Свештеници и ђакони ишли су иза црквених великодостојника.

ГОВОР Њ. Св. ПАТРИЈАРХА

Зауостављајући се на средини степеница, Њ. Св. Патријарх г. Варнава благосиљајући све присутне, одржао је следећи говор:

Ваша Величанства!

„Благо онима који живе у Дому твојем! Они те хвале без престанка.“

„Благо онима којима је сила у теби, и којима су у срцу путеви Твоја.“

(Пс. 84, 4 и 5)

Богу је било угодно да данас осветимо овај Свети Храм задужбину Блаженопочившег Краља Петра Првога-Ослободиоца и Вашег Краљевског Величанства, те да се у њему поново слави и велича име Господње.



Њ. Св. Патријарх са епископима и свештенством и Карађорђеви заставима полазе из Опленца



Њ. В. Краљ са Кнезом Арсеном и Кнез Павлом за ковчегом

Освећење по други пут храма опленачкога, пренос земних остатака бесмртнога Војда Карађорђа из Његове Тополске задужбине у овај величанствени храм и уношења у задужбину наших славом увенчаних Застава, јесте веома значајан историјски дога-

ђај и тељства нашег народа и изградитељства његове културе.

Све ово што преживљује Ваше Величанство и узвишени Краљевски Дом, преживљује и цео наш народ, јер се остварио вековни идеал свих знаменитих владара наше сред-



Њег. Вел. Краљ, Њег. Вис. Кнез Арсен и Кнез Павле, Претседник Владе са г.г. министрима за ковчегом

Њај у животу славнога Владајућега дома Карађорђевића и целог нашег народа.

У овоме ретко побожном моменту сви ми осећамо Промисао Божји, који је кроз све

њевековне, новије и најновије историје. Тежња нашег народа да се ослободи и уједини нашла је свога изражаја у данашњој држави — Југославији. У владалачкој личности Вашег Величанства наш народ види оличење свега онога што наше знамените владатеље



Уношење ковчега у задужбину

векове пратио наш народ. Понављају се историјски догађаји не само из новијег доба, него и из најстарије прошлости. Пред нама трепере вековне владалачке идеје савакуп-



Црква на Опленцу

чини да кроз све векове живе у трајној успомени захвалности свога народа.

На ослобођењу и савакупитељству наше-

га многонапаћенога и вековима разједињенога народа у једну државну целину урађено је кроз све векове постојања нашега народа и то кад са мање кад са више успеха.

Родоначелнику данашње Владајуће Династије Бесмртноме Војду Карађорђу Про-

је најбоље религиозно-уметнички ма кад било израђено у задужбинама наших славних владара, просветитеља и народа. Не само златни век Немањића него ни векови осталих народа нису имали до данас сјајнијега храма са богатим унутрашњим мозаиком-фресама.



Краљевска Породица пред задужином за време говора Њ. Св. Патријарха Варнаве

мисао Сведржитеља доделио је да Он стане на чело дичних Шумадица и поведе их после многовековног робовања у неравну борбу са завојевачем и упропастијељем наше средњевековне државе и културе. И он је нашу славом увенчану Шумадију претворио у пијемонт поклича за ослобођење и уједињење васколике наше браће по крви и раси. У духу наслеђених традиција не само раснога јунаштва него и вере, просвете и културе Вожд Карађорђе још за живота у најтежем моменту борбе показао је да је свесан не само задатка ослобођења и уједињења него и градитељства. Његов скромни храм у Тополу увек је његове славне потомке потсећао на оно време градитељства. Отуда смо данас живи сведоци да су Његови славни унук Блаженопочивши Краљ Петар I и праунук данас наш велики Краљ Александар I испунили Његов и нашега народа аманет подигнувши Опленачки величанствени храм, пред којим стојимо и дивимо се Његовој Божанској лепоти. Кроз лепоту и сјај овога храма видимо ктиторску дубоку побожност и родољубље, чистоту културу, уметнички укус и богати таленат српскога нараштаја. Величанствена Опленачка задужбина посвећена Св. Велико-мученику и победоносцу Ђорђу — под своје кубе са Сведржитељем прибрала је све што

Наш просвећени и побожни народ као и цело културно човечанство у овоме ненад-



Претседник Краљевске Владе генерал г. Петар Живковић са члановима Владе

машноме архитектонском споменику налазиће кроз векове тихо пристаниште за Богомољу и размишљање о савршенству изражених фресака у мозаици. Све ово укупно још један пут доказује величину душе и талента наших владара и народа, њихову способност и смисао за оним што је побожно, лепо и културно и што облагорођава душу и срце.

Један летописац из XV века написао је за задужбину цара Душана манастир Св. Арханђела код Призрена „да не верује да му има равна под сунцем“. Упоређујући по лепоти неке задужбине из Немањиних доба исти летописац вели: „јакко призренске цркве патос и Дечанскаја црква и Пећскаја припрат и бањско злато (унутрашњи украс бањске цркве) и ресавско писаније не обретајет се нигдеже“.

Мирне душе може наше покољење са поносом поновити речи „писаније не обретајет се нигдеже“, злато-украс мозаички у храму Св. Ђорђа на Опленцу — „не обресан Твој прекаљује Твога Прауника, у коме цео народ наш, као некада у Теби, и у Твојем Унуку гледа највећег градитеља Отаџбине, тајет се нигдеже“ и „да му нема равна под сунцем“.

Ова задужбина вечито ће потсећати сва наша покољења на побожне ктиторе Блаженочившег Краља Петра I Ослободиоца и данашњег Нашег Узвишеног Краља Александра I.

Вечна Слава Војду Карађорђу! Живео Краљ Александар и Његов Узвишени Дом! Уз једно спонтано и тихо „Слава му!“,

присутни су одали пошту успомени Великога Војде и бурним усклицима поздравили Краља и Његов Дом.

За Краљем и Краљевском породицом пошао је велики број присутних и испунио цркву. Старе заставе су заставници унели у северну певницу, а три заставника са Карађорђевићевим заставама стали су поред јужне олтарске двери, према којима се налазио Њ. В. Краљ.

Њ. Св. Патријарх извршио је обред уз суделовање осталог свештенства, и поделио благослов. Певао је руски дворски мешовити хор.

По свршеном обреду Њ. В. Краљ са Својом Породицом, у пратњи генералитета, владе и осталих великодостојника, упутио се пешице кроз парк ка дворцу, у коме је био приређен ручак за Његове званице. Целим путем огромне масе света, које су опколиле храм са свију страна, показале су неописиво одушевљење, спонтано поздрављајући свога Краља, Краљицу и Наследника Престола.

На те велике изражаје љубави и оданости Свога народа, Њ. В. Краљ је отпоздрављао руком и осмехом, осмехом у коме се инкарнирала срећа...

НАРОДНО ВЕСЕЉЕ

По Краљевом одласку народ је нагриуо у храм, а мало затим приређен је велики ручак у парку. А ускоро затим, плодним ливадама из хиљаде грла, захорила се снажна песма шумадијског сељака...

КОМУНАЛНА ХРОНИКА:

Друга седница Одбора за подизање споменика у Београду

Према закључку прве седнице овог Одбора поднели су чланови г. генерал Николајевић и г. Бранислав Нушић спискове за споменике и места на којима би се могли споменици подићи.

Као најзгоднија места за подизање престојничких споменика означио је г. генерал Николајевић:

1) Горњи град, 2) Калимегдан, 3) Универзитетски паркови, 4) Сквер пред Универзитетом, 5) Теразијску терасу, 6) Теразијске скверове, 7) Сквер пред „Политиком“, 8) Сквер пред Парламентом, 9) Сквер пред Славијом, 10) Карађорђево Парк, 11) ринделу код Аутокоманде, 12) Звезду на Топчидерском брду, 13) простор пред железничком станицом, 14) железнички парк, 15) простор између Министарства војске, Војне академије, Министарства финансија и Шума — у средини, 16) у Финансијском парку, 17) на раскрсници путева пред кафаном „Мостар“, 18) у позоришном скверу, 19) у парку код „Палас“ хотела.

Генерал Николајевић образлажући свој предлог наводи, да је узео у комбинацију сва могућа места у Београду међу којима има и врло подесних и мање угодних, али да је то учинио с разлога, што у Београду има врло мало простора за ове намене.

Лица, којима би се имали подићи споменици у Београду поделио је г. Нушић према закључку прве седнице у 4 групе, и то:

ПРВА ГРУПА

Монументални национални споменици

1. Споменик Краљу Петру.

Једино су могућа два места:

Пред новим парламентом, пошто ће будући двор извесно добити фасаду са Александрове улице, у ком би случају могло да се добије и извесно проширење на рачун дворске баште, или

Теразијска тераса.

2. Споменик Карађорђу.

Најпогодније место за овај споменик је оно место, на градском бреду, над самом капијом кроз коју је Карађорђе у град продро. То је место врло видно са Калимегдана.

3. Пантеон.

Законом предвиђен споменик те му се мора обезбедити место, у толико пре, што би то имала бити монументална грађевина те захтева угледно и велико место, са којима Београд јако оскудева.

Места за Пантеон могла би бити:

- а) Горњи град,
- б) Цветни трг,
- в) Комплекс „Славија“,
- г) Таш-Мајдан.

4. Победна капија (Арк де тријумф)

Код „Звездаре“ на путу који са Бањице води у Београд, којим је путем, у два маха, дошла српска победничка војска, имала би се из градског камена подићи победна капија. У њене би се сводове положило тело незнаног јунака.

ДРУГА ГРУПА

Споменици већих размера

1. Споменик Вуку Караџићу.

У средишњој рондели Универзитетског парка, између Доситеја и Панчића.

2. Споменик Његушу.

3. Споменик Филипу Вишњићу.

Ова би два споменика, један према другоме, украшавали на Теразијама она два сквера а фонтана би остала у средини између њих. Споменик Филипу Вишњићу персонифицирао би нашу народну песму, те би тако ова два споменика одала дужно признање нашим двома највећим националним вредностима, уметној и народној песни.

4. Споменик Војводи Путнику.

Ако би се на раскршћу Његушине и Милоша Великог улице могла остварити једна рондела, ма и мањег обима, онда би ту, на домаку Војне академије, Главног генералштаба и Министарства војног, било најпогодније место за споменик заслужноме војводи.

5. Јанко Катих.

6. Васа Чарапић.

Ова су два сељака најистакнутији браниоци Београда. Њихове две фигуре напредно би се лепо истицале на почетку алеје, која води у главни улаз у град или можда пред самим улазом у Горњи град, на она два стуба која се истурају испред главне капије.

7. Споменик браниоцима Београда (1914—15).

Како се на простору иза Позоришта зида ратнички дом који ће чинити перспективу споменику чиме је одређен и карактер онога сквера иза Позоришта, то би тај сквер био најпогоднији за подизање споменика браниоцима Београда.

8. Споменик Чукур-Чешми.

Постоји фонд и постоји намена за дизање овог споменика. Он се не може подићи на самоме месту где је била Чукур-чешма и где се догађај одиграо, већ то може само негде у суседству, а на кући Геце Кона, пред којом је била та чешма, може се ставити плоча.

Овај споменик (вероватно фонтана) може се подићи или на углу Симине и Добрачине улице (одсецањем врха баште Црвенога Крста) или на врху плаца нове дорћолске цркве, што би уједно и ублажило криву линију те цркве према улици и био украс за онај град.

9. Споменик Војводи Вуку.

Тај споменик већ постоји и мораће да му се одреди место. Мислим да не би било неподесно место на звезди, коју на Топчидерском новом путу чини оно велико раскршће.

ТРЕЋА ГРУПА

Обележја (пирамиде)

1. Хумка на Калимегдану.

Хумка на којој је извршена предаја кључева београдског града.

2. Хумка код Маркове Цркве.

Где је прочитан Хатишериф.

3. Хаџи-Томина кућа.

Где је закључено примирје у великоме светскоме рату.

4. Место погибије Улриха Цељског.

У горњем граду. Зна се од прилике где је био дворан, јер је ту био затим и конак.

5. Виљмова клупа.

Значајно место за будућа поколења, јер је ту седео један од најсилнијих Царева, у моменту кад је почело рушење његове силе.

ЧЕТВРТА ГРУПА

Мањи споменици или бисте

1. Јован Цвијић

У скверу испред његове куће.

2. Стојан Новаковић

Негде на Врачару.

3. Ђура Даничић

4. Лаза Лазаревић

Сквер код „Политике“.

5. Иво Војновић

6. Стеван Сремац

7. Божа Кнежевић

8. Војислав Илић

9. Ђура Јакшић

10. Лаза Костић

11. Змај-Јова Јовановић

12. Милован Глишић

13. Стеван Каћански

14. Јанко Веселиновић

15. Стеван Мокрањец

16. Бора Станковић

Када би се данашње бисте са Калимегдана уклониле и наместили на одговарајућа места, можда би се могла уредити једна Парнаска Алеја која би са једне и друге стране била украшена овим бистама.

ПЕТА ГРУПА

Плоче

1) Кућа где се родио Краљ Петар

2) Св. Андрејска Скупштина

3) Кућа где је умро Доситеј

4) Господар Вучићева кућа

5) Чукур-чешма

6) Господарев конак (стара зграда Мин. финансија)

7) Конак Кијегиње Љубице

8) Прва пошта и прва штампарија

9) Ичкова кућа

10) Прво позориште

11) Змајева кућа (где је становао)

12) Кућа Јове Илића

13) Где је умро Војислав Илић

14) Где је умро Ђ. Јакшић (постоји)

15) Кућа Цвијићева

16) Кућа Матије Бана и Ст. Тодоровића

17) Стан Ђуре Даничића

18) Двори Принца Евгенија

19) Кућа Панчићева

20) Кућа Милана Милићевића

21) Кућа Лазе Лазаревића

22) Прва Франк-масонска ложа

23) Краљев поратни стан

24) Кућа Симе Матавуља

25) Кућа Боре Станковића

26) Русанова плоча (постоји)

27) Плоча на цамији

28) Кућа Ст. Каћанског (постоји)

29) Поједине барикаде за време бомбардовања

30) Где је била Стамбол-капија

31) Где је била Сава-капија

- 32) Где је била Видин-капија
- 33) Кућа Ст. Книћанина
- 34) Кућа Ст. Новаковића
- 35) Стевчина кућа

ДВА ПОСЕБНА ПРЕДЛОГА

Ма да су предлози, које овим посебно подносим, можда мало смели, ипак их ја нудим на размисање и евентуалну дискусију.

I. Доситијев Универзитет

Доситијев је универзитет једна турска кућа, данас већ склона паду. Она се чак не може не рестаурирати већ би се морала оборити и на њеном месту подићи нова зграда, у истом стилу, ако се жели сачувати тај наш споменик. Међутим, на месту на коме је, она је тешка сметња регулацији, јер зачепљава Јевремову улицу и не да јој да избије на Калимекдан.

Споменик није само место — плац — већ кућа и она би се, кад се већ мора изнова изградити, могла преместити са тога места а то место би се обележило плочом.

Постоји врло оправдана намера, да се кућа у којој се родио Краљ Петар, а која је у непосредној близини овога Универзитета, пренесе у двориште музеја Краља Петра, на Топчидерском брду. Пренет је и споменик Кнеза Милоша са Теразија у топчидерски парк. Преносом ти споменици не губе од свога значаја.

Доситијев Универзитет имао би се, у истом стилу, подићи на ономе празном општинском плацу, где је некад била прва гимназија, затим учитељска а сада уметничка школа, на углу преко пута данашње Патријаршије, до музеја Принца Павла. Он би, са зградом тога музеја, чинио једну стилску целину и бележио би са њиме један кутак старог Београда, на месту где је тај Београд и зачео свој културни живот.

На томе месту имао би послужити или као музеј Општине града Београда или би био придодат музеју Принца Павла, ради проширења истог.

II. Горњи град

На бедемима Горњег града, који је сад већ уступљен Општини да послужи као јавни парк, диже се интересантна грађевина војно-географског завода подешена стилем према месту на коме је.

Од тренутка када то место постане јавни парк, тај завод, који служи најповерљивијим задаћама наше војске, постаће депласиран. Један завод са тако поверљивим пословима не може опстати усред парка, којим се свако слободно креће или може под троструким стражама, које не би биле подесан украс јавног парка.

Могла би се понудити Министарству Војном оваква замена: да Министарство са шеталиштем заједно уступи Општини и ову

зграду а у накнаду за то, да Општина подигне, за исту циљ другу зграду, можда у кругу Главног Генералштаба или можда на ономе плацу, до Генералштаба, испред досадашње Народне Скупштине или најзад, где то Министарство Војно одреди.

Зграда на бедемима, послужила би Општини за општински музеј, библиотеку и јавну читаоницу те би, на тај начин, Општина остварила једну од својих врло важних и прешних задаћа и потреба и имала за остварење ових једну и репрезентативну и на одговарајућем месту зграду.

Брана Нушић, с. р.

Друга седница комисије за подизање споменика у Београду одржана је 9. септембра о. г. у Библиотеци Општине града Београда под претседништвом Д-р М. Стојадиновића. Од стране суда био је присутан претседник Д-р М. Стојадиновић, од стране Општинског Одбора Д-р Д. Аранђеловић и Ђ. Бајаловић, од стране специјалног одбора: Д-р Ст. Станојевић, Д-р Владан Ђоровић, Душан Николајевић, Бранислав Нушић, Сима Пандуровић и генерал Бабић. Седници је присуствовао и референт за штампу г. Слободан Ж. Видаковић, као и претставници претстонице штампе, те Д-р Марија Илић-Агапов.

Претседавајући г. Д-р Стојадиновић отвара седницу, обавештава присутне о свршеним припремним предлозима и развија се по том дискусија о местима на којима би се споменици поставили.

I. По предлогу за места која је израдио г. Миливоје Николајевић одлучено је, да једна ужа комисија тачно та места одреди на плану Београда и спреми свој извештај за идућу седницу Комисије. Г. Д-р Стојадиновић предлаже, да у ову ужу Комисију уђу г.г. Ђ. Бајаловић, Бранислав Нушић, С. Пандуровић и архитекта г. Ковалевски. Овај предлог је примљен, с тим да ужа Комисија тачно означи колико и на којим местима треба поставити споменике на Калимекдану, у Граду, у Топчидеру, као и на осталим местима, где се може поставити и више споменика.

II. По реферату г. Нушића развила се дискусија, у којој су врло детаљно учествовали сви чланови Комисије.

Решено је, да се прва група допуни по предлогу г. Душана Николајевића једним спомеником духовним напорима нашег народа, који су оличени у Вуку Караџићу.

Исто је тако решено да се друга група допуни споменицима: под 4 Војводи Мишићу, или заједно са војводом Путником, под 5., да се Јанку Катићу споменик подигне засебно од споменика Васи Чарапићу, и то у Топчидеру; затим споменицима Захвалности Француској; Цару Николи II; Књазу Милошу и Деспоту Стевану. — Решено је затим, да споменици Чу-

кур-Чешми и Војводи Вуку пређу у III. групу споменика, а да се не подиже споменик браниоцима Београда под 7, јер он већ постоји на костурници палих хероја одбране Београда.

Одлучено је затим, да се у III. групи место предложеног споменика — обележја Улриха Цељског подигне споменик Риге од Фере, да под 5. Виљмова Клуна испадне из предлога, а да се накнадно додаду споменици: Чукур-Чешми, Војводи Вуку, проти Матеји Ненадовићу. По предлогу г. Д-р Ст. Станојевића закључено је, да г. Д-р Стојадиновић предузме кораке код надлежних у име Комисије и Општине, да се кућа Крسمановића на Теразијама, у којој је проглашено Уједињење 1. децембра 1918. год. сачува као споменик и из

ње исеље кафе-шантани и биоскопи, а да се по могућству употреби за какав Музеј или Библиотеку.

Примљена је у целости четврта група, с тим да се она мора још допунити.

У петој групи решено је, да се бришу плоче под бр. 6, 7 и 23 а да се поставе плоче још и за ове личности: Гарашанина, Ристића, Пашића, Ст. Протића, Л. Пачу-а, Св. Николајевића, Владана Ђорђевића, ген. Белимарковића, Андре Николића, К. Протића и Блазнавца, затим глумца Т. Јовановића, Чича Илије, Веље Нигринове, а да се по предлогу ген. Ж. Бабића поново стави натпис на Етнографском Музеју: „Стевча Михаиловић отечеству“.

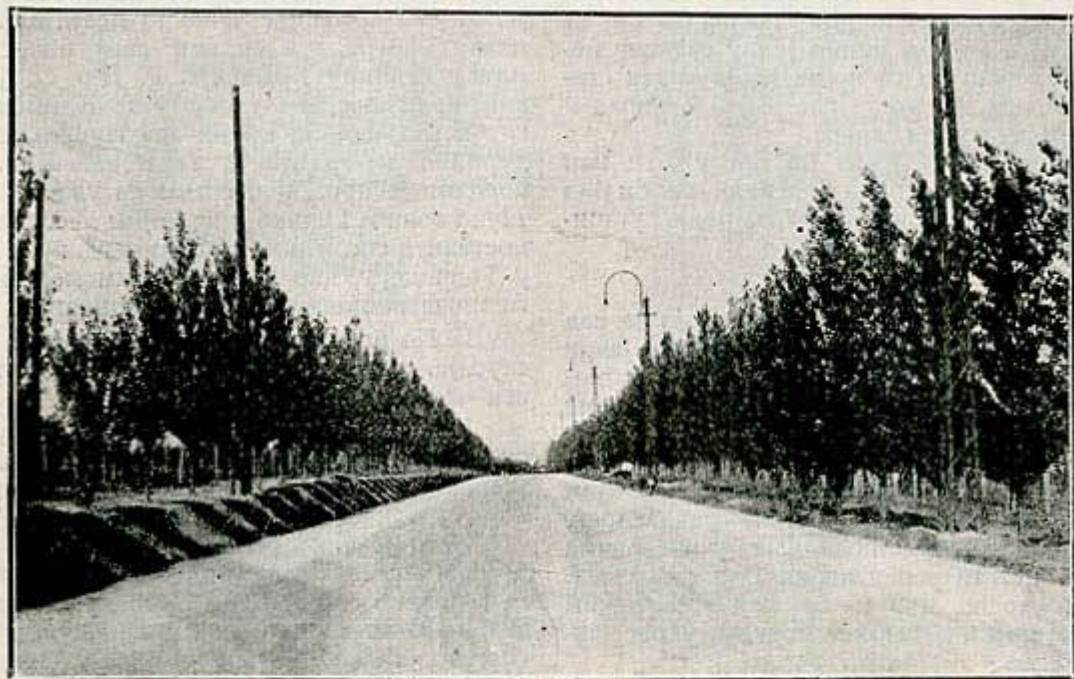
Друга наредна седница одржаће се кад ужа комисија поднесе свој реферат.

Булевар Кнеза Александра Карађорђевића за Дедиње свечано је предат саобраћају

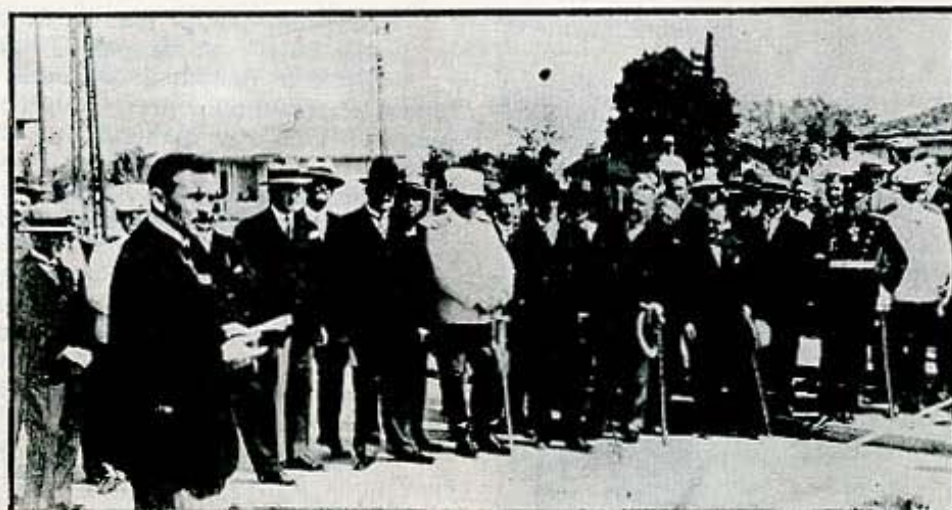
У среду 10 ов. мес. предат је саобраћају на свечан начин нови пут на Дедињу, булевар Кнеза Александра Карађорђевића. Почињући од Ортопедског завода и завршавајући се пред Двором Њ. В. Краља на Дедињу, овај пут претставља најдужи и уједно најлепши булевар у Београду. Он је један сјајан доказ грађевне делатности Општине београдске и уједно један диван прилог новом Београду и његовој најближој околини.

Свечаност је почела око 11½ часова, а

присуствовали су: изасланик Њ. В. Краља генерал г. В. Вуковић, управник Двора, генерал г. Љ. Максимовић в. д. команданта Краљеве гарде, председник Општине г. инж. М. Нешић с потпретседницима г.г. Д-р М. Стојадиновићем и Н. Крстићем, генерал г. Радивојевић, општински одборници г.г. Д-р Генчић, Д-р Пијаде, Д-р Д. Аранђеловић, Д. Милошевић, М. Матић и Р. Јовановић-Ресавац, директор социјално-санитетског одељења г. Д-р Радишић, директор Техничке дирекције г. О.



Нови Дедински пут



Претседник Београдске општине г. инж. Милан Нешић говори...

Кузмановић с неколико инжењера, претставници Опште-грађевинског а. д., које је израдио пут, директор г. Хајман, претседник управе г. Мита Димитријевић и инжењери, архитект г. Коста Јовановић претседник Друштва за улепшавање Дедиња, г. М. Стефановић адвокат и више грађана из овог краја.

Наспрам болнице женских лекара, преко самог пута била је разапета тробојна врпца

коју су држале две девојнице. Од тога места почиње нови булевар.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

Пре него што ће да пресече врпцу и тиме пут преда саобраћају, претседник г. инж. Милан Нешић одржао је дужи говор у коме је, у главном рекао:



Претседник Општине г. инж. Нешић пресеца тробојну пантљику и тиме пушта булевар Кнеза Александра Карађорђевића у саобраћај

„Господине Краљев изасланиче, поштована господо и госпође,

Довршењем и пуштањем у саобраћај овога пута, састављеног из два булевар, који везују Топчидерски друм, односно Београд са овим дивним крајем вила, као и са круном свега насеља — домом Њ. В. Краља; спровођењем водовода, телефона и дрвореда, Општина је желела, а ево, Богу хвала и остварила прве и битне услове за једно здраво и техничко подизање овога краја.



После свечаног пуштања у саобраћај Дедињског булевар: Заступник Њ. В. Краља генерал г. В. Вуковић са председништвом општине Београдске и гостима

Пут је пред нама и иза нас. Један део његов је под будућим јаворима а други је већ под стаситим јабланима. Оба дела носе славно име деде Њ. В. Краља, Кнеза Александра Карађорђевића.

Па ипак нека ми буде дозвољено да у неколико речи прелетим цифре и елементе које је од интереса знати, а који се односе на само грађење.

До скоро је ово био непроходан земљани пут од Ортопедског завода до места на коме стојимо. Одавде пак до рунделе на Дедињу један посве рђав макадам. Требало је кренути велике кубатуре земље да се добије оваква уравница пута како сада видимо. Да се ширина пред нама, која је мерила 10 до 12 метара повећа на 24 метра, колико има сада, требало је извршити знатне експропријације, рушити старе кућице и ограде које су на путу стајале. Све је то, како видите, учињено за једно сразмерно врло кратко време, јер ефективно, предузеће које је узело у рад извршење свих ових послова, израду доњег и горњег строја пута, Опште Грађевинско А. Д., отпочело је рад стварно 22. априла ове године. А то ће рећи, да нас од почетка радова до данашњег дана, када са тако ретким задовољством отварамо и саобраћај на овоме путу, одваја само кратко време од 4 месеца, или 90 радних дана.

У истини један напор који заслужује признање које с подједнаким правом морају да поделе и бивша и садашња Општинска управа и технички органи општински и само предузеће, које је радило америкачком брзином”.

Наводећи техничке податке који се односе на булевар, председник г. инж. Нешић наставља:

„Као што рекох, сви ови радови су почети пре 4 месеца. Мислим да се сме рећи да је брзина извођења била изванредно велика, што се приписује доброј организацији, како наше Техничке дирекције, тако и самог предузећа.

У нашем колективном животу путеви су увек били моћан чинилац за одржање разноврсних веза међу људима.

Нека би овај булевар у тој улози још и изузетно допринео развоју што већег саобраћаја у нашој дивној престоници и што бољем благостању наших дичних грађана.

У име Општинског суда и одбора прекидам још и ову последњу нежну препреку жељно очекиваног саобраћаја и предајући пут јавној употреби кличем:

Да живи Њ. В. Краљ и Његов Дом!

Живели Његови верни и одани престонички грађани — Београђани!

— Живео Краљ! — прихватили су одушевљено сви присутни узвик председника Београдске општине.

У том моменту пресекао је г. инж. Нешић тробојку и неколико аутомобила пројурили су булеваром Кнеза Александра Карађорђевића — ка Дедињу.

Одмах за тим присутнима је од стране Друштва за улепшавање Дедиња приређен ручак, у ресторану „Дедиње“.

За време ручка говорио је председник друштва г. Коста Јовановић, архитекта, на здравивши Њ. В. Краљу, и захваливши се најтоплије општини Београдској.

После говора г. арх. К. Јовановића, узео је реч г. Д-р Милослав Стојадиновић, потпредседник Општине београдске.

Госп. Д-р Стојадиновић завршио је свој говор овом лепом симболичном паралелом о прокрчавању националних путева будућности:

— Госп. арх. Коста Јовановић, осећао се побуђеним да на данашњи дан изрази нарочиту захвалност Суду и Одбору на новом дедињском булевару, који смо пре једног сата свечано предали саобраћају. И ма колико била пријатна та ласкава захвалност, која долази од човека чије је велико архитектонско дело на Опленцу примило ових дана мошти Бесмртног Војводе и славом увенчане српске заставе, ипак у тој захвалности има и нечега непријатног ако узмемо за основицу нашег рада скромност, која треба у опште да одликује наше јавне раднике. Ако смо саградили

овај пут, ја мислим да нам за то нико не дугује никакву захвалност, јер је то за нас и дужност и потреба. Вршити своју дужност и одазивати се потребама грађана, значи одговорити оним својим елементарним обавезама, које су тесно везане за поверење које се даје свакој управи, па и општинској. Није било право да грађани овога краја буду без добре везе са центром вароши. А њихов број није мали. И војска је имала потребу за овим булеваром. Његово грађење резултира из потребе свестраног усавршавања туризма, који се све више развија и у нашој престоници.

Али ја тиме нисам исцрпео све значајне моменте кроз које би нагласио потребу грађења овога значајног пута. Требало је, господо, израдити пут Човеку, који је иначе Градитељ путева среће нашега народа, требало је дакле прокрчити пут Ономе, који је у Своје манифесту од 6 јануара рекао да треба да крчимо нове путеве, и ми смо то учинили брзином која је са правом окарактерисана као американски систем рада и пажње, која је диктована кад је у питању Наш Узвишени Краљ Александар.

Ја бих дужност нашу у садашњости свео на потребу крчења путева тамо где они још нису прокрчени, као што бих овде, где се сада простире овај велелепни булевар са величанственим изгледом на Саву и Дунав, и са светлим хоризонтима, који уливају и радност и наду у бољу будућност нашег народа, упоредно са овим путем који је до скоро био узан, обрастао у коров са обе стране, завејан прашином и смрадом, и тако упоредио са променама стања, које за разлику од старог наговештава боље путеве, више

светлости, среће и благостања. Отуда је и ово симболично упоређење двају стања пуно јачање у уверењу да ми можемо, ако само хоћемо неописаном лакоћом и снажном живањом наше расе да побегнемо на светлост дана



Са банкета

и да дамо творевине, које ће бити достојне дивљења и нашег и других народа. Отуда бих ја у одговору на упућени поздрав одговорно кратко, позивајући све присутне да следеју нашем примеру те да сви скупа прокрчимо што више нових путева, јер они овако схваћени значе напредак на економском и културном пољу, а напредак значи слободу и срећу народа!

Иза г. др. Милослава Стојадиновића говорили су још г.г. др. Драг. Аранђеловић, Мита Димитријевић и Зафир Станковић, па је тиме и овај последњи део свечаности завршен.

Освећење темеља Обданишта бр. 3

У комунално-социјалном животу престо-нице одиграо се 14. ов. мес. још један значајан догађај. На свечан начин извршено је освећење камена темеља Обданишта бр. 3. Ова хумана дечија установа подиже се на углу Кнез Михајловог Венца и Душанове улице, на земљишту које је поклонила Општина београдска.

На ово славље, које долази као сјајан до-каз племените активности београдских госпо-ђа на челу са претседницом Обданишта г-ђом Параскевом Грујичић, дошао је цео хумани и социјални Београд. Њ. В. Краља заступао је потпуковник г. Дробњак, изасланик г. Прет-седника Владе био је г. Ђорђевић, инспектор, изасланик Министарства социјалне политике г. др. Катичић, начелник, изасланик Њ. Св. Патријарха, г. Бранковић, претседник Духов-ног суда.

У име Црвеног крста присуствовао је сам претседник г. Марко Леко.

Београдску општину заступало је неколи-ко претставника на челу са г.г. Д-р Драг. Ђу-лизибарићем, директором Привредно-финан-сиске дирекције, Д-р Радишићем, директором Санитета и Д-р Ђуром Ђуровићем, шефом от-сека за социјалну политику.

У 11 часова свештеник је извршио осве-ћење, после чега је секретар друштва г-ца Ме-ри Станковић прочитала повељу, предавши је изасланику Њ. В. Краља, који ју је поло-жио у темељ зграде и зазидао.

У повељи стоји да се овај дом хумано-сти подиже за време владавине Краља Југо-славије Александра I, претседништва Владе генерала г. Петра Живковића и претседништва Општине инж. г. Милана Нешића. У повељи су исписана и имена свих чланица управе Об-даништа бр. 3 и уједно изражена захвалност добротворима који су омогућили да се ово

Обданиште подигне као дом који ће служити за склониште деце и пружати им родитељску заштиту.

У дворишту које је било декорисано тро-бојкама и зеленилом, претседница Обданишта г-ђа Параскева Грујичић одржала је кратак говор у коме је истакла важност и хумани значај овога Обданишта, које већ 11 година пружа склониште деци сиромашних родитеља.

У своме говору, затим, г-ђа Грујичић из-ражава дубоку захвалност највишим добро-творима Њ. В. Краљу Александру и Њ. В. Краљици Марији који у свакој прилици по-казују племенито разумевање за потребе и одгој сиромашне дечице, затим г. Претседнику Владе, који је и на сам дан свечаности послао свој прилог од 3.000 динара, претседнику Оп-штине г. инж. Милану Нешићу, Друштву за заштиту сиромашне деце, као и свима оста-лима, који су придонели да се овај дом по-дигне. На завршетку је друштвени лекар, г. др. Петковић, у име управе умолио претстав-нике Општине да пораде, да се Обданишту уступи још једно суседно парче земљишта, у интересу дечијег здравља, образлажући мол-бу тиме, што је земљиште које је Општи-на већ поклонила скоро све употребљено за градњу зграде, тако да је за башту и двори-ште остао један сасвим мали и апсолутно не-довољни део.

Пошто је завршен свечани део, гостима је приређена закуска.

За све време свечаности група малишана у својим белим хаљиницама гледала је вели-ким очима чудећи се и неразмеђајући шта се све око њих дешава, али осећајући својим природним дечијим инстинктом да је то све ле-по, добро за њих.

Са свечаности су послати поздравни те-леграми Њ. В. Краљу и Њ. В. Краљици.

ХРОНИКА ИЗ ЖИВОТА ОПШТИНСКИХ СЛУЖБЕНИКА:

Света Милутиновић, новинар

Једна културна установа радника Електричне Централне Општине Београдске

Пре три године, 2. септембра 1927. год., радници електричне централе Општине београдске основали су своје певачко друштво које су, у знак признања своме земљаку и великом мајстору на пољу електро-технике, г. Николи Тесли, назвали: „Певачко друштво Никола Тесла особља електричне централе Општине београдске“.

Г. Никола Тесла, кога су радници каблог-рамом известили да су га изабрали за патрона своје културне установе, срдечно им је заблагодарио на почасту коју су му указали.

Први претседник ове радничке културне установе био је г. Павле Стаматовић, шеф електричне централе, а потпретседник г. Ђока Поповић, столарски пословођа.

Чланови друштва регрутовани су из редова самих радника из електро-техничког, саобраћајног и машинског одељења, као и из осталих радионица београдске централе осветљења и трамваја.

У самоме почетку било је свега око 30 чланова, од којих једва 20 певача.

Тек после три месеца, када је за хоро-вођу друштва дошао познати и искусни раднички хоро-вођа, г. Светолик Анђелић, члан Београдске опере у пензији, друштво добива сасвим други изглед: број чланова попео се на 60, међу којима 40 добрих певача.

Наравно да ни онда није ишло све баш тако глатко. Свакодневни напорни послови радника, њихово недовољно познавање вокалне музике, у правом смислу, и, донекле, материјална оскудица стварали су друштву доста потешкоћа. Али преданим радом, пожртвовањем и великом љубављу према му-

зици, радници, чланови друштва, убрзо су све ово савладали.

Први јавни концерт, пред београдском публиком, друштво је приредило тек 1928. год., и на томе концерту пожњело је велики успех.

1929. год. друштво бира нову управу, и то: за претседника г. Јов. Ст. Максимовића, секретара Народне одбране; за потпретседника г. Тому Богдановића, пословођу депоа електричне централе; за секретара г. А. Дојчиновића, инж. шефа саобраћаја електричне централе; за благајника г. Милана Кокотовића, бравара; заставник г. Драг. Аћимовић, столар; хоро-вођа г. Свет. Анђелић, пенз.; а у Управни одбор улазе: г.г. Пера Сарић, шеф електричне централе; Лазар Швабић, инж. — шеф подземне мреже; Божа Петровић, бравар; Драги Станисављевић, бравар; Рада Лисовић, столар; М. Бркић, кројач; М. Радовановић, зидар; и у Надзорни одбор: г.г. Дим. Савић, инж.; М. Молеровић, главни пословођа отсека радионице; С. Ивановић, глав. пословођа депоа, и В. Земановић, шеф радионице електричне централе.

Оваква управа, у којој су скоро сви шефови одељења, у многоструком олакшавању рад друштву у његовом културном напредовању и радницима даје много више воље за уметничко културно самостварање.

После учествовања на два концерта у новој згради Университета, друштво стиче врло добар глас и постаје одлични члан певачких друштава у Београду.

Поред „Абрашевића“ и „Типографског“ певачког друштва, „Никола Тесла“ може се

с правом убрајати међу прве и најбоље радничке културне установе.

И не само то! Нова управа није се задовољила само хором, него је основала и музичку секцију. Од прихода са концерата и чланских улога друштво је купило музичке инструменте и од талентованијих чланова, радника, образовало тамбурашки збор. И сада ти радници, који су у почетку тешко могли певати, сада сами и свирају.

Управа београдске Радио-станице, која је чула за успех радника из електричне централе, позвала је „Николу Теслу“ да преко радиона приреди неколико концерата. Хор и солисти „Николе Тесле“ преко радиона дали су неочекиване резултате. До сада су на радиону певали три пута.

Резултат концерта преко радиона био је тај, да је „Никола Тесла“ позват да и у унутрашњости државе приреди низ концерата. У унутрашњости друштво је свуда наилазило на одличан пријем, и својим соло и хорским песмама изазивало буре од одушевљења.

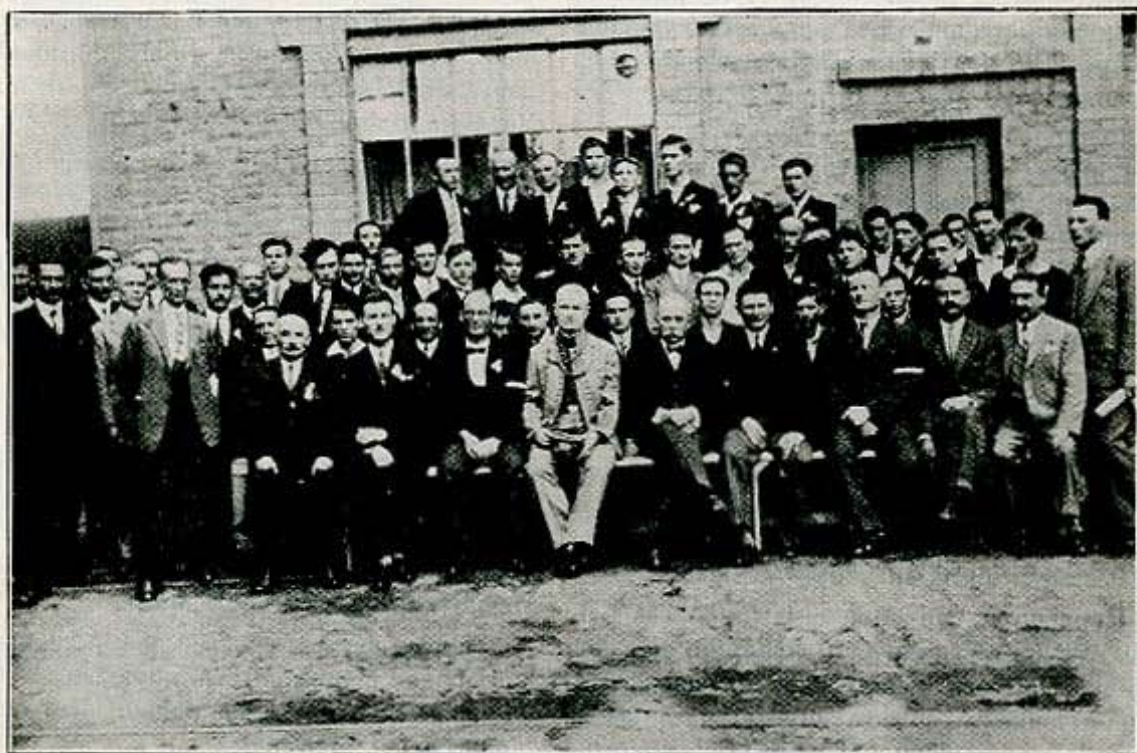
Охрабрени овим успесима, радници решавају да друштву још више допринесу, ширећи његову делатност у чисто културном по-

гледу. Они оснивају своју књижницу са читаоницом, у којој, читајући и на самообразовању радећи систематски, проводе своје слободно време.

Али ни ту нису стали. Квалификовани радници сетили су се својих другова неквалификованих, мануелних радника, који и дану и ноћу раде тешке послове на подизању наше електричне мреже и трамвајског саобраћаја. Ти мануелни радници су махом неписмени сељаци из околине Београда, па и из свију крајева државе. Нешто и за њих треба учинити! Одмах су решили да за њих отворе аналфбетски течај. Од својих прихода купили су потребне уџбенике за аналфбете и ангажовали наставника, који ће ове неписмене раднике научити да читају и пишу.

Директор електричне централе инж. г. Б. Поповић када је видео да радници у овом културном покрету учествују са много љубави и пожртвовања, уступио им је крај саме централе потребне просторије за читаоницу, учионицу и пробе.

Општина београдска такође је културном друштву „Никола Тесла“ одредила сталну новчану помоћ.



Са овогодишње славе „Николе Тесле“

Ето, тако, сада радници електричне централе, квалификовани и мануелни, писмени и они који још не умеју да пишу, уместо да слободно време траће по смрдљивим дунавским и обалским кафанама у коцки и пићу, они га искоришћују у заједничком раду на своме културном подизању.

Треба само с вечера доћи у овај њихов дом, па их видети са колико воље раде да надокнаде оно што су као шегрти изгубили, немајући онда довољно времена да посвете књизи и уметности. У радничким кошуљама са засуканим рукавима, по неки још гарав, стоје крај клавира са нотама у рукама и уче, певају... читају... слушају предавања својих другова...

И, збиља, када сад прођем поред њиховог дома на коме крупним словима стоји исписано: „Певачко друштво Никола Теста особља београдске електричне централе“, сетим се једне мале колибнице у Јужној Србији, у којој сам једне недеље по подне затекао једног сељака — земљорадника како, у часовима одмора после тешког пољског рада, дува у једну свирачицу од трске и кроз њу извија неке чудне мелодије, од којих се срце стеже а груди надимљу. А када сам тога сељака упитао зашто свира, одговорио ми је:

— Тако. Не знам. Али кадгод засвирам и запевам на души ми је лакше... Потребно ми је то!...

Тако исто, чини ми се, и ови симпатични радници, који раде и дању и ноћу док се ми безбрижно возимо трамвајима; забављамо у позоришту; слушамо у својим кућама радио-концерте; шетамо осветљеним улицама, тако исто је, ваљда, и њима као и оном сељаку потребно да, у часовима одмора, засвирају, запевају, нешто науче...

Један од последњих успеха је тај, што ће „Никола Тесла“ певати свечану литургију у новој цркви Св. Александра Невског на Дорћолу, а касније ће певати при свакој служби као стални црквени хор.

За друштвену славу „Никола Тесла“ изабрао је Духове (први дан).

За сада друштву највише задаје бриге друштвена застава. Јер она кошта много. А они немају...

Па, ипак, можда ће грађани Дорћола и Палилуле, а и Општина београдска, помоћи „Николи Тесли“ да што скорије добије своју заставу, јер он није тековина само радника електричне централе, већ културна установа и понос како Дорћола и Палилуле тако и самог особља Општине београдске.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Измене и допуне у Правилнику о устројству и надлежности Техничке Дирекције**

На основу чл. 91. и 97. Закона о општинама и чл. 3. Закона о изменама и допунама у истом закону од 12. II. 1929. год. и чл. 2. истог Закона од 11. марта 1929. год. Суд Општине београдске

РЕШАВА:

Да се у Правилнику о устројству и надлежности Техничке дирекције Општине београдске изврше следеће измене:

Чл. 34. Правилника мења се и гласи:

„Сталну формацију Управе Водовода чине: Управа, Одељак за мрежу и Рачуноводство водовода, Машински одељак и Грађевински одељак.

У п р а в а:

1. Управник Водовода, инжењер,
2. један секретар,
3. два писара,
4. један дактилограф,
5. један технички и административни архивар,
6. два служитеља,
7. један магационер Пробирице,
8. један књиговођа Пробирице,
9. један служитељ Пробирице,
10. два чувара Пробирице.

Одељак за мрежу и Рачуноводство водовода

1. Шеф одељка, инжењер у рангу референта,
2. помоћник шефа одељка,
3. један геометар,
4. један писар,
5. један цртач,
6. четири надконтролора,
7. петнајест контролора,
8. четири инсталатера,
9. два надзорника радова,
10. два монтера,
11. два кочијаша,
12. два чувара резервоара,
13. један шеф рачуноводства,
14. један књиговођа,
15. један ревидент,
16. два чиновника за обрачун вишкова,
17. један ликвидатор,
18. четири писара,
19. два званичника,
20. један благајник,
21. један служитељ при рачуноводству,
22. три механичара за оправку водомера.

Машински Одељак

1. Шеф одељка, маш. инжењер, у рангу референта,

2. један маш. инжењер, шеф инстал. на Белим Водама,
3. један инжењер — хемичар — технолог лабор. на Б. В.,
4. два техничара са средњо-техничком школом,
5. један маш. пословођа за радион. на Белим Водама,
6. четири пословође маш. инсталација,
7. један књиговођа — магационер, инст. Беле Воде,
8. један машиниста,
9. девет руковођа филтера,
10. један лаборант за лабор. на Белим Водама,
11. два бунарције,
12. три ноћна чувара инсталација,
13. два машин-вертера.

Грађевински Одељак

1. Шеф одељка у рангу референта, инжењер,
2. један грађевински инжењер,
3. један геометар,
4. један цртач,
5. један технички надзорник.

Чл. 36. Правилника мења се и гласи:

„Управа Водовода има дужност и функције: да се преко својих одељака стара да Београд у свако доба године има довољно здраве воде за пиће као и оне за поливање улица, паркова, индустријске и остале јавне потребе; да саставља и извршује буџет прихода и расхода водовода и подноси годишњи технички и економски биланс; да прописује услове и чини предлоге за нове радове, набавке енергије, материјала, алата, машина и њихових делова за разне потребе водовода; да чини предлоге за постављења, казне и отпуштање статутног особља. Поред овога да врши целокупну администрацију у вези са радовима, и набавкама које извршује, као и са наплатом водоводних прихода; да спрема предлоге и решења за Суд.

На челу Управе Водовода је Управник Водовода, инжењер, који руководи свима пословима водовода и контролише све послове у одељцима како у канцеларијама тако и магацинима, инсталацијама и на терену.

Управник се стара да се сви послови у Водоводу отправљају правилно и благовремено.

Распоред особља, према потреби службе, као и пријем — отпуштање дневничара врши Управник у границама потребе и буџетских

кредита и издаје потребна упуства и наређења према техничким и законским прописима, односно добивеним директивама од својих претпостављених.

Надзорне инжењере за радове издате путем лиценцијације одређује Суд нарочитим решењем на предлог Дирекције.

Шефови одељака у рангу су референата и имају сва права и дужности истих.

Одељак мреже и рачуноводства стара се: о одржавању водоводне мреже у исправном стању; врши оправке кварова на уличним цевима, хидрантима и затварачима; врши по потреби, а најмање један пут годишње, испирање односно дезинфекцију водоводне мреже и резервоара; одржава у исправном стању хидрауличне инсталације јавних чесама и свих водоводних инсталација по општинским зградама, квартовима, школама и т. д.; даје нове кућевне спојеве са уличном мрежом, поставља и испитује водомере, врши читања и контролу читања водомера, мења и врши оправке и испитивања истих; обрачунава, књижи и наплаћује извршење приватних веза, утрошену воду и кирију за водомере по прописаним правилницима; књижи, ликвидира и наплаћује приходе од канализације, изношење сметлишта и чишћење улица; врши расходе по буџету; овај одељак води катастар уличне водоводне мреже и спојева и има за дужност да овај катастар одржава, допуњује и води статистику о количинама утрошене воде и то: за домаћу, колективну и јавну потрошњу, као и статистику о будућим потребама; врши контролу над приватном и јавном потрошњом воде у циљу спречавања злоупотреба, крађа, неправилности и т. д. по закону; одобрава планове инсталација водовода у државним, општинским и приватним зградама и установама; врши контролу над правилним извршењем водоводних инсталација у приватним домовима и јавним установама; врши ревизију задужења и старог пописа, као и попис нових просторија; књижи приходе и расходе водовода по буџету и саставља годишње завршне рачуне водовода.

Машински одељак одржава редован погон свих машинских инсталација водовода и врши оправке машина односно инсталација; стара се о редовном раду радионице на Б. Водама, која служи за припрему и обраду свих објеката водоводних инсталација и мреже, као и редовном раду транспортних средстава водовода; стара се о редовном снабдевању инсталација, радионица и лабораторије енергијом, алатом мазивом и материјалом за пречишћавање и стерилисање воде; сређује статистичке податке о раду и ефекту појединих инсталација и радионице; израђује пројекте свих машинских инсталација и објеката; извршује и води надзор над

монтажом истих, пројектује и врши надзор над извођењем инсталација централних грејања у општинским зградама и одржава их у исправном стању.

Поред овог машински одељак стараће се да вода свакодневно буде испитивана хемиски и бактериолошки у лабораторији на Б. Водама; он ће подносити свакодневно извештаје о испитивању воде Управи Водовода и Отсеку за јавну хигијену; он сређује статистичке податке о променама хемиског и бактериолошког стања воде, и врши хидролошка и метеоролошка опажања.

Грађевински одељак одржава, оправља и преправља постојеће водоводне грађевинске објекте, врши контролу над радом бунара, и сређује и систематизира хидролошке и статистичке податке који се на тај рад односе, врши контролу над функционисањем инсталација за пречишћавање воде као што су: филтри, таложници, резервоари и т. д., прилагођава рад инсталација за пречишћавање воде заједно са машинским одељком према резултатима хемиских и бактериолошких испитивања; снима објекте и земљишта Управе Водовода и стара се о имовинским променама на овим земљиштима; води рачуна о киријама, закупима и т. д.

Врши студије, снимања и претходне теренске радове за нова пројектовања као што су: израда ситуационих планова, бушења хидролошка и хидрографска, испитивања терена и др.

Израђује пројекте и проширења водовода у свима његовим деловима и извршује их; пројектује и извршује проширења уличне водоводне мреже и стара се споразумно са одељком мреже о њеном правилном функционисању и побољшању корисног дејства.

Чл. 37. Правилника мења се и гласи:

„Одељак мреже и рачуноводства водовода извршиће централизацију садашњег књиговодства водовода, магацина и инсталација, стараће се да се сви послови књиговодства воде у духу овог правилника и буџета Управе Водовода“.

Ове ће измене у колико се тичу нових звања важити, сходно Статуту чл. 6. и финансирања чл. 3. тек пошто буде ступио на снагу нови буџет.

Решено у Суду Општине Београдске на дан 2.-IX.-1930. год.

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА

Техничка Дирекција

Општине Града Београда

ТДБр. 19336

Београд,

19. августа 1930. г.

Претседник

Београдске Општине,

Потпретседници

Београдске Општине,

Д-р М. Стојадиновић, с. р. Ник. Крстић, с. р.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

НАРЕДБА О РАДНОМ ВРЕМЕНУ У КАНЦЕЛАРИЈАМА ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

На основу чл. 103. Закона о општинама
НАРЕЂУЈЕМ:

Да радно време у канцеларијама Општине града Београда од 15 септембра тек. год. почиње пре подне од 8 до 12.30 часова, а после подне од 3.30 до 6 часова.

Суботом само пре подне од 8 до 13 час.

Ову наредбу доставити на потпис свима чиновницима.

Претседник
Београдске Општине.
Инж. Милан Нешић

НАРЕДБА ГОСПОДИНА ПРЕТСЕДНИКА О ИСКОРИШЋАВАЊУ БУЏЕТСКИХ КРЕДИТА

Извршење буџета спада у најважније радње. С тога се овоме мора у свакој прилици да посвећује највећа пажња. До сада се од овога прилично одступало. Пренебрегавала се надлежност Привредно-финансијске дирекције и Књиговодства, који су највише позвани да се старају о правилном извршењу буџета, нарочито, када је реч о искоришћавању буџетских кредита. Доносила су се, у приликама, судска решења, која се нису могла да изврше услед исцрпљености односних кредита. Кредити су се искоришћавали за мање важне и хитне предмете на штету важнијих и хитнијих.

Да би се прекинуло са неправилним и нерационалним радом у искоришћавању буџетских кредита и у интересу здравога буџетирања, то на основу члана 103. Закона о општинама

НАРЕЂУЈЕМ:

1) да се свако решење о искоришћењу буџетских кредита, пре него што се поднесе Суду на потпис, има доставити Књиговодству, да ово означи има ли могућности за извршење;

2) да се за свако резервисање кредита мора претходно набавити виза Књиговодства;

3) сви предмети, који се упућују Државној месној контроли ради визе, не могу се визирирати пре него што Књиговодство на њима потврди да има слободнога кредита, и

4) предмети се достављају Државној месној контроли искључиво службеним путем.

Ову наредбу доставити у препису дирекцијама и одељењима са препоруком, да се по њој управљају.

Претседник
Београдске Општине,
Инж. Милан Нешић, с. р.
Директор
Привредно-финансијског Одељења,
Д-р Драг. Т. Булизибарић, с. р.

НАРЕДБА ГОСП. ПРЕТСЕДНИКА О ХИТНОМ ДОСТАВЉАЊУ БЛАГАЈНИ О. Г. Б. СУДСКИХ ЗАБРАНА СТАВЉЕНИХ НА РАЗНА ПРИМАЊА ПОЈЕДИНАЦА НА БЛАГАЈНИ ОПШТИНСКОЈ

Примећено је да се забране судске, стављене на разна примања појединих лица на благајни општинској, не достављају хитно благајни ради извршења исте, и да често пута, од дана пријема решења о забрани до дана достављања исте општинској благајни, прође дуже времена, за које време дужник може да се користи и да прими новац на благајни и ако је решење о забрани достављено појединим одељењима.

На овај начин причињава се штета повериоцима који су узабранили примања својих дужника на општинској каси, за коју штету су одговорни општински службеници, чијом кривицом није решење о забрани благовремено достављено општинској благајни ради удејствовања забране.

По § 102. грађ. суд. пост. стављање обезбеђења је хитна ствар, и оно се има по § 403. грађ. суд. пост. удејствовати истог дана када се од суда прими, или најдаље сутра дан.

Да се не би одуговлачењем удејствовања забране причињавала штета повериоцима, за коју су одговорни службеници који су причинили то одуговлачење, то на основу чл. 103. Закона о Општинама

НАРЕЂУЈЕМ:

Да сваки општински службеник, чим буде примио решење судско о забрани, којим се узабрањује чије примање на ма којој каси општинске благајне, одмах телефонски извести општинску благајну, а поред тога и решење о забрани достави хитно, истог дана, и пре свих аката, Главном Књиговодству општинском, ради удејствовања забране.

Ко противно овоме уради, биће одговоран дисциплински, поред материјалне одговорности, за евентуалну штету оштећеног повериоца.

Ову наредбу доставити у препису Дирекцијама и Отсецима са препоруком да се по њој управљају.

Директор

Општег Одељења,

М. К. Недић, с. р.

Претседник

Београдске Општине,

Инж. Милан Нешић, с. р.

НАРЕДБА ГОСПОДИНА ПРЕТСЕДНИКА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ РЕФЕРИСАЊА СУДУ ШЕФОВА ОДЕЛЕЊА О.Г.Б. И О ОДРЖАВАЊУ СУДСКИХ СЕДНИЦА

На основу чл. 103. Закона о општинама, а у циљу што бржег и потпунијег отправљања послова општинске администрације

НАРЕЂУЈЕМ:

I. Да у дане потписа: уторником, четвртком и суботом сви директори одељења и референти буду присутни тачно у 9 часова пре подне, када ће потпис почињати и трајати до 11 часова пре подне.

II Да се редовне судске седнице одржавају уторником и суботом од 11 часова пре подне.

Ову наредбу доставити у препису свима директорима и шефовима отсека, да се по њој од сада управљају.

Претседник

Београдске Општине,

Инж. Милан Нешић

ОБЈАВА ЗА ПЛАЋАЊЕ 20% БАНОВИНСКОГ ОПШТИНСКОГ ПРИРЕЗА ЗА 1930. ГОД.

Суд и Одбор Општине града Београда на основу § 3. Закона о расподели имовине бивших обласних самоуправа и о наплаћивању приреза на подручју Управе града Београда, предвидео је у буџету за 1930. годину општински прирез у износу 20% од основног државног пореза, на место обласног бановинског приреза који је наплаћиван на подручју Управе града Београда.

Овај прирез наплаћиваће се уз државни порез и предавати Општини београдској сваких 15 дана у месецу.

Висину овога приреза одобрава, према поменутом законском пропису, Господин Министар финансија, и он је овај прирез одобрио решењем својим од 20. V. ове године I Бр.

25644 којим је решењем одобрен и цео буџет општински за 1930. годину.

Суд обавештава овим грађанство о увођењу овога приреза, с тим да ће ускоро бити готови распореди пореза за 1930. годину и да ће Пореска управа приступити наплати како државног пореза тако и општинског приреза. Према томе и ако се деси да у општини за државни порез не буде стављена сума општинског приреза, исти ће се ипак наплаћивати према величини основног пореза.

Овоме порезу подлеже и сва лица која плаћају службенички порез, и према томе послодавци који наплаћују од свога особља службенички порез за Државу у готовом новцу, дужни су наплаћивати и овај прирез за Општину такође у готовом новцу и то 20% од наплаћене суме на име службеничког пореза, и наплаћене суме предавати Пореској управи за град Београд, а послодавци са Чукарице и Бањице Пореској управи за срезове Врачарски, Грочански и Посавски, једновременно кад предају наплаћене суме за државну касу.

Они пак послодавци који су овлашћени да од својих радника наплаћују службенички порез у маркицама, вршиће и наплату овога приреза путем општинских марака које ће бити пуштене у оптицај 15. септембра ове године и могу се добити код овлашћених продаваца таксених вредности.

Марке ће се лепити на одређеном месту књижице за службенички порез о сваком року исплате и то по 20% од наплаћене суме на име службеничког пореза, као што се лепе и државне маркице на службенички порез, само увек одвојено од њих. Марке се морају добро прилепити и преко њих написати: „општински прирез“ а затим жигом послодавца или својеручним потписом поништити их тако да се више не могу употребити.

Наплата приреза путем марака општинских забрањује се, без обзира на број упосленика, свима државним и самоуправним институцијама, као и свима правним и физичким лицима која начелно подлеже плаћању друштвеног пореза, па макар привремено била и ослобођена.

Контролу наплате општинског приреза у готовом новцу и општинским маркама вршиће се времена на време органи Пореске власти и кон-

тролни органи општински, и у колико се утврди да послодавци нису прирез у опште наплатили, или су наплату погрешно извршили на штету Општине, или нису довољно налепили марака, и марке нису прописно поништили, биће по законским прописима најстрожије кажњени.

Пошто до краја ове године морају бити наплаћене све разрезане суме овога приреза, то ће се енергично одмах приступити његовој наплати, и ко не буде драговољно исти платио, томе ће државни порески органи наплату извршити строгим езекутивним мерама, уз наплату свих езекутивних трошкова.

С тога Суд позива грађане да плаћање општинског приреза изврше благовремено да не би били изложени непријатностима езекуције, и излишним трошковима који нису мали.

Из Суда Општине града Београда 2. септембра 1930. год. О.Ф.Бр. 664 у Београду.

ОБЈАВА ЗА ПЛАЋАЊЕ 1% ПРЕНОСНЕ ТАКСЕ ОД ПРОДАЈНЕ ЦЕНЕ НЕПОКРЕТНИХ ИМАЊА У АТАРУ ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

Суд и Одбор Општине београдске на седници од 8. августа ове године О.Бр. 18048 донео је решење о установљењу 1% преносне таксе на непокретна имања у атару Општине београдске.

Ово решење одобрио је Господин Министар финансија одлуком од 21. августа ове године Бр. 42. 544 на основу чл. 5. Закона о

продужењу важности изменама и допунама одредаба досадашњих финансијских закона, и оно је тиме добило обавезну законску снагу, и има се примењивати од дана одобрења — 21. августа 1930 године па у будуће.

Плаћање ове таксе вршиће се у готову све док се не израде и не пуне у продају општинске таксене марке од веће вредности.

За плаћање ове таксе вреде сви прописи ТБр. 12. Закона о таксама, као и чл. 42. таксеног и пристојбинског Правилника, и сва објашњења и наређења Генералне дирекције пореза која се на плаћање ове таксе односе.

Наплату ове таксе вршиће Привредно-таксени отсек Општине са канцеларијом у Југовића улици бр. 1.

Суд предње објављује грађанству ради знања и поступка, и позива га да све купо-продајне уговоре непокретности пријављује у надлежном Отсеку Општине ради плаћања преносне таксе, јер се без плаћања ове таксе неће моћи код Суда извршити пренос, нити ће се моћи код Пореске власти положити преносна такса за Суд, ако ова такса не буде била плаћена.

Општина ће преко својих контролних органа најстрожије водити рачуна о томе да нико не избегне плаћању ове таксе, и према лицима која буду покушала избегавање плаћања ове таксе, поступиће по односним одредбама Закона о таксама најстрожије.

Од стране Суда Општине града Београда, септембра 1930. год. у Београду, ФОБр. 719.

ИЗВЕШТАЈ ТАКСЕНОГ ОТСЕКА:

Статистички преглед стоке

која је у 1929. години прошла кроз марвени трг општине града Београда и преглед о извршеном преносу сточних пасоша.

19	ВОЛОВА			ТЕЛАДИ			СИТНА СТОКА			СВЕГА ДИНАРА
	Комада	По	Динара	Комада	По	Динара	Комада	По	Динара	
Јануару	2099	5	10495	2613	4	10452	135	2	270	21217
Фебруару	2145	5	10725	2069	4	8276	441	2	882	19883
Марту	2095	5	10475	2097	4	8388	1803	2	3606	22469
Априлу	2270	5	11350	2101	4	8404	1649	2	3298	23052
Мају	1592	5	7960	1993	4	7972	1818	2	3636	19568
Јуну	1911	5	9555	2829	4	11316	3586	2	7172	28043
Јулу	1920	5	9600	2587	4	10348	3007	2	6014	25962
Августу	2518	5	12590	2043	4	8172	2068	2	4136	24898
Септембру	2658	5	13290	1709	4	6836	2860	2	5720	25846
Октобру	3173	5	15865	2299	4	9196	4438	2	8876	33937
Новембру	3800	5	19000	2147	4	8588	2973	2	5946	33534
Децембру	2776	5	13880	1898	4	7592	2192	2	4384	25856
СВЕГА . .	28957	5	144785	26385	4	105540	26970	2	53940	304265

Београд, 20. августа 1930. године.

Шеф Таксено Привредног Отсека

Бројно стање заклане стоке у 1929 години

У МЕСЕЦУ	Бивола	Волова	Крава	Оваца	Коза	Јагњаци	Јаради	ТЕЛАДИ		Свиња	Прасади	За војску
								комада	килогр.			
Јануару		1694	354	11		25		2453	122105	3066	635	5257
Фебруару		1776	282	2		304		1933	99915	2993	38	7805
Марту		1532	487			1969		2147	109379	2605	28	7486
Априлу		1833	85			2258		2133	99951	2385	51	8552
Мају	2	1447	152	14	1	9449		2509	111853	2021	42	7933
Јуну		1369	149	75	1	12983		2629	128626	1987	7	7770
Јулу		1346	184	2280	8	1954	7	2953	138092	2252		8570
Августу		1622	119	2421		143		2798	137282	2457	2	10295
Септембру		1775	169	2146		85		2713	138512	2841	18	9995
Октобру		2132	158	2474		74		2942	156833	3361	114	13357
Новембру		2138	311	2239		96		2976	155144	3602	357	9002
Децембру		1794	235	970	1	46		2558	131314	3634	171	4820
СВЕГА . .	2	20458	2685	12632	11	29386	7	30744	1529006	33204	1513	100842

Предња статистика ограничена је само на бројно стање стоке по комаду, а не по килограму, пошто се по Т. бр. 382. таксене тарифе, такса за клање стоке наплаћује само по комаду на сву врсту стоке, изузев телетине, за коју се наплаћује такса по килограму до 80 килограма, те услед тога и није могла бити означена тежина у килограмима за осталу стоку.

Учињен је предлог Суду, да се ова такса

путем измене и допуне у Т. бр. 382. наплаћује по килограму, јер би таква наплата таксе за клање била много правичнија и на тај начин би се путем облигатног мерења меса дошло до тачне статистике о количини потрошње меса у килограмима за поједине пијаце и за цео нрад Београд.

Из Таксено-Привредног Отсека Ф. У. Бр. 6008 од 28. априла 1930. године.

Упоредни Остварених прихода у првом полгођу у 1929. и

Партија	Позиција	По тариф. броју	НА ИМЕ ТАКСЕ:	Ј а н у а р		Ф е б р у а р	
				1929.	1930.	1929.	1930.
7	5	379	За пренос и издавање сточних пасоша	21.673 40	24.804 40	20.370 80	26.440 80
7	6	381a	За лекарски преглед стоке	28.325 40	28.466 80	27.273 10	27.674 20
7	7	382a	За говеђу аренду	147.456 —	136.475 30	148.176 —	126.069 30
7	7	382b	За телеђу аренду	122.105 —	108.413 —	99.915 —	103.599 —
7	7	382a	За свињску аренду	220.752 —	246.203 70	215.496 —	233.274 —
7	7	382r	За ситну стоку	7.265 —	7.510 —	3.450 —	8.420 —
КУЛАНИЧНА ТАКСА СВЕГА:				547.576 80	551.873 20	514.680 90	525.477 30
7	9	395	За вађење леда	— —	— —	— —	— —
7	10	396	За запремање тротоара и улице	2.120 70	33.415 60	9.632 —	28.042 80
7	11	397	За пијачну таксу и таксу за локале на трговима	648.560 40	829.390 85	526.244 52	754.828 87
7	12	398	За пловне објекте — обаларину	19.781 —	24.872 50	3.022 —	20.647 —
7	13	399	За уличну продају	— —	— —	— —	— —
7	14	400	За држање луксуз. кола и фијакера за личну употребу	12.450 —	54.900 —	31.250 —	47.440 —
7	15	401	За држање лукс. и путнич. аутомобила за личну употр.	71.210 —	223.690 —	185.090 —	205.850 —
7	16	402	За држање такси аутомоб., кола, мотори. и велосипеда	57.210 —	67.820 —	39.530 —	75.360 —
7	17	403	За држање летњиковце — виле	— —	— —	— —	— —
7	18	404	За држање и истицање фирми	5.900 —	95.697 —	— —	113.379 —
7	19	405	За лепљење плаката — реклама	5.000 —	— —	— —	— —
7	20	406	За држање паса	2.300 —	1.800 —	12.400 —	7.600 —
7	21	407	За држање музике, концерата, забава и биоскопа	249.604 20	288.486 90	201.973 75	306.989 44
7	22	408	За јеловнике	— —	— —	— —	— —
7	23	409	За странце	34.495 —	74.614 —	89.490 —	1.558 7
11	2	—	За оверу аутобуских карата	13.700 —	26.800 —	31.500 —	22.300 —
1	1	—	Дугована такса	371.464 54	116.393 75	163.731 90	95.646 40
—	—	410	На чисту добит	— —	— —	— —	— —
11	1	—	За израду асфалтног тротоара	10.375 30	141.469 81	102.147 53	168.297 49
ОСТАЛЕ ТАКСЕ СВЕГА:				1.504.171 14	1.979.350 41	1.395.921 70	1.971.968 —
УКУПНО ДИНАРА:				2.051.747 94	2.531.223 61	1.910.602 60	2.497.445 30

преглед

1930. године код таксено-привредног отсека.

М а р т		А п р и л		М а ј		Ј у н и		С В Е Г А :	
1929.	1930.	1929.	1930.	1929.	1930.	1929.	1930.	у 1929. год.	у 1930. год.
23.558 20	21.645 30	24.090 50	16.412 —	22.361 —	20.821 —	27.421 70	29.464 —	139.475 60	139.587 50
26.048 70	24.920 20	24.002 60	18.592 50	22.492 10	25.376 —	22.971 90	26.396 10	151.113 80	151.525 80
145.368	116.021 30	138.096 —	86.333 50	115.2 2 —	121.387 50	109.296 —	119.712 30	803.664 —	705.999 20
109.397 —	91.702 —	99.951 —	71.992 —	111.853 —	100.186 —	128.626 —	109.517 —	671.847 —	585.409 —
187.560	209.557 —	171.720 —	156.721 80	145.512 —	203.554 70	143.064 —	196.591 60	1.084.104 —	1.245.902 80
19.970 —	21.880 —	26.902 70	9.875 —	96.756 80	1.010 —	132.598 50	24.864 10	286.943 —	73.559 10
511.901 90	485.725 80	484.762 80	359.926 80	514.246 90	472.335 20	563.978 10	506.545 10	3.137.147 40	2.901.883 40
2.270 —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	2.270 —	— — —
20.593 80	24.106 40	18.624 —	25.149 90	20.563 40	43.041 20	41.476 50	122.193 80	113.010 40	275.949 70
636.887 05	966.965 95	760.345 95	941.737 55	790.802 05	1.017.533 43	816.210 —	1.043.701 85	4.179.049 97	5.554.158 50
5.089 15	19.282 —	12.559 35	26.043 —	26.042 65	29.060 —	27.230 —	28.637 —	93.724 15	148.541 50
— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	50 —	— — —	50 —	— — —
47.450 —	30.030 —	13.800 —	11.110 —	11.270 —	8.870 —	11.020 —	5.290 —	127.240 —	157.640 —
105.640 —	56.110 —	64.920 —	43.030 —	35.100 —	41.000 —	29.080 —	34.000 —	490.950 —	603.680 —
60.480 —	27.220 —	36.040 —	16.660 —	17.220 —	9.330 —	4.620 —	3.890 —	215.100 —	200.280 —
— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —
25.000 —	67.580 —	1.300 —	105.050 —	52.300 —	158.975 —	64.840 —	109.315 —	149.340 —	649.996 —
— — —	320 —	— — —	2.300 —	— — —	770 —	400 —	200 —	5.400 —	3.590 —
7.100 —	23.400 —	14.900 —	16.800 —	34.400 —	10.130 —	6.200 —	2.600 —	77.300 —	62.330 —
258.545 35	329.945 06	203.812 35	220.807 74	196.557 50	235.283 58	141.808 10	173.365 60	1.252.301 25	1.554.878 32
— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —
109.216 —	133.716 —	119.138 —	116.810 —	130.465 —	115.385 —	99.808 —	126.485 —	582.612 —	692.597 —
32.400 —	22.900 —	34.037 50	25.300 —	28.150 —	24.300 —	24.600 —	28.300 —	164.387 50	149.900 —
475.176 —	226.489 80	498.493 25	235.799 90	259.398 15	191.288 75	483.461 88	148.861 90	2.251.726 12	1.014.480 50
— — —	— — —	157.483 55	— — —	47.673 92	— — —	144.003 35	— — —	349.160 82	— — —
75.375 43	123.225 79	16.382 04	131.177 09	18.617 10	57.243 25	18.942 79	61.676 68	241.840 19	683.090 11
1.861.222 78	2.051.291	1.951.836 39	1.917.775 18	1.668.559 77	1.942.210 21	1.913.750 62	1.888.316 83	10.295.462 40	11.752.111 63
2.373.124 68	2.537.016 80	2.436.599 19	2.277.701 98	2.182.806 67	2.414.545 41	2.477.818 72	2.395.061 93	13.432.609 80	14.652.995 03

Шеф таксено-привредног отсека

Драг. О. Новаковић, с. р.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

О Г Л А С

Офертална лицитација за оправку III. кварта (Дорћолског)

Према решењу Суда Општине града Београда ТДБр. 12845 од 26. VIII. 1930. год. Техничка Дирекција Општине београдске одржаће на дан 18. септембра 1930. год. у канцеларији Архитектонског отсека — Књегиње Љубице ул. бр. 21/III спрат, у 11 часова пре подне I. оферталну лицитацију за оправку III. кварта (Дорћолског).

Кауција се полаже на каси Главне благајне Општине београдске и то: држављани Краљевине Југославије 5% а странци 10% од укупно понуђене суме и то најдаље до 10 часова одређеног дана за лицитацију.

Технички елаборат: планови и предрачун могу се разгледати сваког радног дана у време канцеларијских часова у Архитектонском отсеку.

Предузимачи су дужни собом донети и показати комисији за примање и отварање оферата: Уверење о плаћеној порези, реверс о положеној кауцији и доказе о испуњењу чл. 87. Зак. о Државном Рачуноводству.

Из канцеларије Техничке дирекције Т.Д. Бр. 12845/30.

О Г Л А С

Офертална лицитација за израду калдрме у Шафариковој улици на делу од Даничићеве до проф. 76. 67.

На основу решења Суда Општине града Београда ТДБр. 20449/30. г. Техничка Дирекција одржаће на дан 18. септембра тек. год. I. оферталну лицитацију за израду калдрме у Шафариковој улици на делу од Даничићеве до проф. 76. 67.

Лицитација одржаће се истог дана у 11 часова у просторијама Инжињерског отсека (угао Југовићеве и Књегиње Љубице ул. II. спрат).

Предрачунска сума износи 77.827.— дин.

Кауција се полаже Главној благајни (Југовићева ул. бр. 1) најдаље до 10 часова на дан лицитације и то: наши држављани 5% а страни 10% од предрачунске суме.

Накнадне понуде као и оне, које нису поднете по условима неће се примати.

Услови, планови и сва потребна обавештења могу се добити сваког дана у радно време у Инжињерском отсеку Техничке дирекције.

Из канцеларије Техничке дирекције Општине града Београда ТДБр. 20449/30. год.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку 200.000 кгр. старог гуса, за потребе Возног парка, Дирекције Т. и О.

На дан 22. IX. 1930. године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату београдске општине, Узун Миркова ул. бр. 1. II офертална лицитација за набавку 200.000 кгр. старог гуса, за потребе Возног парка, Дирекције трамваја и осветлења.

Услови се могу добити сваког радног дана од 8—12 часова пре подне у Економату београдске општине.

ЕБр. 3133 из канцеларије Економата општине београдске од 8. IX. 1930. године.

О Г Л А С

Јавна усмена лицитација за истовар 20.000 тона угља из жељезничких вагона код кафане „Шарана“ и за утовар 40.000 тона угља код кафане „Шарана“ и на Дунавском кеју

Извештавају се заинтересовани, да ће се на дан 20. IX. 1930. године у 11 часова пре подне одржати у Економату београдске општине, Узун Миркова ул. бр. 1. II јавна усмена лицитација и то:

За истовар 20.000 тона угља из жељезничких вагона код кафане „Шарана“ и

За утовар 40.000 тона угља код кафане „Шарана“ и на Дунавском кеју, за потребу Дирекције трамваја и осветлења.

ЕБр. 3238 из канцеларије Економата Београдске општине од 11. IX. 1930. године.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку 100 вагона шлеског угља

Извештавају се заинтересовани да ће се у Економату Београдске општине, Узун-Миркова ул. бр. 1 на дан 26.-IX. текуће године одржати офертална лицитација за набавку 100 вагона шлеског угља.

Услови се могу добити сваког радног дана у канцеларији Економата од 8—12 часова пре подне.

Из канцеларије Економата Општине Београдске ЕБр. 3370.

О Г Л А С

За закуп зграде за смештај школских одељења на Врачарском пољу

Обласни Школски Одбор за град Београд узео је у закуп зграду за смештај извесних школских одељења на Врачарском пољу (више Цветкове механе).

Зграда треба да има најмање две велике собе за учионице и остале принадлежности.

У оферте којима ће се зграда понудити у закуп треба означити услове под којима се кућа издаје.

Оферте поднети лично или преко поште до 12. ов. м. на адресу: „Обласном Школском Одбору за град Београд, Основна Школа код Саборне Цркве“.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку 10—12 радиатора са вентилаторима и засебним електро-моторима, за загревање просторија топлим ваздухом.

На дан 25. IX. текуће године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине, Узун-Миркова ул. бр. 1. офертална лицитација за набавку 10—12 радиатора са вентилаторима и засебним електро-моторима, за загревање просторија топлим ваздухом.

Технички услови као и нацрт радиатора могу се видети сваког радног дана од 8—12 часова пре подне у Економату Београдске Општине.

Из канцеларије Економата ЕБр. 3054.

О Г Л А С

Лицитација за набавку 1.000 комада монофазних струјомера 1.5—10 ампера 220 50 периода за потребе Дирекције трамваја и осветљења

На дан 29. септембра текуће године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине, Узун Миркова улица бр. 1., офертална лицитација за набавку 1.000 комада монофазних струјомера 1.5—10 ампера 220 50 периода за потребе Дирекције трамваја и осветљења.

Из канцеларије Економата Београдске Општине ЕБр. 3087.

О Г Л А С

Позив за плаћање дужних такса за гробнице

Отсек за гробље Општине града Београда актом својим НГБр. 2642 од 15. августа ове године доставља списак гробница за које није плаћена такса дужи низ година. Како по правилима службе на Новом Гробљу оне гробнице за које се 5 узастопних година не плати такса, прелазе поново у власништво Општине а посмртни остаци из тих гробница закопавају у општу гробницу, позивају се породице, родбина и пријатељи ниже именованих покојника, да дужну а не плаћену таксу за ове гробнице исплате како не би наступио наведени случај.

То су гробнице:

Алини Марије, удове; Анђелковића Стојана, књиговође; Баланицкове Ане, удове; Барлове Милеве, удове; Бајић Софије, удове; Вуковића Васа, ковача; Васиљевић Наталије, удове; Гавриловића Моје, саветника у пензији; Димитријевић Анке, удове; Драгићевић Анастасије, удове; Герасимовић Љубице, удове; Породице Исајловића Јована, трговца; Маса Ивановића Милоја, бив. коњичког мајора; масе Јовановића Ђоке-Земунца, бив. кафеџије; Кудовића Зарија, пензионера; Костић Катице, удове; Кузмановића Милоша, пензионера; Лештанин Марије, удове; Лазаревића Радована, бив. Благајника Мин. правде; Јефтића Стерије, свештеника; Љубибратића Мите, војводе; Матоша Антона, бравара; Мађаревића Богосава, бив. кафеџије; Миленковић Јелисавете, удове; масе Марковић Јелисавете; Милојевића Косте; Медаковића Љубомира,

пешад. капетана; Марковић Маре, удове; Ми-
јановић Наталије, удове; Михаиловић Перси-
де; Марковић Стојне, удове; Маринковић Те-
резије, удове; Ничића Ђорђа, професора; Не-
кам Ракиле, удове; Поповић Драге, удове;
маса Петровића Ђорђа, бив. старинара; Пе-
тровића Јована, бив. терзије; Петровић Јуле,
удове; Поповић Љиљане-Џује, удове; Петро-
вића Михаила, пешад. капетана; Поповић Ма-
рине, учит. у пензији; Павловић Руже, удове;
Петровића Светозара, бив. судије; Розмиро-
вић Ане, удове; Рајковић Катарине Мих.;
Стојадиновића Браће Д. студента; Стефано-
вић Ирине, удове; маса Симоновића Милоша,
бив. свештеника; маса Стојановића Петра,
бив. кафеџије; Савића Светозара, бив. тргов-
ца; Тодосићке Зорке, чланице Народног по-
зоришта; Тадић Катарине; Франасовића Дра-
гутина, бив. генерала; Филиповић Катарине;
Филиповића Раденка, бив. кафеџије; Шпарта-
ља Косте, адвоката; Нигринове Веле, бив.
чланице Народног позоришта; Живановић
Милана, пензионера; Живановић Персиде,
удове; и Жарића Симе, пензионера.

Из канцеларије Одељења за социјално и
здравствено старање Општине града Београ-
да ОСЗБр. 13184 од 15. VIII. 1930. године.

О Б Ј А В А

На основу чл. 116. закона о непосредним
порезима а у вези захтева Пореске Управе за
град Београд од 30. VIII. ове године Бр. 79642
Суд општине града Београда извештава овим
грађане — пореске обвезнике — следећег за-
нимања, да ће се расправљати код Пореске
Управе у Царице Милице ул. бр. 8. о основи-
цама за порез на течевину за 1930. год. и то:

На дан 16. септембра ове године:

Малопродавцима дувана, сопственицима
ауто-такси-а, шпедитерима са 1 коњем и та-
љигашима са једним и два коња из кварта
Врачарског.

На дан 16. и 17. септембра ове године:

Пиљарима из кварта Теразијског, Вра-
чарског и Савамаљског.

На дан 17. септембра ове године:

Сопственицима ауто-такси-а, шпедитери-
ма са 1 и 2 коња и таљигашима са једним и
два коња из кварта Врачарског и Палилул-
ског.

На дан 18. септембра ове године:

Сопственицима ауто-такси-а, шпедитери-
ма са 1 коњем и таљигашима са једним и два
коња из кварта Дорћолског, Савамаљског, Ва-
рошког и Топчидерског Комесаријата.

На дан 18. и 19. септембра ове године:

Пиљарима из кварта Савамаљског, Дор-
ћолског и Варошког.

На дан 20. и 22. септембра ове године:

Пиљарима из кварта Топчидерског и ста-
ринарима, пиљарима, цвећарима и свећарима
из кварта Палилулског.

На дан 23. и 24. септембра ове године:

Ашчијама и ђеваџијама из кварта Вра-
чарског, Савамаљског, Палилулског и Ва-
рошког.

На дан 19, 20, 22 и 23 септембра ове године:

Агентима, комисионарима, посредницима,
огласним заводима, заступницима, разним пре-
дузећима, посредничким биро-има, биро-има
за млаће и заводима из кварта Врачарског,
Палилулског, Савамаљског, Теразијског, Дор-
ћолског, Варошког и Топчидерског Комеса-
ријата.

На дан 25. и 26. септембра ове године:

Ђеваџијама, ашчијама и бифеџијама из
свију квартова.

На дан 27. и 29. септембра ове године:

Бифеџијама и продавницима уживних про-
извода из свију квартова.

Упозоравају се порески обвезници горе
означених занимања, да пре горе одређених
дана расправе — могу доћи у Судско Одеље-
ње Општине града Београда (Књегиње Љу-
бице ул. бр. 21, партер соба бр. 2) сваког рад-
ног дана од 7.30—12.30 пре подне и од 16.30
до 18.30 после подне, суботом од 7—12 а не-
дељом од 9—11 часова, да виде у послатим
списковима Пореске Управе предложену пор-
реску основу од стране Пореске Управе,
као и тачан дан посебнице за сваког пореског
обвезника, када ће се његова расправа оба-
вити у Пореском Одбору, да би истој могао
присуствовати и евентуално примедбе учини-
ти.

Прва Босанска Асфалтна Индустрија

АНТУН СИРМАИ, К. Д. — САРАЈЕВО

Телефон 2-19

РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ЗА СРБИЈУ

БЕОГРАД, Кн. Михајлов Венац 23

Телефон 48-31

Брзојав: Сирмаи — Сарајево

Брзојав: Сирмаи — Београд

ТВОРНИЦА наравног асфалта, кровне
лепенке, свију катранских
производа и цементне робе

Преузимамо асфалтирање улица са ваљаним,
збивеним и ливеним асфалтом надаље асфал-
тирања тротоара, дворишта, ходника ит.д. уз
најповољније услове и дугорочном гаранцијом.

ОПШТИНСКИМ СУДОВИМА

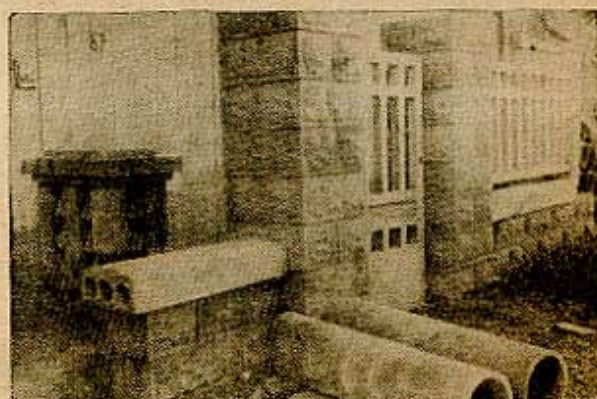
**ПРЕСОВАНЕ
КУЋНЕ БРОЈЕВЕ
УЛИЧНЕ ТАБЛЕ
КАО И СВЕ ОСТАЛЕ**

НАТПИСЕ

**У ЕМАЈЛИРАНИМ
БОЈАМА
СТРОГО ПО
ЗАКОНСКИМ
ПРОПИСИМА
НАЈСАВРШЕНИЈЕ
ИЗРАБУЈЕ**

ЛЕНАРД БЕОГРАД

**ГРОБЉАНСКА-34
ОБРАТИТИ СЕ
ДИРЕКТНО
МУСТРЕ И
ПРЕДРАЧУНИ
БЕСПЛАТНО**



БЕТОНСКЕ ОГРАДЕ

БЕТОНСКЕ ЦЕВИ ЗА КАНАЛИЗАЦИЈЕ
ТЕЛЕФОНСКО-ТЕЛЕГРАФСКЕ ЦЕВИ
ОД БЕТОНА ЗА КАБЛОВЕ
и све врсте бетонских цементних израђевина.

ГРАЂЕВИНСКО ПРЕДУЗЕЋЕ

„ЈАДРАН“

Београд, Раденичка ул. 84. Тел. 47-55

ШТАМПАРИЈА

„ЈЕДИНСТВО“

Космајска 16 БЕОГРАД Телефон 40.10

*

Прима
све штам-
парске по-
словне као:
визиткарте, по-
зивнице, писма, ко-
верте, брошуре, књи-
ге, часописе, листове и тд.



ИЗРАДА ТЕХНИЧКА ♦ ЦЕНЕ УМЕРЕНЕ

РУДНИЦИ УГЉА у Алексинцу БЕЗИМЕНО ДРУШТВО

Телеграфска Адреса: Рудник — Алексинац
ТЕЛЕФОН БРОЈ 5.

**Мрки светли угаљ
испоручује се непран,
али пречишћен у
механичкој сепарацији
и пран.**

**Доња калорична моћ
праном угаљу просечно
до 5.500 калорија,
просечно 5.200
калорија.
Подесан и за све
индустријске употребе**





БРОДАРСТВО РУДНИКА

„КОСТОЛАЦ“

Ћ. ВАЈФЕРТ — БЕОГРАД

ВУКА КАРАЦИЋА УЛ. БР. 3/III — БЕОГРАД

Врши реморкажу пунотеретних шлепова, дрварица и др. објеката, како својих тако и туђих и превлачи сваковрсну робу **по специјалним условима на Дунаву, Сави, каналима и притокама.** На линији Голубац, Београд, Нови Сад и Вел. Бечкерек чини изузетне повољне тарифе, пошто на овим линијама одржава редован саобраћај.

За обавештења обратити секанцеларији

Вука Караџића бр. 3/III — БЕОГРАД — Телефон број 61-71.

ВАЖНО ЗА СВАКОГ!

НЕМОЈТЕ ОСТАВИТИ НЕПРОЧИТАНО!

ГОТОВ ЈЕ

РЕЧНИК -- ИМЕНИК МЕСТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

са админик. мативном поделом срезова по бановинама, регистром општина по срезовима азбучним списком срезова и **ПОЛИТИЧКОМ КАРТОМ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ — РАЗМЕРА 1:2,500,000**

Овај речник претставља **ЦЕЛОКУПНИ ЗБОРНИК СВИХ НАСЕЉА У КРАЉЕВИНИ** и целокупну поделу. Израдио га је на основу службених података прикупљених расписом Министарства унутрашњих послова III Бр. 35452 од 3-XI-1928. год. и Министарства грађевина II Т. Бр. 15246 од 11.-III-1930. год. и према осталим службеним подацима

ВЛАД. МАРИНКОВИЋ, професор географије

ОВАЈ РЕЧНИК према томе потпуно је официозна природа о чему сведочи уверење Министарства унутрашњих послова III Бр. 19264 од 10.-IV-1930 год. као и следеће препоруке: Одлука Господина Министра просвете II Бр. 14752 од 22.-IV-1930 год., Министарства правде Бр. 36096 од 23.-IV-1930 год., Министарства иностраних дела К. Т. Бр. 3447 од 2.-V-1930 год., Министарства социјалне политике и народног здравља С. Бр. 9475 од 28.-IV-1930 год., Министарства трговине и индустрије Бр. I. 11099 од 10.-V-1930 год., Министарства саобраћаја М. С. Бр. 8182 од 2.-V-1930 год., Краљевске банске управе Моравске бановине I Бр. 16751 од 7.-IV-1930 год. и VI Бр. 9072 од 24.-IV-1930 год., Краљевске банске управе Врбаске бановине II Бр. 18926 од 29.-VII-1930 год., Краљевске банске управе Дунавске бановине VI Бр. 16967 од 24.-IV-1930 год., Краљевске банске управе Савске бановине I Бр. 15738 од 7.-VIII-1930 год.

Рефлектанте молимо да се одмах јаве на АДМИНИСТРАЦИЈУ ИМЕНИКА МЕСТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД — ПОШТАНСКИ ФАХ 350, како би их могли о даљим детаљима обавестити директно или преко наших повереништава која су ради бржег и лакшег саобраћаја основани широм целе Краљевине.

Свесловенска књижара

М. Ј. Стефановића и Друга

Поенкареова улица број 36. — Београд — Телефон број 9-26.

Опште Грађевинско А. Д.

Израђује улице и путеве по свима модерним системима.

Пројектује и израђује све остале радове грађев. струке

ФАБРИКЕ АСФАЛТА: у Београду, Царинска ул. бр. 59а.
Телефон 57-43

у Земуну, Привозна Цеста.
Телефон 96.

МАЈДАН ГРАНИТА: у Брњици код Голупца на Дунаву.

Канцеларија Дирекције:

Улица Краља Петра 60.

Телефони Дирекције: бр. 54-08 и 61-11

BURROUGHS

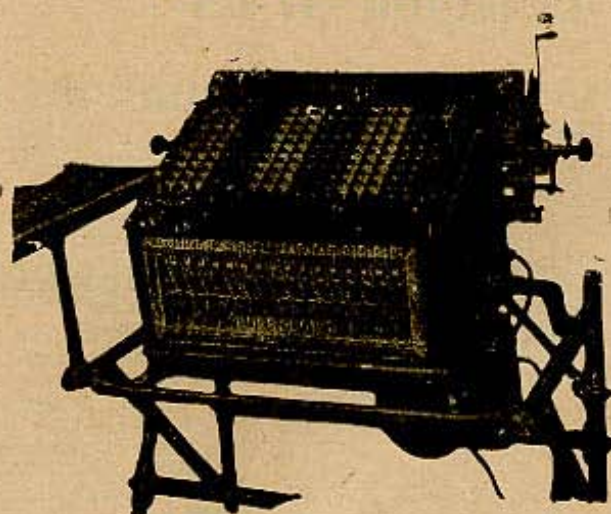
Машине за сабирање



р а ч у н а њ е
к њ и ж е њ е
калкулације

ПРЕДЧЕЊЕ
б е с п л а т н о

БОРОС ЕДИНГ МЕШИН Комп.
М. ДИРИГЛ



Љубљана
Пражакова
Телефон 33-47

Београд
Кн. Михајлов Венац 31
Телефон 47-18

Загреб
Самостанска 8
Тел. 50-79

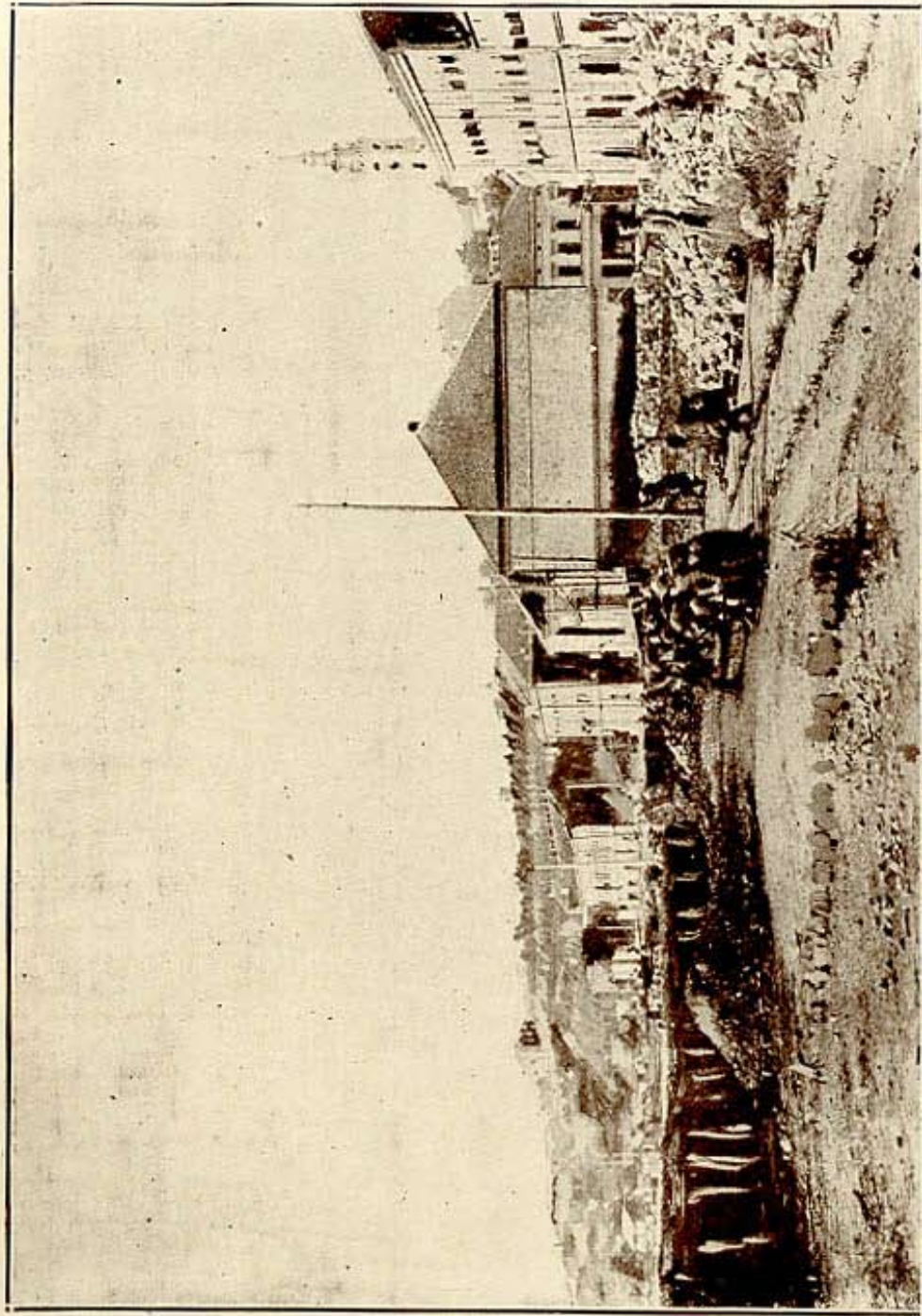


Блаженопочивши Краљ Петар, Велики Ослободилац



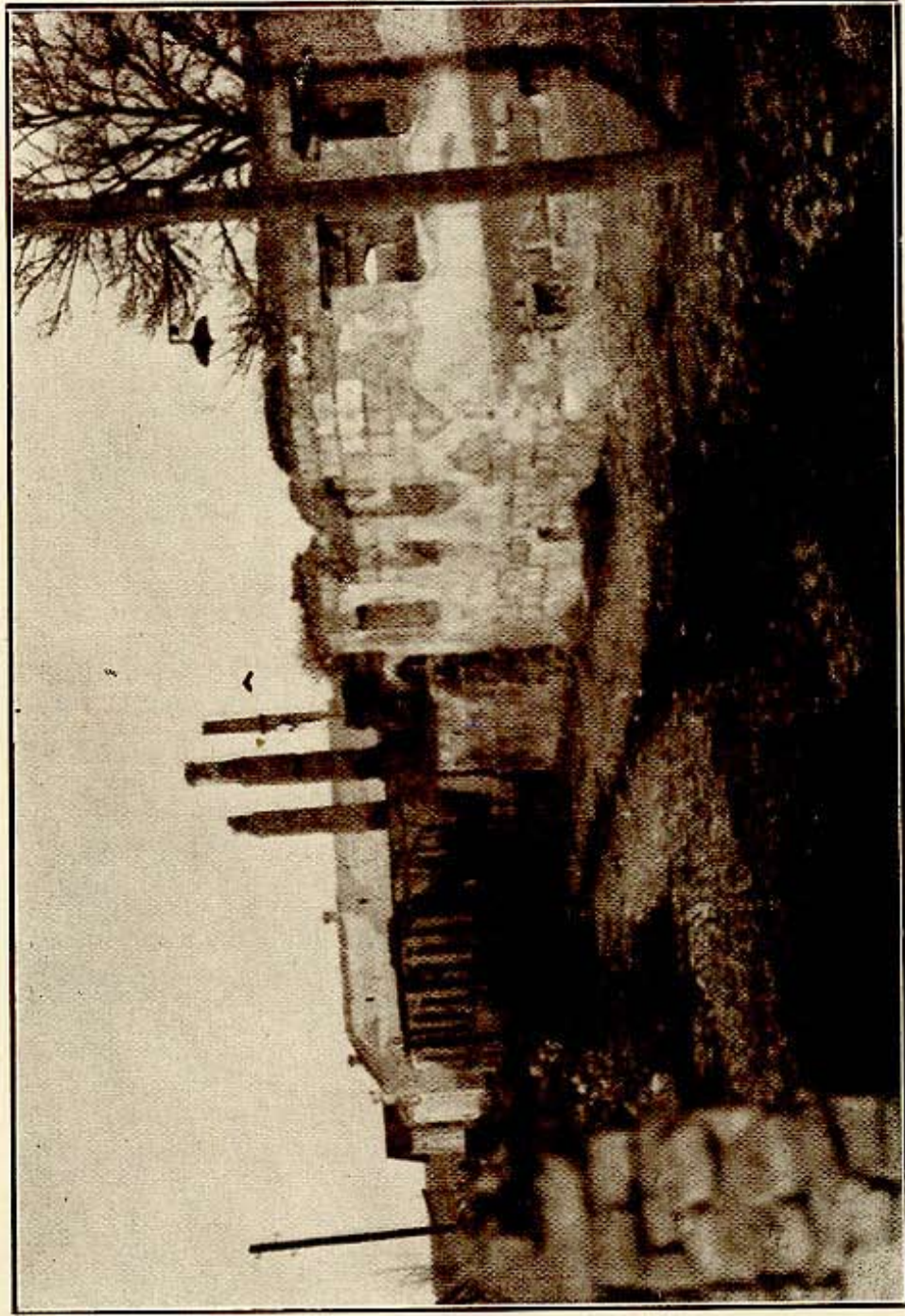
Његово Величанство Краљ Југославије Александар I
онда, 1915 год., Престолонаследник и Врховни командант српске војске.

У ОДБРАНИ БЕОГРАДА



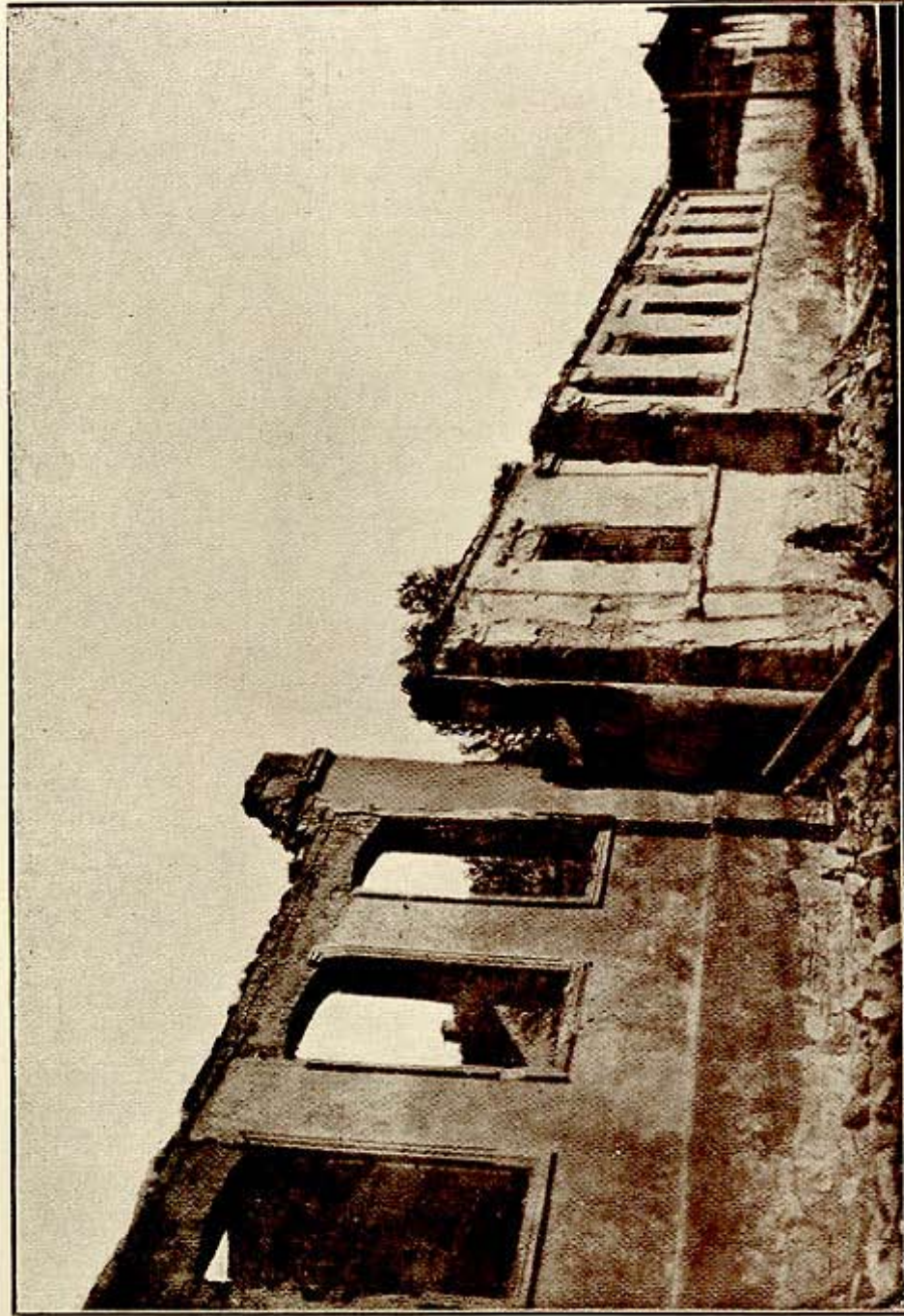
Неустрасливи браниоци Београда поседају рововске баринаде на обали
код савског пристаништа, у октобру 1915 године.

АГОНИЈА БЕОГРАДА 1915. ГОД.



Изглед Банатске улице на Дорћолу, после бомбардовања и уличних борби 24. и 25. септембра 1915. године (гробница Сремског добровољачког одреда)

АГОНИЈА БЕОГРАДА 1915. ГОД.



Изглед порушене Дунавске улице у којој су се 24. и 25. септембра 1915. год. водиле борбе на нон, и у којој је изгинуо Сремски добровољачки одред